DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

Danes na 5. strani:

Knjigovodstvo naj se uveljavi v gospodarjenju

Sobota, 31. avgusta 1963
Št. 34, leto XXI

BELEŽKE O STATUTARNI RAZPRAVI V MARIBORSKI METALNI

NA CILJU PRVE ETAPE

Menda je dala statutarna komisja v mariborski Metalni že pred tremi meseci v razpravo teze za osnutek statuta. Sami pravijo, da so tako prišli na cilj prve etape v statutarni razpravi. Obrisi njihove bodoče interne ustave so s tem dobili prvo jasnejšo podobo. Res, marsikaj bo treba v prihodnje izpopolniti, odločiti se za nekatere alternativne rešitve, ki jih vsebujejo še te teze, morda bodo morali nekatera »poglavja« celo na novo oblikovati in tako poiskati nove in še boljše rešitve. Kljub temu pa teze in sploh vsa dosedanja statutarna razprava ponujajo dovolj gradiva za razgovor. In posledica teh razgovorov so tudi te naše beležke.

I.

DEMANTI TEZE O PREOBILICI ČASA... Ni več samo domneva, da je statutarna razprava v delovnih organizacijah slabša, kot bi spričo pomembnosti statutov bodisi za sedanji bodisi za perspektivni razvoj ekonomskih in družbenih odnosov v delovnih kolektivih morala biti, to potrjujejo tudi že prvi oštevilčeni podatki. Do konca avgusta si je namreč le skromno število delovnih organizacij izoblikovalo osnutke statutov ali pa si v tezah podrobneje zamislijo svoje bodoče interne ustave. In samo izgovor in prav nič drugega ne more biti teza: časa je tudi v prihodnje še dovolj. Izkušnje tistih delovnih organizacij, ki so se s statuti odločili res na novo oblikovati svoje ekonomske in družbene odnose, ob sedanjosti začrtati tudi perspektivo, pričajo o nasprotnem: ni časa za odlašanje.

In izkušnje mariborske Metalne? Tako vsaj v podjetju pravijo — in ker so teze za statut že skorajda tri mesece v razpravi v organih upravljanja po ekonomskih enotah, moramo tem besedam tudi verjeti — da je statutarna komisija že v januarju začela intenzivno zbirati gradivo, ki naj bi gá vseboval statut. Centralni delavski svet je namreč že tedaj imenoval šestčlansko strokovno komisijo in kmalu zatem osnoval še pet podkomisij, tako da so teze za statut rezultat večmesečenega dela petnajstčlanske skupine strokovnjakov.

STATUTARNA KOMISIJA JE DALA V RAZPRAVO TEZE... Pravzaprav pa te teze pomenijo že prvi osnutek vsebine bodočega statuta Metalne. Po predlogu komisije naj bi bil leta razdeljen na pet »poglavij«. Prvi del za zdaj še nosi delovni naslov »razne določbe«, a po vsebinski plati pomeni podrobnejšo opredelitev stališč do osnovnih pravic zaposlenih, utemeljuje načela poslovne politike, splošna načela o samoupravljanju v podjetju, o odnosih med podjetjem in širšo družbeno skupnostjo. Drugi del obravnava organizacijo podjetja, pravzaprav sedanjo strukturo organizacijskih enot in njihovo funkcijo, med drugim tudi stališče do kooperacije ter poslovnega in tehničnega sodelovanja.

Tretje poglavje tez nakazuje organe samoupravljanja ter njihove pravice in pristojnosti. Četrti del statuta naj bi po predlogu statutarne komisije obravnaval finančno in materialno poslovanje, zajemal splošna določila o sredstvih podjetja, nato pa tudi v načelih opredelil stališče do gospodarjenja z osnovnimi in obratnimi sredstvi do delitve čistega in osebnega dohodka, do skladov podjetja, politike cen in slednjič do odgovornosti za materialno in finančno poslovanje. Zadnje poglavje v statutu pa bo posvečeno principom kadrovske politike in odnosom s področja delovnega razmerja.

NA ZIMO OSNUTEK STATUTA... A čeprav so teze pripravljene, čeprav so tudi osnovna stališča do posameznih problemov v sedanjem in prihodnjem razvoju ekonomskih in družbenih odnosov razčiščena, saj v sedanji razpravi ni bilo kakih bistvenih pripomb na teze, pa v Metalni pravijo, da osnutek statuta ne bo izdelan pred zimo. Stališča namreč, ki jih teze prinašajo, bo morala komisija v marsičem še izdelati in precizirati v konkretnih določilih. A vsekakor še letos naj bi bil osnutek statuta pripravljen za javno razpravo, v katero pa naj bi posegel celotni kolektiv.

II.

ALI BO STATUT ZAGOTOVIL NADALJNJE POGLABLJANJE UPRAVLJANJA IN GOSPODARJENJA NEPOSREDNIH PROIZVAJALCEV?... Vprašanje, ki pa ne velja samo za Metalno. To je pravzaprav eno izmed tistih osrednjih vprašanj, ki bi si jih morali v statutarni razpravi vedno znova zastavljati in ki bi moralo usmerjati iskanja vseh praktičnih ekonomskih in družbenih rešitev. Tako kot daje nova ustava največji poudarek samoupravljanju in nosilcu tega samoupravljanja proizvajalcu, tako bi moral tudi slehereni statut delovne organizacije temeljiti predvsem na relaciji proizvajalec—upravljavec. Ena izmed najpomembnejših kvalitet v našem dosedanjem družbenem razvoju je namreč spremenjena funkcija in vloga proizvajalca: ne več objekt temveč subjekt, se pravi aktivni soustvarjalec v procesu gospodarjenja in odločanja o ustvarjenih dobrinah, subjekt razvoja novih ekonomskih in družbenih odnosov.

Toda če govorimo o spremenjeni vlogi proizvajalca, s tem še ni rečeno, da se je v vseh delovnih organizacijah že v enaki meri spremenila. Niti niso

(Nadaljevanje na 3. strani)

PET IN TUDI PETINSEDEMDESET PROBLEMOV NA IZPLAČILNEM TRAKU

KAJ VSE SESTAVLJA NAŠ OSEBNI DOHODEK

Prav gotovo ni med nami nikogar, ki se ne bi po vsakomesečnem odhodu od blagajne zazrl v meter ali še več dolg izplačilni trak ali velik obračunski list. V petih, dvajsetih, štiridesetih, sedemdesetih ali več kolonah so nanizane dvomestne, trimestne ali petmestne številke. Zazremo se vanje, te pa nam pogostokrat kljub matematični logiki vendarle ne povedo, zakaj vse smo dobili ta mesec prav toliko denarja, kot ga je v kuverti.

Kaj je vmes, zakaj je tako, zakaj je v naši miselnosti tudi sedaj še vedno toliko stranpoti od načel o celovitem sistemu oblikovanja in delitve osebnega dohodka? To nam lahko razloži primerjava med znanimi načeli in prakso, ki jo je mogoče razbrati iz izpačilnih trakov ali obračunskih listov.

KAKŠNA SPOZNANJA IN OSEBNI INTERES NAJ BI RAZVIJALI IN SPODBUJALI

Pravimo, da je potrebno s sistemom oblikovanja in delitve osebnega dohodka — torej tudi z obračunom — pri vseh zaposlenih spodbujati spoznanje, da je:

— merilo za delo vsakogar — torej za udeležbo v delitvi — naj bo proizvod dela, kvaliteta izdelka in podobno in ne ure, prebite za strojem, za delovno mizo, v skladišču, v pisarni itd.

S sitemom in njegovimi instrumenti naj bi pri vsakomur spodbujali osebni interes

— da so v delovnem procesu čimbolj izkoriščena osnovna in obratna sredstva, surovine, energija, pomožni material, skratka vse poprejšnje vloženo delo.

To so le nekatera izmed temeljnih načel, ki naj bi jih uresničevali v praksi pri oblikovanju in delitvi osebnega dohodka. Primerjamo načela in prakso, poglejmo, kako je v naši delovni organizaciji ali pri sosednji uresničeno vsaj del tega.

TAKO, KAKOR DA JE VSE ODVISNO OD »UR PO ČASU«

Osebni dohodek vsakogar je — oziroma naj bi bil — seštevek priznanj za delo, izražen v denarni vrednosti. Naravno bi bilo, da bi na izplačilnem traku ali na obračunskem listu, kakor pač to imenujemo, imeli pred seboj najprej celoten osebni dohodek v bruto ali netto znesku. Potlej pa naj bi v posameznih kolonah ali rubrikah obračunovalec razčlenil, iz kakšnih posameznih delov je sestavljen osebni dohodek, kolikšni so prispevki, odtegljaji in podobno. Toda to je le želja. Tako ni nikjer. Ne v kranjskem Tekstilindusu in Savi, ne v ljubljanskem Saturnusu, ne v medvoškem Colorju... Nasprotno, na prvem mestu so povsod v teh podjetjih — in povsod drugje — zapisane ure in to ne, kolikšen del osebnega dohodka pripada nekomu, ker je opravljal delo po učinku — po normi, akordu itd. — **temveč, kolikšen del osebnega dohodka mu pripada za delo, opravljeno po času.** In če še naprej pregledujemo izplačilne liste in obračune v teh ali drugih tovarnah, se nam od naštevanja

(Nadaljevanje na 2. strani)

Predsednik Hruščov, ki je že nekaj dni na oddihu v Jugoslaviji kot gost predsednika Tita, je minuli četrtek prispel tudi v Slovenijo. Dragega gosta so najprej pozdravili prebivalci Koprskega

OBISK PRIJATELJA SOBORCA ZA MIR

Ko je predsednik Tito pred dobrim tednom na surčinskem letališču v pozdrav objel prvega sekretarja CK KP SZ in predsednika ministrskega sveta ZSSR tovariša Nikito Sergejeviča Hruščova, mu zaželel dobrodošlico ob obisku naše domovine, bi morali reči, da je to storil v imenu nas vseh. V davnih stoletjih in neštetokrat prekaljene vezi so se v tistem trenutku vnovič oživile s polno življenjsko silo v stisku rok dveh tovarišev, tesno sklenjenih rok, kot da bi hotele simbolizirati vse tisto, kar veže sovjetske z jugoslovanskimi narodi.

A da je bilo to snidenje še bolj veselo, bolj vedro razigrano, je bržčas veliko pripomoglo tisto srečno naključje, da sta si predsednik Tito in tovariš Hruščov segla v roke tako rekoč neposredno po podpisu moskovskega sporazuma o prepovedi jedrskih poskusov na zemlji, v zraku in v vodi. In kako tudi ne. Saj je politika miroljubne koeksitence doživela s tem svoj novi triumf.

Ali kot je dejal predsednik Tito v svoji zdravici predsedniku ministrskega sveta ZSSR tovarišu Hruščovu in njegovim sodelavcem: »Novejši razvoj na svetu je zlasti pripomogel, da je bil v mednarodnem delavskem gibanju zastavljen kot najvažnejši cilj boj za ohranitev miru in uresničitev miroljubne koeksistence, kar je vlilo veliko zaupanje narodom, okrepilo ugled socialističnih miroljubnih sil in obsodilo na osamitev tiste dogmatike in reakcionarje, ki z avanturističnim razumevanjem obravnavajo probleme sedanjosti. Zadnji dogodki, uspešna sklenitev sporazuma o prepovedi jedrskih poskusov in druge pobude sovjetske vlade z namenom, da bi se okrepila politika pogajanj, so postavili v ospredje boja za mir Sovjetsko zvezo, Komunistično partijo Sovjetske zveze in vas osebno, tovariš Nikita Sergejevič. Takšna politika koeksistence in medsebojnega sporazumevanja, ki jo uveljavlja vlada Sovjetske zveze, je posebnega pomena za mir. S takšno politiko si Sovjetska zveza, velika in močna dežela socializma, ki obsoja vojno kot sredstvo za urejanje svetovnih problemov, pridobiva iz dneva v dan čedalje večji ugled in čedalje širšo podporo v svetu...«

Boj za mir in preprečitev nuklearne katastrofe sveta — to je danes ena izmed najpomembnejših nalog socialističnih dežel in sploh vsega naprednega sveta. Antagonizmi v svetu so in bodo — vsaj dokler ne bodo odmrli družbeni sistemi, ki slone na eksploataciji človeka po sočloveku — toda premagovati jih je treba ne z vojnim uničevanjem, z drugim orožjem.

Na velikem zborovanju v ladjedelnici »Split« je tovariš Hruščov označil to orožje za zmago socializma s temile besedami: »...Vladimir Iljič Lenin je opozarjal, da je za zmago socializma, za dokaz njegove prednosti pred kapitalizmom v končnem nasledku produktivnost dela poglavitna in najvažnejša. Če se naučimo produktivneje delati, najbolj racionalno upravljati gospodarstvo, bomo gotovo premagali kapitalizem v mirnodobnem ekonomskem tekmovanju...« In nekaj za tem je predsednik Hruščov dodal naslednje misli: »... Dandanes, ko socializem ne obstaja le v teoriji, ampak je postal stvarnost v veliki skupini držav, sodijo ljudje o njegovih prednostih kakor tudi o tem, kaj nudi in bo še lahko nudil ljudstvu po konkretnih rezultatih. Zato čaka zdaj vse socialistične države bolj kot kdajkoli prej naloga, gospodariti tako, da bi naša izkušnja čedalje bolj utrjevala narode sveta v prepričanju o odločilnih prednostih socializma, tako da si porečejo: Socializem je prav tisti družbeni sistem, ki je najsposobnejši, da zadosti potrebam ljudstva — in za tak sistem se velja boriti!...«

Te besede tovariša Hruščova pomenijo v celoti del našega programa nadaljnjega poglabljanja socializma in socialističnih družbenih odnosov bodisi v svetu bodisi pri nas doma. Uresničujemo pa ga v svojih pogojih, zato so tudi pogosto naše metode specifične. Toda razlike v načinu reševanja nekaterih konkretnih vprašanj graditve socializma ne morejo in ne smejo oslabiti medsebojnih odnosov socialističnih dežel, medsebojnega sodelovanja. Nasprotno, te izkušnje lahko samo krepijo internacionalnost delavskega gibanja.

Dosedanje sodelovanje s prijateljskimi narodi Sovjetske zveze, pa naj že bo to na gospodarskem, znanstvenem, kulturnem, zdravstvenem, telesnovzgojnem ali katerem drugem področju, se je v zadnjih letih močno okrepilo in poglobilo. Bilo je obojestransko koristno. In te izkušnje tudi dajejo realno možnost, da se v prihodnje še bolj okrepi, se razširi še na nova področja.

Na zborovanju delavcev v tovarni motorjev in traktorjev v Rakovici se je tovariš Hruščov med drugim dlje zadržal tudi pri tem nadaljnjem sodelovanju in njegovi razširitvi. Ob možnostih na nekaterih drugih področjih družbenega življenja obeh držav pa je spregovoril tudi o gospodarskem sodelovanju: »...Sovjetski in jugoslovanski strokovnjaki so na podlagi skupnih ugotovitev, do katerih so prišli v zadnjem času, povzeli zaključek, da so v naših državah velike možnosti za medsebojno koristno specializacijo in kooperacijo v celi vrsti panog. Takšne možnosti so v industriji strojev in orodnih strojev, strojegradnji, proizvodnji opreme za nafto, kemijski industriji, ladjedelništvu itd. Kooperacija nam odpira dobre ekonomske perspektive in mislim, da izražam naše skupno prepričanje o tem, da bomo izkoristili te ugodne možnosti za razvoj sodelovanja v prid obema državama. Skupno sodelovanje prinaša ne le ekonomsko korist, z medsebojno izmenjavo mnenj, ampak tudi krepi poslovno prijateljstvo narodov in predvsem delavskega razreda Sovjetske zveze in Jugoslavije...«

IZ STATUTOV

V tej in naslednjih številkah Delavske enotnosti bomo brez komentarjev objavljali najbolj značilne odlomke iz osnutkov statutov delovnih organizacij:

Delovne enote stopajo pri izvrševanju letnega družbenega plana samostojno v medsebojne poslovne odnose in so se dolžne pri njihovem izvrševanju držati vseh načel poštenega poslovnega prometa.

V teh medsebojnih poslovnih odnosih ne smejo svojih proizvodov in uslug zaračunavati višje, kot je to določeno z interno prodajno ceno in internim cenikom uslug v družbenem planu.

Delovna enota ne sme dosegati boljšega finančnega rezultata na račun druge delovne enote.

V poslovne odnose s poslovnimi partnerji izven podjetja stopajo delovne enote preko direktorja in upravnih služb podjetja.

Delovne enote so dolžne, da se za izvajanje posameznih strokovnih opravil poslužujejo upravnih in strokovnih služb podjetja.

Delovne enote ustanovi CDS na predlog tistih članov kolektiva, ki so v tej enoti zaposleni. Če so podani vsi potrebni pogoji, se ustanovitev nove delovne enote ne more odkloniti.

Obračunske enote se ustanovijo po predhodnem mnenju obratnega delavskega sveta tiste *ekonomske* enote, v kateri se ta obračunska enota nahaja.

Organi delovnih enot odločajo samostojno o zadevah, ki so jim dane v pristojnosti ter so odgovorni za dobro poslovanje in uspeh delovne enote.

Delovna enota je dolžna ohraniti nezmanjšano vrednost svojih poslovnih sredstev, redno izpopolnjevati svoj interni količinski in finančni plan in dosegati mesečno aktiven poslovni rezultat.

Delovne enote so dolžne, da se za izvajanje posameznih strokovnih opravil poslužujejo upravnih in strokovnih služb podjetja.

Zbori *delovnih* enot so neposredni nosilci upravljanja v svoji delovni enoti. Za zbore delovnih enot veljajo smiselno ista določila, kot veljajo za zbor delovne organizacije podjetja.

Zbore *ekonomskih* enot sklicuje predsednik obratnega delavskega sveta, odbor sindikalne podružnice te ekonomske enote in vodja ekonomske enote. Zbor obračunske enote sklicuje predsednik odbora obračunske enote.

V obračunski enoti vršijo zbori načeloma funkcijo neposrednega organa upravljanja.

Samoupravni organi delovnih enot so:

v ekonomski enoti — obratni delavski svet in vodje EE
v obračunski enoti — odbor obračunske enote in vodja EE
v predračunski enoti — odbor predračunske enote

Organi delovnih enot volijo in so lahko vanje voljeni vsi člani tiste delovne enote, ki jo ta organ predstavlja.

Pristojnost ODS so sledeče:

1. sprejema proizvodni in finančni plan svoje ekonomske enote;
2. skrbi za pravilno izvrševanje letnega proizvodnega in finančnega plana ekonomske enote ter izvaja ukrepe za smotrno organizacijo dela, pospeševanje proizvodnje, povečanje storilnosti, znižanje proizvodnih stroškov, znižanje izostankov z dela, izboljšanje kvalitete proizvodov;
3. sprejema mesečni operativni plan proizvodnje v okviru letnega družbenega plana podjetja in mesečnih priporočil in napotkov UO;
4. obravnava gospodarjenje z osnovnimi sredstvi v svoji ekonomski enoti in sprejema načrt uporabe lastnih sredstev amortizacije in investicijskega vzdrževanja;
5. obravnava mesečni pregled izvršitve plana in mesečni finančni obračun za ekonomsko enoto in njene obračunske enote in sprejema v zvezi s tem konkretne napotke za nadaljnje poslovanje in izboljšanje strukture stroškov in deli ustvarjena lastna sredstva na osebne dohodke in sklade po določilih pravilnika o delitvi čistega dohodka podjetja, osebne dohodke pa deli po zasnovah in merilih pravilnika o delitvi osebnih dohodkov na obračunske enote;
6. odloča o uporabi svojih nerazporejenih sredstev, ki pripadajo ekonomski enoti po potrditvi zaključnega računa podjetja; pri tem deli sredstva, ki jih nameni družbenim organizacijam izven gospodarske organizacije, preko upravnega odbora skupnega sklada nerazporejenih sredstev ekonomskih enot za družbene organizacije;
7. odloča o vstopu in izstopu članov v svojo delovno skupnost praviloma preko svoje komisije za kadre in v sodelovanju s kadrovsko službo podjetja;
8. obravnava in ureja odnose med obračunskimi enotami in daje napotke za urejanje delovnih odnosov in pogojev v obračunskih enotah in obravnava pritožbe članov svoje delovne skupnosti iz tega področja;
9. obravnava sklepe in napotke upravnega odbora v zvezi z izvrševanjem družbenega plana in tekočim poslovanjem podjetja in skrbi za njihovo konkretno izvedbo;
10. daje svoja mnenja in priporočila k prošnjam in pritožbam, ki jih vlagajo člani delovne organizacije podjetja na centralne organe;
11. odloča o zadevah, ki so ji dane v pristojnost s pravilnikom o delovnih razmerjih, pravilnikom o strokovnem izobraževanju, pravilnikom o štipendiranju in z drugimi normativnimi akti podjetja;
12. skrbi za stalno povezavo s političnimi organizacijami svoje EE.

Kaj vse sestavlja naš osebni dohodek

(Nadaljevanje s 1. strani)

ur kar zmegli pred očmi. **Tu so ure po času, ure po učinku, potem nadure, pa nočne ure in dodatek za nadure, dodatek za nočne ure, skratka tako je, kakor da je vse odvisno od »ur«, prebitih nekje na delovnem mestu.** Resnici na ljubo je treba povedati, da recimo izražajo v Tekstilindusu in v Savi delež osebnega dohodka na uro s točkami. Toda zdi se, da to ne spremeni svojega bistva.

Bistvo takšnega, po vrstnem redu obratnega obračunavanja kot naj bi bilo, je v tem, da je proizvajalčev pogled vselej bolj usmerjen na urno tarifo, pa naj nosi ta naslov tarifna postavka ali individualna obračunska postavka ali kako drugače. Posameznik sešteva ure, sešteva dodatke nanje in potlej mu seštevek pokaže, kolikšen je osebni dohodek. **Ob takšnih obračunskih operacijah pa nehote prezre, da je merilo za delo proizvod dela, kvaliteta opravljenega dela, kvaliteta izdelka.**

BESEDA »KVALITETA« JE REDKOST NA OBRAČUNSKIH LISTIH

Da, kvaliteta dela, kvaliteta proizvodov ali nasprotje temu, »škart«, uničeno poprejšnje delo, uničen material, stroj se je brez haska vrtel! Ali kaj piše o kvaliteti in prispevku zanjo v delitvi osebnega dohodka na izplačilnih trakovih? Redkokje!

Na izplačilnem traku kranjskega Tekstilindusa je v eni izmed petinsedemdesetih kolon zapisano: »Kvalitetni proizvodni ekonomski učinek + ali —«. To pomeni, da v tej delovni organizaciji oblikujejo del osebnega dohodka tistih, ki so zaposleni v neposredni proizvodnji tudi z vidika kvalitete. In kvaliteta je zanje izredno pomembna — kot, da ni tako še marsikje drugod?! — Velik izvoznik tekstilnega blaga so. Tujci pa so dokaj bolj izbirčni kupci kot naši domači in zato — velik poudarek kvaliteti! Če kdo dela slabo blago, je za minusom lahko zapisan kar občutno manjši znesek. Nasprotno, kuverta je odebeljena, če je na primer tkalčevo blago uvrščeno vse v »prvo klaso«.

Kaj podobnega ni mogoče razbrati iz obračunskega lista osebnega dohodka ljubljanskega Saturnusa. In to ni zapisano v izplačilnih listih Colorja. Tu pravijo, da je kvaliteta zadeva, na katero ne more vplivati posameznik, saj mora delati po laboratorijskih receptih. Mogoče!? Vsaka panoga ima svoje posebnosti. Zdi pa se, da jih ponekod preveč poudarjajo.

Če je kvalitetnega blaga manj, je manjši dohodek, pomeni več je »sekunda« blaga, več je »škarta«. V izplačilnem listu Save tudi ni zapisana beseda »kvaliteta« in »škart«. In vendar tu računajo s »škartom« v plusih in minusih, in sicer vsak mesec, ko dobi vsak zaposleni v roke občasno izdajo Informatorja z obračunom osebnih dohodkov po ekonomskih enotah. V zadnji koloni je našla beseda »škart« s plusi in minusi svoje mesto.

Obratni delavski sveti »Save« pa že dajejo pobudo, da bi našla beseda »kvaliteta« in »škart« svoje mesto tudi kar na — obračunskih listih. V pnevmatikarni I. so na primer na junijski izredni seji delavskega sveta razpravljali v nagrajevanju po kvaliteti izdelkov. Osrednjim samoupravnim organom so predlagali, naj spremene merila in uveljavijo zmanjšanje osebnega dohodka, če nekdo po svoji krivdi povzroči izmeček in tako oškoduje ekonomsko enoto in podjetje kot celoto.

STROŠKI ENA IZMED NEZNANK

Če stroji stoje, ker ni dela zanje — zaradi slabe organizacije — obresti pa je tudi za zastoje potrebno plačevati, naraščajo — stroški. In če kdo zaradi svoje malomarnosti pokvari proizvod, vreden desettisoče dinarjev, so za ves kolektiv spet večji — stroški. Pomeni, torej, da bi bilo prav, če bi stroški našli svoje mesto na izplačilnem traku ali obračunskem listu. Toda, to je samo zamisel. Nikjer ne najdemo te besede. Posredno vendarle! In sicer tam in v tistih primerih, ko dobe delovne enote mesečni obračun proizvodnje, stroškov, realizacijo itd. V »Savi« pravijo, da je to zamisel, ki jo bodo postopoma v letih, dveh, uresničili. V Tekstilindusu pravijo, da je dohodek posameznih enot že sedaj odvisen od stroškov in da je potlej osebni dohodek posameznika odvisen od vrednosti točke, vrednost točke pa je odvisna med drugim od večjih ali manjših stroškov enote. Torej tu vsaj posreden vpliv!

Druga od neznank, ki še ni našla svojega mesta pri oblikovanju in delitvi osebnih dohodkov posameznika ali delovne enote je, kakšni plusi ali minusi so ali naj bi bili pripisani posamezniku in enoti zaradi boljšega ali slabšega izkoriščanja strojev, bolj ali manj intenzivnega izkoriščanja delovnega časa in podobno. To bi bilo pravzaprav presenečenje, če bi našli kaj podobnega zapisanega na obračunskih listih katere od prej naštetih ali drugih določenih organizacij, kajti, koliko so izkoriščene strojne zmogljivosti, je za marsikatero podjetje kot celoto sploh — vprašaj. Toda iz obračunskih listov lahko razberemo druga manj zaželena presenečenja.

PRESENEČENJA, KI NISO VSELEJ PRESENEČENJA

Tehnika obračunavanja osebnih dohodkov deluje pogostokrat v obratni smeri. Dogodi se, da v naših kuvertah odkrijemo prijetno presenečenje v obliki štirih, petih ali več tisočakov. To velja posebno v primerih, ko nas računovodstva po četrtletnem, polletnem ali letnem obračunu, presenetijo z izplačilom osebnih dohodkov, ki so jih dotlej zadrževali kot »rezervo«. Točen obračun uspehov, doseženih v podjetju je resda možen šele po opravljenem letnem obračunu. Toda za delovne enote so možna poprejšnja časovno krajša predvidevanja in obračun. V marsikateri delovni organizaciji pa pripravijo računovodstva takšna »presenečenja« šele vsake tri mesece ali ob polletju in potlej je zapisana tri ali štirimestna številka v rubriki obračunskega lista z naslovom »osebni dohodek po ekonomski enoti«. Pa vedi, zakaj si ga prejel in kaj je pravzaprav to, ali priznanje za tvoje delo ali za delo tvojega soseda ali zato, ker je enota kot celota bolje gospodarila, ker je imela manj stroškov, manj izmečka in podobno. Takšno »presenečenje« se po navadi zoži na besedo — »dobiček«. Hasek od vsega tega pa je za bodoče gospodarjenje prav majhen. Le redkokdo pomni, kako je delal pred dvema, tremi meseci, in zato tudi ne preudarja posebej, kako naj bi delal v bodoče.

Načela o oblikovanju in delitvi osebnega dohodka so torej eno in praksa, kot smo lahko razbrali iz izplačilnih trakov in obračunskih listov posameznih delovnih organizacij — in tako je večidel povsod — je drugo. Navidezno sodi vse to v računsko tehniko. Navidezno, v resnici pa ne. Tisto pretirano poudarjanje »ur po času« in kaj vem kakšnih ur še, nas odvrača od načela, da je merilo za delo vsakogar proizvod dela. In če ni na obračunskih listih ali vsaj na obračunskih listih delovnih enot v ničemer razčlenjena škoda, ki nastaja zaradi slabe kvalitete izdelkov, zato, ker stroji manj obratujejo kot naj bi, prezremo, da pomeni večja izkoriščenost osnovnih in obratnih sredstev, skrbnejše ravnanje s surovinami, pomožnim materialom, pogonsko energijo in drugim, večji dohodek podjetja in delovne enote ter torej tudi večji osebni dohodek.

PETER DORNIK

ZAPISEK Z RAZŠIRJENE SEJE PREDSEDSTVA ObSS LJUBLJANA-CENTER

IZVEN DNEVNEGA REDA

Pred osmimi dnevi so na razširjeni seji predsedstva ObSS Ljubljana Center med drugim razpravljali o izvrševanju planskih obveznosti industrije v sedmih mesecih letošnjega leta, oziroma ostalega gospodarstva v prvem polletju. Na osnovi razpoložljih podatkov so ugotovili, da količinski pokazatelji o gibanju industrijske proizvodnje pravzaprav zadovoljujejo, ker je bila letošnja proizvodnja, v primerjavi z lanskoletno, povprečno za 14,1 % višja. Ugodni so tudi podatki o ostalih dejavnostih, če jih primerjamo z dosežki lanskega leta. Omenjena razmerja pa se bistveno poslabšajo, če med seboj primerjamo dosežke v šestih, oziroma sedmih mesecih letošnjega leta in predvidene planske obveznosti. Te primerjave na primer pokažejo, da je industrija v sedmih mesecih izpolnila le 53,5 % letnega plana proizvodnje po fizičnem obsegu, komaj 47,4 % plana izvoza itd. Ob vsem tem pa so v delovnih organizacijah zelo zadovoljni, ker je letošnja proizvodnja dosti višja kot lanska, čeprav je bila lanska podpovprečno nizka! Tudi izvoz jih ne skrbi, ker je vseeno večji kot lani. Konec koncev, poudarjajo v proizvodnih podjetjih, pa zaostajanje za letnim planom sploh ni zaskrbljujoče, ker je dinamika industrijske proizvodnje v juliju navzlic dopustom in drugim kroničnim vzrokom le za 1,2 % nižja kot v juniju, medtem ko gre v okrajnem merilu za padec, ki presega deset odstotkov.

Zanimivo je, da ob teh in še drugih podatkih člani plenuma niso razpravljali toliko o izvrševanju planskih obveznosti kot o tem, ali jim predloženo gradiva sploh nudi osnovo za razpravo. Razpoložljivi podatki so namreč nudili le najosnovnejše številčne statistične podatke o proizvodnji, izvozu, zaposlenosti itd. v letošnjem letu in primerjave na letni plan ter lanskoletno realizacijo v tem obdobju. Podatkov o dinamiki industrijske proizvodnje in izvoza, na podlagi česar **bi lahko bolj objektivno tudi ocenili letošnje dosežke**, pa na primer ni bilo na razpolago. V zvezi s tem so navzoči zvedeli le za pojasnilo, da so bili statistični podatki o gibanju proizvodnje, izvoza, zaposlenosti, osebnih dohodkov itd. dosegljivi zelo pozno, zavoljo česar ni bilo mogoče izdelati vseh primerjav.

Tako se je razprava spet preusmerila na področje, ki zadeva točnost in učinkovitost naše statistične službe. Nekateri člani predsedstva, ki so sicer uslužbenci občinske skupščine, so na primer opozorili, da občina zadnja pride do podatkov o gospodarjenju v komuni, namesto da bi jih dobila prva. Ne da bi preverjali točnost teh trditev pa seveda drži, da post festum razpravljanje na osnovi dokaj zastarelih podatkov onemogoča tako organom občinske skupščine kot sindikalnim organizacijam v komuni kakršno koli učinkovito ukrepanje. Prav zato je razširjeni plenum ObSS Ljubljana Center sicer pokazal najboljšo voljo, da bi v zvezi z izpolnjevanjem planskih obveznosti začrtal tudi smernice sindikalnega dela v komuni, vendar ob enostranskih podatkih tega ni zmogel. Ponovil je lahko le splošne smernice, naj tudi sindikalne podružnice v delovnih organizacijah podprejo prizadevanja za večjo proizvodnjo, produktivnost in izvoz; za skladno gibanje proizvodnje, produktivnosti in realnega standarda delavcev itd. Vse to se sicer lepo sliši, vendar nima tiste praktične cene, ki bi jo imelo, če bi bile omenjene in še druge smernice pravočasno podprte tudi z dovolj točnimi in še svežimi podatki.

Ob vsem tem torej lahko ugotovimo, da razširjena seja predsedstva ObSS Ljubljana Center sicer ni analizirala proizvodnih in drugih dosežkov v letošnjem letu, ker tega tudi ni mogla; je pa opozorila na nekatere probleme, ki ovirajo večjo učinkovitost sindikalnega dela. Prav bi bilo, če bi bila ta opozorila v podobnih primerih, ki se bodo najbrž še dogodili, bolj odločna in tudi prej izrečena.

-mG

NEVZDRŽNE »ZAMRZNJENE« MARŽE

Ekonomski položaj trgovine ● Marže ne zadostujejo za kritje stroškov ● Petnajstodstotna marža v ceni ne zagotavlja reprodukcije ● Trgovina ni zainteresirana, da bi vlaga sredstva za modernizacijo lastnih prodajnih zmogljivosti

Problem marže v trgovini znova postaja pereč. Spet nastopa vprašanje: ali bo trgovina iz lastnih virov v sedemletnem planu lahko zagotovila sredstva za razširitev prodajnega prostora, ki bo potreben v prihodnjih letih, da bi industrijska proizvodnja lahko šla v denar. Že mnogo prej so proizvodne organizacije poudarjale, da so stroški akumulacije, ki jih trgovina zaračunava v prometu, ovira za razvoj potrošnje, kar negativno vpliva tudi na nadaljnjo proizvodnjo. Poudarjali so, da trgovina s svojimi stroški in svojo akumulacijo jemlje nesorazmeren del prometne vrednosti proizvodov glede na del, ki pripada proizvajalcu. Vse kalkulacije, pa tudi praksa pa so potrdile, da marže v celoti ne zadostujejo za kritje vseh stroškov, ki jih mora imeti sodobna trgovina, da bi istočasno dosegla tolikšno akumulacijo, da bi to področje lahko financiralo svojo modernizacijo, razširilo zmogljivosti in bilo dovolj privlačno kot gospodarska dejavnost za komuno, kadre in potrošnike.

NOVE ZMOGLJIVOSTI — NOVE OBVEZNOSTI ZA TRGOVINO

Analize trenutno kažejo, da sedanje marže ne zadostujejo, da bi krile stroške trgovinskih organizacij. To kažejo zaključni računi, iz katerih lahko sklepamo, da trgovina ne bo mogla izločiti večjih sredstev v sklade za razširitev prodajnih zmogljivosti. Nihče tudi ne more ovreči dejstva, da je trgovina zastarela in da podjetja nerada sprejemajo nove sodobne organizacijske oblike prometa. V naši deželi imamo na primer 43.000 prodajaln, od teh samo 400 sodobnih. Skupna prodajna površina detajlističnega omrežja znaša približno dva milijona kvadratnih metrov, kar znaša povprečno na prebivalca kakih 0.100 m² prodajne površine (v drugih evropskih deželah se giblje to povprečje tudi do 0.416 kvadratnega metra).

Po dosedanjih računih bo fizični obseg prometa nenehno naraščal in po planu naj bi do leta 1970 znašal kakih 10 % letno. Če upoštevamo, da se bo promet vsako leto povečal za 10 %, bi morali leta 1970 povečati prodajne zmogljivosti za 1,928.000 m², tako da bi jih imeli v tem letu skupaj 3, 980.000 m² kar pomeni povečanje za 60 %. Da bi ta prostor zagotovili, bi potrebovali 120 milijard. Na pristojnem mestu poudarjajo, da morajo ta sredstva prispevati predvsem trgovinske organizacije iz lastnih virov.

Dosedanji razvoj kaže, da trgovinske organizacije niso zainteresirane, da bi nalagale večja sredstva v modernizacijo in razširitev zmogljivosti. Sistem razdelitve ne more zainteresirati kolektivov, da bi razširjali maloporodajne zmogljivosti, ker mnoge zmogljivosti še vedno pomenijo tudi nove obveznosti. Trgovinske organizacije so obremenjene z velikimi anuitetami in drugimi obveznostmi. Dejstvo je, da trgovina še zmerom dosega majhno razliko v ceni, da bi s tem odstotkom lahko dajala znatna sredstva za razširitev prodajnega prostora.

Analize razdelitve razlike v ceni, ki jo trgovina zaračunava v prometu, so pokazale, da se skoraj 50 % zaslužka trgovine pretaka v razne družbene sklade. Z ostankom trgovina poravnava materialne stroške poslovanja, osebne dohodke delavcev in reprodukcijo. Če razliko v ceni, ki jo zaračunavajo trgovinske organizacije v prometu s posameznimi proizvodi dobro analiziramo, lahko pridemo do sklepa, da večina trgovinskih podjetij komaj živi, zlasti po nedavno storjenih ukrepih za ureditev razmer na trgu — omejitev marže. Stroški poslovanja trgovine in druge obveznosti do družbenih skladov so znatno narasli, pa tudi njena akumulativnost se je zmanjšala. Znano je, da so cene mnogih industrijskih izdelkov narasle, odkar so bile določene marže, vtem ko so ostale marže »zamrznjene«. Že zdaj ima trgovina pri nekaterih proizvodih minimalno razliko v ceni, včasih pa sploh ne krije stroškov poslovanja. Zato menijo, da je ta administrativni ukrep samo zavrl že tako počasno reprodukcijo trgovine.

OLAJŠAVE IZKLJUČENE

Trgovinske organizacije, ki so se usmerjale na modernizacijo in graditev sodobnih objektov, imajo že določene zgube. Načelo modernizacije je prišlo navzkriž z interesi trgovinskih organizacij. Za zdaj so trgovinske organizacije še vedno obremenjene z velikimi obveznostmi: velike so zlasti obveznosti za nove trgovinske objekte (dostikrat se odmikajo od običajnega obravnavanja olajšav, ki jih dajejo poskusnim obratom). Nov objekt je takoj v začetku svojega dela preobremenjen z obveznostmi, ki destimulirajo člane kolektiva.

Sedanja materialno-tehnična baza trgovine znatno zaostaja za potrebami. To je predvsem posledica nezadostnih naložb v to gospodarsko področje. Šele od leta 1963 so se začele znatne naložbe, ki pa so bile vendar neprimerno manjše od potreb trgovinskih organizacij. Glavni razlog nezadostnega, počasnega tempa investiranja v to gospodarsko področje je v glavnem majhen delež družbenih investicijskih skladov. Od celotnih družbenih investicijskih skladov, namenjenih gospodarskim organizacijam, je trgovina od leta 1953 do 1956 porabila 1,4 %, industrija pa 64 %. To sorazmerje se je pozneje nekoliko popravilo, tako da je trgovina do leta 1960 od skupnih družbenih investicijskeh skladov

NA CILJU PRVE ETAPE

(Nadaljevanje s 1. strani)

povsod zagotovljeni osnovni pogoji, da bi se spremenila v največji možni meri. Nekje bolj, drugje manj, pač odvisno od dosedanjega razvoja materialnih in družbenih odnosov. Ali, kot tudi pravimo, v vsaki delovni organizaciji se specifično razvija sistem samoupravljanja. To pa velja tudi za Metalno.

OBLIKA NEPOSREDNEGA UPRAVLJANJA JE REFERENDUM... Referendum je po predlogu tez za statut edina oblika, ko neposredno sodeluje v odločanju sleherni član kolektiva Metalne. Po tem predlogu mora centralni delavski svet obvezno izvesti referendum v primerih večje rekonstrukcije, združitve z drugo delovno organizacijo, če bi se k Metalni priključila kaka druga organizacija ali če bi se podjetje priključilo h kaki drugi delovni organizaciji, nato v primeru, da bi se naj odcepil posamezni obrat in slednjič tudi pri najemanju velikih dolgoročnih posojil. To so primeri, v katerih mora po predlogu tez odločati ves kolektiv.

Ob tem pa prinašajo teze tudi predlog fakultativnega referenduma. Delavski svet ga mora razpisati tedaj, kadar večina članov sveta sodi, da bi moral zaradi pomembnosti zadeve odločati ves kolektiv. Lahko pa po tem predlogu zahteva izvedbo fakultativnega referenduma tudi direktor podjetja, večina delavskih svetov, svetov delovnih enot, tovarniški odbor sindikata ali četrtina članov delovnega kolektiva. Tako v prvem kot v drugem primeru pa je izid referenduma veljaven, če se ga je udeležila dvotretjinska večina kolektiva in če je izid glasovanja potrjen z absolutno večino glasov.

NEKAJ NOVOSTI V POSREDNI OBLIKI UPRAVLJANJA... Sicer v Metalni sami priznavajo, da bistvenih posebnosti ne prinašajo teze statuta v obliki neposrednega upravljanja. Kolikor pa jih je že, pomenijo poglabljanje mehanizma samoupravljanja v tem, da podrobneje razmejujejo pravice in dolžnosti gospodarjenja in upravljanja med posameznimi organi in predvidevajo ob dosedanjih ustanovitev nekaterih novih. Tako naj bi poslej delovne enote ob delavskih svetih dobile še svoj izvršilni organ — upravni odbor, razen delavski sveti v večjih delovnih enotah pa bi lahko osnovali tudi svete oddelkov.

ALI PA SO S TEM V CELOTI IZKORIŠČENE MOŽNOSTI ZA POGLABLJANJE UPRAVLJANJA NEPOSREDNIH PROIZVAJALCEV?... Morda tudi takole zastavljeno vprašanje: ali sedanja stališča, izoblikovana v predlogu tez, zagotavljajo, da bo bodoči statut Metalne na stežaj odprl vrata v decentralizacijo upravljanja in — ali ta stališča tudi zagotavljajo slehernemu proizvajalcu, da v največji možni meri aktivno poseže v gospodarjenje in upravljanje in s tem aktivno vpliva na oblikovanje in razvoj novih ekonomskih ter družbenih odnosov?

III.

ZA DELOVNE ENOTE NAJ BI OBVELJAL STATUS QUO... Teze, ki jih je v Metalni izoblikovala statutarna komisija za »poglavje samoupravljanja«, sicer ne prejudicirajo ne števila ne velikosti delovnih enot kot osnovnih celic samoupravljanja proizvajalcev in oblikovanja ekonomskih in družbenih odnosov. A po drugi strani spet pričajo o zelo posplošenih načelih, morda celo preveč posplošenih. Tako na primer: »Delovna enota je organizacijski del podjetja, ki je z odločitvijo organa upravljanja formiran z določenimi pravicami in odgovornostjo, ki predstavlja zaokroženi del tehnološkega oziroma delovnega procesa (za katerega se lahko merijo stroški in rezultati dela) in ki je udeležen v dohodku podjetja v odvisnosti od svojih rezultatov«. In nato: »Delovna enota je enota, v kateri lahko delavci neposredno spremljajo proces dela, v kateri kot upravljavci neposredno gospodarijo in vplivajo na delo, organizacijo, rezultate in delitev.«

Zato pa toliko bolj podrobno določa delovne enote pravilnik o delitvi čistega dohodka, ki naj bi po predlogu statutarne komisije postal dopolnilni zakonski akt statuta. In ker pravijo v Metalni, da tega pravilnika ne nameravajo spreminjati, bo tudi za delovne enote obveljal status quo. Če pa je to tudi najbolj smotrno — je drugo vprašanje.

NA POL POTI V DECENTRALIZACIJI?... Spričo sedanje razvitosti sistema samoupravljanja v Metalni se to vprašanje vsiljuje tako rekoč samo po sebi. Za primer vzemimo samo delovno enoto konstrukcijski obrati. Ali znotraj te enote res ni oddelka, ki bi imel zaokrožen tehnološki proces, za katerega se lahko merijo stroški in rezultati dela, ki lahko svojo proizvodnjo in svoje delo prodaja drugim enotam? Je! Torej pomeni, da bi lahko ti proizvajalci tudi neposredno gospodarili znotraj oddelka, da bi lahko vplivali na svoje delo, organizacijo in rezultate, delitev.

Čemu potemtakem ne razviti samoupravljanja tudi v teh enotah? Teorija o velikih in ekonomsko samostojnih enotah — ne samo v Metalni, tudi v marsikateri drugi delovni organizaciji jo zagovarjajo — ima svojo šibko plat. Že v tem, da o popolni ekonomski samostojnosti sploh ne more biti govora. Tako na primer v Metalni gospodarijo te enote s sredstvi za osebne dohodke, s sredstvi za investicijsko vzdrževanje, iz planskega dobička pa formirajo svoj obvezni sklad za nakup in financiranje gradnje stanovanj, za štipendiranje in strokovno izobraževanje. A tudi pripomba, da bi z ustanovitvijo manjših delovnih enot razdrobili ta sredstva za stanovanjsko izgradnjo in vzgojo kadra, ne drži v celoti: še vedno bi namreč bilo možna sredstva formirati ločeno, sicer pa jih združevati in jih nato nalagati skladno s potrebami in efektom posameznih enot. Veliko bolj detajlno in kompleksno bi bilo možno v teh manjših ekonomskih enotah zajemati stroške proizvodnje in seveda nanje tudi vplivati.

Sicer pa tako mislijo tudi nekateri v Metalni. Pravijo, da se v ekonomskih enotah, ki štejejo tudi po 600 članov in imajo po več desetin povsem samostojnih oddelkov, sredstva vse preveč prelivajo in da tako sploh niso razčiščeni ekonomski odnosi. To da se pozna že pri delovni disciplini, intenzivnosti dela, sploh v odkrivanju notranjih rezerv.

ORGANIZACIJA JE ŠE NEZNANKA... Teze sicer govore o organizaciji podjetja, toda le v toliko, da naštevajo sedanje organizacijske enote in opisujejo področje njihovega dela. A pripominjajo v Metalni, da imajo pripravljene tri variante bodoče organizacije v podjetju. Pa ali nismo prav s tem v novem protislovju: ali ni organizacija proizvodnje osnova za izoblikovanje sistema delovnih enot in sploh celotnega sistema samoupravljanja?

Sicer je še preuranjeno govoriti — pač dotlej, dokler bodo teze molčale o organizaciji proizvodnje — toda vendar: ali ne bo morebitno neskladje med organizacijsko shemo podjetja in sistemom upravljanja namesto povezovanja še izostrilo razmejitev linije vodenja in linije upravljanja? Ali ne bo namesto vzajemnih odnosov med posameznimi enotami, oddelki, službami, celoten sistem spet zasnovan na načelu »od zgoraj navzdol«? Res, za zdaj še neutemeljen pomislek — a latentna nevarnost.

IV.

SAMO SISTEM SAMOUPRAVLJANJA JE PREMALO... A da ne bi kdo napak razumel: nihče ne trdi, da je bila dosedanja razprava v Metalni ničeva, da so teze slabo pripravljene. Pripombe, kolikor jih je bilo izrečenih, naj veljajo samo kot opozorilo, da je izhodišče statutarne razprave že v vprašanju, kako ustvariti pogoje za nadaljnji razvoj ekonomskih in družbenih odnosov. Nedvomno, da jih bo oblikoval proizvajalec — upravljavec, da zatorej mora biti razvijanje sitema samoupravljanja osrednja tematika statuta delovne organizacije. A tudi sistema samoupravljanja ni mogoče iztrgati iz doslej izoblikovanih odnosov in ga graditi ločeno, neodvisno od razvijanja sodobnejše organizacije proizvodnega procesa in poslovanja, od poglabljanja in izpopolnjevanja sistema formiranja in delitve dohodka ter sistema nagrajevanja.

BOJAN SAMARIN

— Jaz bi že bil za nagrajevanje po delu — samo kdo mi garantira, da se bo to zaustavilo pri delavcih?!

Potem, ko je tovariš predsednik občinske komisije za pomoč pri izdelavi statutov delovnih organizacij pozdravil vse navzoče predstavnike taistih komisij iz podjetij, je prebral referat »Statuti in njihova družbena vloga včeraj, danes in jutri«. Po odmoru se je začela razprava, v kateri je sodeloval tudi predstavnik trgovskega podjetja »Promeks«, se pravi, predsednik komisije za izdelavo statuta v tem podjetju, ki je med delovnim časom tudi sekretar podjetja. Dejal je:

»Tovariši, trdno sem prepričan, da ne bom povedal ničesar novega, če rečem, da so statuti, o katerih razpravljamo, temeljni kamen našega sedanjega in bodočega razvoja, ki temelji na delavskem in družbenem samoupravljanju. Statuti so osnovni zakon podjetja. Torej si dobrega upravljanja ne moremo zamisliti brez dobrega statuta. Zaradi tega se je tudi naše podjetje aktivno vključilo v akcijo za izdelavo statuta že pred dobrimi štirimi meseci. V tem času smo imeli tri sestanke komisije.

Na prvi seji smo pojasnili vlogo in pomen statuta...«

Iz neuradnega zapisnika prve seje.

Tovariš predsednik je otvoril sestanek in pojasnil navzočim, da so imenovani za člane komisije za izdelavo statuta podjetja. Tovariš Prodan, direktor računsko-gospodarskega sektorja, je rekel, da ne bo mogel sodelovati v tej komisiji, ker gre na dopust. Predsednik mu je

Na najboljši poti

odgovoril, da bo komisija delovala več mesecev in da bo lahko potem, ko se bo vrnil z dopusta, še veliko prispeval. Potem je tovariš Knez iz kadrovskega sektorja vprašal tovariša Prodana, kam bo šel na dopust. »Na Rab, potem pa še kam bolj južno.« »Zakaj ne bi šel na kaštelansko riviero. Odlična plaža.« »Veš, grem z ladjo, avto bom pustil doma.« »Jaz pa bom šel kar z avtomobilom,« je dejal direktor tehničnega sektorja, »ni boljšega dopusta, če imaš avto in greš kamor hočeš. Do Kotorja in nazaj. Mojduš, komaj čakam...«

Potem so še drugi člani komisije povedali, kam bodo šli na dopust, predsednik komisije pa je dodal, da je dopustniško vzdušje razumljivo, vendar so člani komisije dolžni, da tudi med dopustom razmišljajo o tem, kakšen naj bi bil statut.

Tako se je seja končala.

»...medtem, ko smo na drugi seji govorili že o konkretnih nalogah posameznih članov naše komisije...«

Iz neuradnega zapisnika druge seje.

Predsednik je najprej predlagal, da bi izvolili še podpredsednika, kajti on odhaja na dopust in ne bi rad videl, da bi v tem času delo zastalo. Tovariš Prodan ga je vprašal, kam bo šel, predsednik pa je rekel, da bo šel verjetno v Dubrovnik, kjer ima taščo. Tovariš Knez je predlagal, da bi predsednik boljše napravil, če bi šel v Selce, kjer se je on na svojem popotovanju ob jadranski obali za malo denarja dobro najedel. Tovariš Kovač pa je vprašal, kaj se to pravi, »za malo denarja«, nakar so člani komisije razpravljali o pretekli, sedanji in bodoči vrednosti dinarja skozi prizmo dopustniškega turizma.

Po tej razpravi so za podpredsednika izvolili tovariša Sokola in tako se je seja končala.

»...na tretji seji pa smo se lotili konkretne izdelave statuta...«

Iz neuradnega zapisnika tretje seje.

Predsednik je vprašal podpredsednika Sokola, kaj je delala komisija med tem, ko njega ni bilo, tovariš Sokol pa je dejal, da je delo v tem času — z ozirom na intervencijo občinskega sindikalnega sveta — zelo napredovalo. Da bi to dokazal, je prebral prve člene statuta, oziroma edine, ki jih je doslej napisal.

»Splošna določila.

Člen 1.

Trgovsko podjetje »Promeks« je samoupravna in delovna organizacija v gospodarski veji trgovine SFRJ.

Člen 2.

Delovno organizacijo »Promeks« je ustanovila vlada Socialistične federativne republike Jugoslavije s svojo odločbo št. 3683/46 z dne 22. oktobra 1946, ki jo je izdala na predlog Ministrstva za blagovni promet.«

Ko je tovariš Sokol prebral, kar je doslej napisal, se je razvila živahna razprava, med katero so člani komisije pohvalili njegovo prizadevnost.

S tem se je seja končala.

»...in zaradi vsega tega, kar smo doslej storili, lahko rečem, da smo na najboljši poti in da bo statut našega podjetja odraz našega samoupravnega prizadevanja in kot tak osnovni zakon delovnega kolektiva ter hkrati vzor vsem sorodnim podjetjem.«

JANEZ VOLJČ

---

porabila 3 %. Ta sredstva je v glavnem porabila za zgraditev skladiščnega prostora za žito, tako da je za urejanje drugih materialnih problemov trgovine ostalo zelo malo.

RAČUNAJO, DA BI MORALA TRGOVINA V LETU 1963 DOSEČI 60 % VEČJI FIZIČNI OBSEG, KAKOR GA JE IMELA V LETU 1960

Zato nastane načelno vprašanje — **kako zagotoviti potrebna sredstva?** Če naj bodo podjetja tudi glavni vir financiranja, tedaj je treba v sedanjem režimu prometa, kakor tudi v sistemu razdelitve dohodka vsekakor uveljaviti določene popravke.

NEZADOSTNE RAZLIKE V CENI

Čeprav je trgovina na drobno zadnja leta povečala razliko v ceni za kakih 8,5 %, trgovina na debelo pa približno za 1,2 %, računajo, da trgovina lahko dá v sklade največ blizu 40 milijard letno. Nastane tudi vprašanje, koliko ostane trgovini na drobno od čistega dohodka po izpolnitvi vseh obveznosti. Sodeč po zaključnem računu za leto 1962 lahko sklepamo, da ostane podjetjem na račun dohodka od skupne razlike v ceni kakih 32 %, kar pa je še vedno premalo.

Zadnja leta so se zvišale obrestne mere, provizije in drugi stroški trgovine. Znatno so narasli tudi PTT stroški ter cene komunalnih in drugih storitev, vtem ko je ostala marža nespremenjena. Zato je marža neugodno vplivala na ekonomski položaj trgovine, zlasti na njene sklade za graditev novih objektov. Lani na primer je beograjska trgovina na drobno po obračunu za devet mesecev dosegla sredstev za sklade (nerazdeljivi ostanek čistega dohodka) v primerjavi z istim obdobjem predlanskega leta za 17 % manj, vtem ko so se stroški poslovanja povečali za 15 %, davek na nadrobni promet pa za kakih 13 %.

Po najnovejših analizah znaša razlika v ceni, ki jo doseže trgovina zdaj, povprečno nekaj nad 15 %. Analize pa so pokazale, da s takšno razliko v ceni ni mogoče izločiti večjih sredstev. Marža, ki jo ima zdaj trgovina, ne more biti spodbudna za prodajo mnogih proizvodov. To uvidevajo tudi proizvajalci. Določitev marže po industriji je pokazala, da ta odstotek ne more zagotoviti zadostne spodbudnosti v prometu s posameznimi proizvodi. To so predvsem pokazale tudi industrijske prodajalne, katerih cilj je bil koristiti kot korektiv na trgu ter poslovati z manjšo razliko v ceni in konkurirati trgovini. Te prodajalne pa nimajo manjših stroškov poslovanja.

Prav tako se v prometu s kmetijskimi pridelki stroški poslovanja t. j. razlike v ceni, kakor ljudje dostikrat mislijo, v resnici ne pretakajo v trgovinske organizacije. Ta problem postaja pereč zlasti pri zvišanju cen posameznih kmetijskih pridelkov, na primer mesa. Kalkulacije so pokazale, da je količina mesa v vrednosti 100.000 obremenjena z blizu 40.000, kar znaša 40 %. To je razlika, ki se pretaka v druge organizacije, ki se ukvarjajo z odkupom žive živine.

Zaradi plafoniranih cen nekaterih proizvodov nastopajo še druga protislovja. Tako trg, ki naj bi bil arbiter za proizvajalce, postane arbiter samo za ene, ne pa tudi za druge, kar pomeni, da določeno število kolektivov s svojimi proizvodi lahko gre na trg s prostimi cenami. Tu nastaja v pogojih poslovanja velika razlika. Ta razlika zadene ne samo določeno število kolektivov, marveč cela gospodarska področja. Zato je treba dati trgovini enake pogoje, kajti to je eden izmed bistvenih elementov, da se njeno poslovanje kvalitativno in kvantitativno zboljša. Dohodek v trgovini se lahko poveča z ustreznim povečanjem razlike med nakupno in prodajno ceno ter s povečanjem naložb družbenih skladov v hitrejši razvoj in modernizacijo. Če pa sprejmemo prvo alternativo, je treba omogočiti, da se tudi realizira. Treba je zboljšati položaj živilske stroke s tem, da odpravimo posebne razbremenitve pri formiranju cen ali da opravljamo formiranje samo kalkulativno tako, da dovoljena razlika v ceni krije dejanske materialne stroške, da bi dosegli povečan dohodek drugih trgovinskih podjetij.

Ni dvoma, da je režim cen za proizvodnjo in trgovino postavljen različno. Pri industrijskih proizvodih so na primer tovarniške cene pod dokaj široko kontrolo, v trgovini pa so docela proste. Pri kmetijskih pridelkih so cene pridelkov docela proste, v trgovini pa so cene najvažnejših živil pod kontrolo ljudskih odborov.

Prav tako lahko v uveljavljanju kreditne politike upoštevamo to, da je položaj trgovine spričo relativno velike potrebe po obratnih sredstvih in minimalnega deleža lastnih obratnih sredstev specifičen. Od skupnih sredstev krije trgovina na drobno samo 5,8 % z lastnimi sredstvi, kar pomeni, da je skoraj izključno navezana na bančne kredite. Brez znatnega povečanja bančnih kreditov trgovina ne bo zmogla potrebne popolnitve blagovnih zalog niti ne bo mogla uspešno opravljati blagovnega prometa. Na drugi strani lahko izčrpavanje lastnih skladov zmanjša njene že tako nezadostne možnosti v pogledu investiranja v osnovna sredstva in v modernizacijo.

LASTNI VIRI NAJBOLJ ZANESLJIVI

V sedanjih pogojih poslovanja trgovine ne moremo uporabiti načela simofinanciranja. Za to tudi ni materialno stimulirana. Razen tega je v obdobju delavskega samoupravljanja, ko podjetja poslujejo po ekonomskih načelih, razumljivo, da imajo kolektivi ustrezne materialne interese. Zato je treba najprej najti sistem, ki bo materialno zainteresiral kolektive trgovinskih organizacij za uveljavljanje politike razširjene reprodukcije. Ne moremo pričakovati večjih rezultatov, če pomenijo investicije za kolektiv tudi novo obveznost, ki neposredno škoduje njegovim interesom. Ni več vprašanje, da li bomo v sedemletnem planu investirali 200 ali več sto milijard dinarjev, marveč je problem v tem, kakšno je upanje, da sredstva za investicije zagotovimo. Treba je torej najti zanesljive vire za financiranje investicij. Zato so v sedanjih razmerah nujno potrebni določeni popravki, ki se nanašajo predvsem na razliko v ceni, ki jo dosega trgovina.

Industrija že čuti, da trgovina ne more na učinkovit način spraviti v denar vseh količin izdelanega blaga. Zato bodo kmalu na dnevnem redu organov in faktorjev, odgovornih za blagovni promet, tudi vprašanja sedanjih instrumentov trgovinskih organizacij, njihovega položaja in pogojev, v katerih zdaj poslujejo. Ni dvoma, da bo prevladovalo vprašanje zamrznjenih marž, ki niso več v sorazmerju s cenami nekaterih proizvodov.

DRAGAN PAVLOVIĆ

(Po Privrednom pregledu)

Nočni ples Foto: Milan Šparovec

VPRAŠANJE PRIHODNOSTI

Dvainštirideseturni tednik je pred vrati. Ponekod so ga že celo »spustili noter«. In verjetno že v dobrem letu bo tako skrajšani delovni čas postal živa aktualnost. A sodeč po razpoloženju in prvih razpravah v delovnih organizacijah, se bo veliko kolektivov — skorajda bi lahko prognozirali z večino — odločilo za tako imenovano angleško soboto, pravzaprav za tri proste sobote v mesecu. Pač zaradi tega, ker bodo tako pridobili trikrat na mesec po dva prosta dneva, ki jih bo vredno izkoristiti za krajše in tudi daljše izlete, za takšne ali drugačne oblike duhovne in telesne rekreacije. Pri tem pa nastaja zadrega: ali ne bo med šolskim letom, če bo pouk tako organiziran kot doslej, splavala angleška sobota po vodi? Medtem ko bi lahko veliko družin odpotovalo že v petek popoldne ali najkasneje v soboto zjutraj, bodo morali zaradi otrok, ki so ta dan v šoli, še naprej ostajati doma ali pa se še naprej zadovoljiti samo s prosto nedeljo!

In ker je odstotek zaposlenih, ki imajo otroke še v šolah, zelo visok, bi bilo vsekakor vredno razmisliti tudi o tej »novi zadregi« s šolo. Rešitev bo nekako treba najti — če naj pač doseže skrajšanje delovnega časa svoj osnovni namen — in čim prej jo bomo začeli iskati, toliko prej se bomo dokopali do nje in bržčas tudi toliko boljša bo.

Pa ne da bi rešitve sploh ne bilo. Nasprotno, več jih je, toda vsako spet spremljajo novi problemi. Vendar to naše razmišljanje noče nobene izmed njih ne priporočiti in odkloniti, opozorilo naj bi le na problem, sploh na aktualnost šolskega pouka proste sobote.

Ena izmed možnosti, ki se ponuja že v prvem trenutku, je preprosto v tem, da naj bi šolske ure, ki sedaj odpadejo na soboto, porazdelili na druge dneve v tednu. To pa seveda pomeni v šolskih dneh precejšnjo obremenitev učencev. V prvem razredu osemletke, če osvojimo ta predlog, naj bi imeli otroci dvakrat na teden po pet ur in trikrat na teden po štiri ure pouka. V šestem razredu osemletke pomeni ta prosta sobota šest ur pouka na dan, v nekaterih šolah druge stopnje in poklicnih šolah pa celo po sedem ali več ur na teden. A to še ni vse. Pedagogi računajo, da naj bi otroci na dan porabili tudi polovico šolskega časa za domače učenje. Tako v šolah druge stopnje pomeni ta obremenitev praktično enajst ur na dan, v šestem razredu osemletke 9 ur, v prvem pa šest ali sedem ur dnevno.

Ali pa taka obremenitev zagotavlja tudi dobre učne rezultate? Ali je to sploh neškodljivo zdravju otrok? In če je, ali bi bilo možno skrčiti tedenski učni fond brez škode za vzgojno izobraževalni proces na zgornjo dopustno mejo obremenitve učenca? — Za zdaj še vprašanja brez odgovorov.

Druga možna varianta bi bila v tem, da bi posnemali razvitejše države in uvedli deljen pouk. Polovico pouka bi odpadlo na dopoldanski in polovico na popoldanski čas. Čeprav ne gremo tako daleč kot na primer v Švici, Angliji in še ponekod drugje, da otroci šole pred večerom sploh ne zapuščajo, da imajo v šolski kuhinji zagotovljeno kosilo, da proste ure med dopoldanskim in popoldanskim poukom prežive pod nadzorstvom pedagogov bodisi v rekreaciji bodisi pri učenju — se v tem primeru srečamo s problemom šolskih kapacitet. Šolski fond bi se moral v tem primeru povečati za 100 %. Ali pa to ob sedanji stopnji ustvarjanja narodnega dohodka zmoremo ali ne — to je seveda drugo vprašanje.

Ena izmed možnosti se razkriva tudi v tem, da bi zaradi prostih sobot nekoliko skrajšali poletne počitnice. Za približno mesec ob sedanjih predmetnikih in učnih načrtih. Prednost te variante je tudi v tem, da bi se lahko otroci bolje odpočili že med tednom. A njena senčna stran? Ali so naši klimatski pogoji taki, da bi poletje ne vplivalo na kvaliteto učnovzgojnega procesa? In še to: čas dopustov bi se za družine z otroki skrčil na mesec in pol, v tem času pa večina ne bi mogla na dopuste že zaradi zahtev v proizvodnji. Ali pa seveda dopusti brez otrok, za slednje pa v tem mesecu poiskati nove možnosti organiziranega skupinskega letovanja.

In slednjič še ena varianta. Obdržati sedanje predmetnike in programe, v zameno za proste sobote pa podaljšati dobo šolanja. V osemletkah morda na devet, morda na deset let. V drugih šolah pač odvisno od potreb. Tudi ta možnost je izvedljiva le z novimi kapacitetami. Ne sicer za sto odstotkov, marsikje pa tudi za 25 %.

Alternativ je torej več. Vsaka ima svoje sončne in senčne strani. Katero torej izbrati — to bi lahko imenovali vprašanje prihodnosti. S. B.

Kultura in statut ptujske občine

BOLJ DEKLARATIVNO KOT ŽIVLJENJSKO

Če bi se kdo začudil, ker financiranje kulture v občini Ptuj obravnavam sebej (na koncu tega članka), potlej naj povem, da sem to napravil namenoma. Res je, da financiranje kulture ne bi smel in komaj morem obravnavati ločeno, ko govorimo o tem, kakšen bo v občini kulturni razvoj in kako je vse to našlo doslej odraz v osnutku občinskega statuta. Vendar pa sem se moral za to odločiti zaradi tega, ker praksa pri financiranju kulture v ptujski občini kaže eno, medtem ko osnutek statuta predvideva drugo. Ali jasneje. V občini se kulturne ustanove in društva še vedno financirajo po proračunskem sistemu, a osnutek statuta že predvideva sklad za kulturo, katerega smisel pa je seveda prav v tem, da financira kulturne programe, stimulira tehtnejše in podrobnejše, skratka sredstva za kulturo upravlja družbeni organ, ki v imenu samouprave državljanov najbolje gospodari s sredstvi, ki jih bo skladu namenila komunalna skupnost.

Toliko za uvod. Toliko zategadelj, ker umetno delim snov, ki bi je praviloma ne smel deliti, ker je vse med seboj vse preveč pozezano.

PTUJ JE IMEL NEKOČ BOGATO KULTURNO TRADICIJO

Prelevimo se v Ptujčana. Z vsemi njegovimi željami in kulturnimi potrebami. Da ptujski občan nima kaj dosti izbire, kadar gre za kulturne prireditve (pa naj gre tu za tiste, ki so mu jih pripravili domači amaterji ali za občasna gostovanja ali kino), to mi je postalo jasno že po nekaj razgovorih s ptujskimi občani. Kvaliteta filmov, pravijo, je povprečna, kljub temu, da program izbira filmski svet. Gledaliških predstav je malo, gostovanja mariborskega SNG pa čedalje bolj poredka. Menda slaba dvorana Mariborčane odvrača od tega, da bi kaj več gostovali. pa še oder je tako slab, da se na njem ne da izvajati zahtevnejših (scensko in številen ansambel) gledaliških del ne morejo več izvesti. Občan sicer lahko zaide v knjižnico, novo izšle knjige pa lahko dobi le v eni od njih v občini, kar je gotovo tudi vzrok, da Ptujčanov ni kaj dosti videti v knjižnici. Ljudje si želijo v klube, programov pa tam še ni, seveda če izvzamemo gledanje televizije, kar pa po mnenju sogovornikov, ni več zanimivo. Zanimanje je vladalo za poljudnoznanstvena predavanja, ki jih je prirejala Delavska univerza, zdaj pa se je to moralo umakniti programom izobraževanja, tako da teh predavanj ni več veliko. Pa kaj bi naštevali.

Pravzaprav bi ne bil rad Ptujčan. Tako malo kulturnih prireditev ima na voljo, čeprav si jih na moč želi in napolni dvorano, pa naj gre za zelo dobro ali zelo slabo umetniško skupino.

Iskali so seveda že izhode iz te slepe ulice: da bi poživili kulturno življenje v občini, so se povezali z nekaterimi občinami (med njimi tudi z nekaterimi iz Hrvatske), vse to pa ni rodilo takih kvalitetnih rezultatov, kot so sprva upali.

Pred leti, mi pripovedujejo, pa je bilo pri nas zelo živahno kulturno življenje. Danes pa... no danes pa razen tradicije ni ostalo veliko.

Tega nazadovanja se zavedajo tudi maloštevilni kulturni delavci, ki upajo, da bodo kulturi že uveljavili boljše mesto, tako, ki ji gre. Iniciativa za popestritev kulturnega življenja pa je prišla in zdaj bi bilo treba iti v širino. Tako vsaj so sklenili na zadnjem občinskem plenumu SZDL, ko so se pred mesecem pogovarjali o kulturi v komuni. In tudi to so rekli, da si veliko obetajo od statutarne razprave, ki naj bi bila nekak mejnik kulturnemu razvoju Ptuja v prihodnje.

OSNUTEK STATUTA PRED JAVNO RAZPRAVO

Morda je vsemu temu stanju krivo tudi to, ker si kulturni delavci v občini hočeš nočeš preveč pomagajo z »zunanjimi svetovalci«, da tako rečem (lep primer za to je sam osnutek statuta in v njem poglavje o kulturi, ki je presenetljivo podobno v napakah in pomanjkljivostih nekaterim drugim občinskim statutom), pa tudi iz pogovorov lahko razberem, da si venomer iščejo vzorov za svojo kulturno politiko v drugih občinah. Premalo izhajajo iz lastnih potreb in možnosti, ker, kot pravijo, za iskanje možnosti samostojnega dogovarjanja v občini nimajo kaj dosti časa. Zato več ali manj kopirajo izkušnje, ki so si jih nabrali drugod (in so se tam morda pokazale kot dobre) in jih v dobri veri *presajajo* na domača tla, ne da bi ob tem pogledali, če je to prenašanje izkušenj sploh mogoče (primerjava s socialno strukturo, z razvitostjo posameznih kulturnih institucij, stopnja razvoja samoupravljanja itd.). To kopiranje tujih vzorov, se je najbolj pokazalo tudi tedaj, ko so v Ptuju na široko pričeli govoriti o tako imenovani kulturni tribuni in v njej videli nekaj odrešilnega, kar jim bo samo po sebi urejevalo probleme. Niso pa v tem videli le možnosti skupnega dogovora za delo. Dogovor je dogovor, delo pa še vedno ostane.

Podobno pa se zdaj dogaja z osnutkom občinskega statuta, ko nekateri (žal ne tako redki) vidijo v tem aktu dokončno rešitev vseh problemov. Pa si menda tako statut predstavljajo tudi samo kulturniki, ker pravijo, da si z njim obetajo pri kulturnem delu boljših časov.

Statut sam po sebi seveda ničesar ne bo izboljšal (kdo ve zakaj je ta misel tako zakoreninjena?), saj si celo o tem niso na jasnem, kaj je pravzaprav statut? Je to zbir vrste določil ali zbir neke vrste programov? O določilih in programih, materialni osnovi za kulturo, o družbenem razvoju na tem področju, o samoupravljanju itd. pa je težko govoriti, če komuna na kulturnem področju nima določenega koncepta kulturnega razvoja, ki bi izhajal iz potreb in možnosti konkretne ptujske komune. (Žal pa v Ptuju vse dotlej niso vedeli, kakšno je pravzaprav kulturno stanje v občini, kakšne so možnosti in kakšne potrebe, pač pa so se zadovoljili sami s pavšalnimi odgovori. Analiz pa niso imeli napravljenih. In vendar so tudi na tem področju potrebne analize in načrtovanje.)

In če je ono zgoraj že neke vrste izhodišče za iskanje odgovorov, ki naj zagotavlja občinski statut, potlej se osnutek ptujske občine gotovo ne bi smel zadovoljiti samo s preprostim ugotavljanjem stanja, da je namreč tudi kultura družbena dejavnost, pač pa bi moral določneje pokazati stopnjo dosedanjega in smer nadaljnjega kulturnega razvoja. V statutu bi gotovo moralo biti pojasnjeno tudi to, kako bo to kulturno življenje vodeno in upravljano, kako je samoupravljanjem v obsegu občine ali posameznih institucij? Kakšne so perspektive družbenih odnosov na tem področju. Kako bodo zagotavljali, da bodo skladno s porastom ekonomske baze občine naraščala tudi sredstva za kulturo itd.

Je že res tisto, kar smo pozneje ugotovili, češ, da se ptujski osnutek statuta le prevečkrat (govorimo o kulturi) izgublja v drobnjakarstvu, da pa izpušča nekaj bistvenih načel družbenega razvoja (razvoj samoupravnih organov, zelo pavšalno govori o delu statutov itd.). Naj bo že kakorkoli, končno pridemo do prepričanja, da se osnutek statuta, ko govori o kulturi, vse preveč ustavlja na tisti prvi stopnji, preprosto ugotavlja, ko z vrsto nedoločnih glagolov — zagotavlja, skrbi in razvija — ne daje odgovora, do kam se je povzpel kulturni razvoj in kakšna je njegova ekonomska in družbena perspektiva. Osnutek statuta o knjižnicah, muzeju, arhivu... Občina zagotavlja, skrbi in razvija? Seveda nam vse to pavšalno naštevanje pove kaj malo. Zakaj se te institucije samo naštevajo, če pa nam osnutek statuta ne odgovori na druga, bolj važna vprašanja: Kaj je z družbenim upravljanjem in samoupravljanjem v teh kulturnih institucijah? Kaj je z občanom, kako in kje bo tudi sam odločal, kakšno naj bi bilo kulturno življenje v občini, kje bo lahko dajal pripombe na tisto, kar po njegovem mnenju ni bilo v redu napravljeno, in kje bo lahko dajal predloge za izboljšanje? Vsega tega in še na vrsto važnejših vprašanj pa še ni moč dobiti odgovora v osnutku statuta, čeprav jih praksa in življenje že močno kažeta.

Praksa kaže, da so nekatere kulturne institucije v občini že razvile določeno samoupravo (na primer v knjižnici). Vendar pa kaj takega iz osnutka še ni videti. Lahko bi celo trdil takole: Medtem ko je napredek na poti samoupravljanja v nekaterih kulturnih institucijah že viden, pa v občini še niso dovolj izoblikovali novih odnosov med občino in institucijo, oziroma društvi. Tako smo končno zadeli na vprašanje, ki se mi zdi najvažnejše: ali je po vsem tem potlej osnutek občinskega statuta v odnosu do kulturnih vprašanj samo formalen akt, ali naj uveljavi družbene dogovore, ki jih hočemo v perspektivi realizirati? Tudi na kulturnem področju.

Ptujski osnutek statuta, tak, kakršen je, tik pred tem, da gre v javno razpravo, kaže, da so se stvari v življenju sicer premaknile, da pa vse to v osnutku še ni našlo odraza. Osnutek statuta, tak, kakršen danes še je, namreč vse preveč še *registrira* stanje. V tem *registriranju* gre le za morebitno vzdrževanje obstoječega stanja, ne da bi bilo na primer tudi kaj določnejše zapisanega o načinih financiranja in tudi o tem ne, kako se bodo v občini prepotrebna sredstva za kulturo oblikovala. Kakšna bo razvojna pot družbenega upravljanja in samoupravljanja ter podobno. Zato se postavlja vprašanje: kje bo potlej ostalo tisto samoupravljanje, ki je v nekaterih kulturnih institucijah že zaživelo, če kolektiv ne bo imel možnosti, da gospodari po načelih samoupravljanja. Kakšno bo sodelovanje z občino, če se bodo stvari še naprej malo manj kot administrativno urejevale?

To niso le moje misli, moja vprašanja. O vsem tem so menda po političnih aktivih razpravljali in tudi so zagotovili, da bodo ob prvih korekturah stvari kolikor mogoče izboljšali.

FINANCIRANJE V PRAKSI

(Že uvodoma sem povedal, zakaj financiranje obravnavam posebej). Člen 163 v prvem odstavku osnutka statuta sicer že govori, da bi se sredstva za kulturno dejavnost razdeljevala iz sklada, povedati pa je treba, da v Ptuju trenutno takega sklada še nimajo. Svet za kulturo in prosveto pri občinski ljudski skupščini je sicer že razpravljal o potrebi po ustanovitvi takega sklada, vendar pa dokončnega predloga za to še ni izdelal. So pa v Ptuju prepričani, da bo do njegove ustanovitve prišlo, in sredstva pa pravijo, da bi se morala določiti v ustreznem razmerju od dohodka občine. Seveda pa to naj bi ne bil edini vir, od koder bi sredstva prišli. Kot pravijo kulturniki bi bilo treba zainteresirati tudi delovne organizacije, ki so že do sedaj za kulturne prireditve dokaj rade prispevale določena sredstva. Če se bodo delovne organizacije v občini odločile, da za poživitev kulturnega dela prispevajo določena sredstva, to seveda v statutu komune ne bo pisalo. Naj pa ta pripravljenost kolektivov najde izraza v statutih tistih delovnih organizacij, ki se bodo odločile, da bodo ob delitvi svojih prostih skladov tudi upoštevale kulturne potrebe članov svojega kolektiva.

Kljub temu, da se na vseh področjih kulturnega dela čuti, kot pravijo sogovorniki, da za kulturno dejavnost primanjkuje sredstev že nekaj let, pa podatki vendarle kažejo, da v občini Ptuj za kulturo namenijo vsako leto več sredstev. Na primer, če so leta 1962 dali za osnovno dejavnost društvom 3 milijone in pol dinarjev, in za investicije 4,750.000 dinarjev, pa so leta 1963 namenili za osnovno dejavnost društvom 4 milijone dinarjev, za investicije pa 7 milijonov dinarjev. Kljub temu povečanju pa je številka po mnenju sogovornikov še vedno za nekaj milijonov prenizka. Morda si Ptujčani spet preveč obetajo, tokrat od sklada za kulturo, ki ga kanijo ustanoviti. Toda sklad še ne pomeni sam po sebi več denarja, kot nekateri menijo, temveč predvsem smotrno in gospodarno trošenje le-tega.

J. G.

ŠE ENKRAT »OHLAPNOST...«

V Delavski enotnosti z dne 10. 8. 1963 je izšel članek »na rob jeseniškega knjižničarstva« z naslovom »Ohlapnost« v planiranju sredstev in dela. Tov. Janez Govc, pisec tega članka, se je stvari lotil dokaj resno: v svojo reportažo je vključil pogovore z vodilnimi jeseniškimi kulturnimi delavci, z upravnikom Delavske knjižnice v Ljubljani tov. Vižintinom, oglasil se je pa tudi v jeseniški občinski knjižnici.

Ne da bi hoteli s piscem članka polemizirati. Članek je napisan s širokim zamahom in se ne ponižuje do drobnega kritikastrstva. Je pa v njem vsaj ena popolnoma neresnična trditev. Ta trditev se nam zdi dovolj pomembna, da smo se odločili za pričujoči odgovor.

Iz članka je jasno razvidno, da je eden izmed osnovnih problemov prav v številu strokovnega kadra jeseniške knjižnice. V zvezi s tem »citira« člankar upravnico knjižnice: »Nekateri so doslej menili, da ga imamo (strokovnega kadra) celo preveč in zato smo v zadnjem času odpustili tri strokovne sodelavce.« — Da se razumemo: to naj bi bil objektiven odgovor na očitke, da ima jeseniška knjižnica preveč strokovnega kadra! Žal te izjave upravnica knjižnice člankarju ni dala, niti mu je ni mogla dati. Na njegovo vprašanje, kaj ima odgovoriti na očitek glede prevelikega števila sodelavcev mu je odgovorila, da ima knjižnica (za delo v 3 oddelkih) le štiri strokovne sodelavce, ne pa sedem kot trdijo kritiki. Pojasnili smo mu, da sami ne vemo, kako je prišlo do tega »nesporazuma«. Morda je kdo štel med strokovne sodelavce honorarno knjigovodkinjo, knjižničarje podružnic v vaseh ali pa snažilko. O kakšnem odpuščanju strokovnega kadra ni bilo govora.

Ne bi se spodtikali ob to majhno netočnost, če ne bi bila prav tu naša »boleča točka«. Tako od merodajnih forumov kakor tudi iz časopisnih člankov smo bili deležni prenekaterega namiga, »da nas je preveč«. Ko se je v knjižnici oglasil dopisnik Delavske enotnosti, smo resno upali, da bo vsaj on postavil stvari na svoje mesto. Žal smo se ušteli.

Samo še dvoje drobnih pripomb: v članku piše: 1. »Nivo jeseniškega bralca je na višini štirinajstletnega otroka.« Tudi to je menda citat. Zdi se nam da take visokostne izjave nekako ne sodijo v javnost. 2. »Lepo po vrsti, najprej vodstvo knjižnice s svojimi OBTOŽBAMI...« — »Vodstvo« jeseniške knjižnice imamo torej pred seboj v vlogi nekakšnega javnega tožilca! Upamo, da ni bilo mišljeno resno; upamo, da se na tako visoke pozicije tudi s pričujočim odgovorom nismo postavili.

Delovni kolektiv jeseniške knjižnice

ODGOVOR NA ODGOVOR: Nimam namena polemizirati s kolektivom jeseniške občinske knjižnice, povem pa naj, da imam odgovor upravnice knjižnice vendarle zapisan v beležnici, prav tako, kot ga pozneje v članku tudi navajam. Da ponovim: gre za to, da so imeli v jeseniški knjižnici pred meseci poleg štirih rednih strokovnih sodelavcev (ki so še danes v knjižnici), zaposlenega še enega redno nastavljenega strokovnega in pa dva honorarna sodelavca. Vsi trije so pred meseci odšli.

Da izjava, kot sumi kolektiv jeseniške knjižnice, ni izmišljena, kaže primerek v beležnici in pa še naknadno preverjenje podatkov.

Gotovo sami člani kolektiva jeseniške knjižnice vedo, kolikokrat je bilo z njihovim upravnim odborom in upravnico knjižnice na vseh mogočih forumih (občinski svet za kulturo, Svoboda itd.) govora o tem, da ima jeseniška knjižnica glede na število izposojenih knjig, preveč zaposlenih. Ker mi ni šlo v pisanju le za oris trenutnega stanja, pač pa sem iskal vzroke — zakaj ena najbolj važnih kulturnih institucij v občini ne odigrava tiste vloge, ki bi jo morala, sem v svojem iskanju moral poseči tudi malo nazaj, kar pa kaže, da kolektivu knjižnice ne gre v račun.

In še nekaj o OBTOŽBAH. Zdi se mi (in o tem sem se tudi prepričal), če je vse doslej med ustanoviteljem in vašim zavodom vladalo tako nezaupanje, kot sem ga opisal, potlej sem lahko prepričan, da so tudi obtožbe padale sem ter tja, češ, da ustanovitelj nima razumevanja za knjižnico, da so sredstva, ki jih knjižnica dobi odločno prenizka, da knjižnica ne dobi niti tistih obljubljenih sredstev, da imajo knjižničarji in sploh zaposleni plače pod republiškim povprečjem (pred meseci so jih sicer popravili) itd.

Vse to so zame OBTOŽBE in to zato, ker niso bile izrečene tam, kjer bi se stvari lahko uredile, to se pravi, da se niso reševale skupaj z ustanoviteljem, marveč je bilo to obtoževanje slišati vsepovsod drugje. V tem primeru je izraz OBTOŽBE celo mil.

JANEZ GOVC

KNJIGOVODSTVO NAJ SE UVELJAVI V GOSPODARJENJU

Priznamo, da knjigovodstvu ne verjamemo vsega, kar nam pove. Saj nam pogosto poroča vse drugo, kot pa želimo vedeti. Nobenih pobud za gospodarjenje ne dobimo od te službe. Odkar imamo ekonomske enote, pa si jih želimo. Če drugega ne pa vsaj evidenco gospodarjenja. Zelo podrobno evidenco in po možnosti vsak dan. Zanima nas namreč, kaj smo včeraj naredili slabo in kaj dobro. Ne zanimajo nas te številke, ker se nanje ne spoznamo najbolje. Zanimajo nas dejstva. Kakšna pa je to evidenca gospodarjenja, če nas ne opozarja na napake, na tisto, kar sami spregledamo, ona pa bo lahko ugotovila?! Že razumemo, da se knjigovodstvo svojčas s tem ni ukvarjalo. Toda nekoč tudi ekonomskih enot nismo imeli! Časi so se pač spremenili! Ampak v knjigovodstvu pravijo, da se zanje niso. Trdijo, da zanje še vedno veljajo:

- *stari gospodarski sistem*
- *zastareli predpisi*
- *kompliciran obračun dohodka podjetja z družbo in da*
- *ne vedo, kako in kaj naj delajo v podjetju.*

Če pa je tako — kako pa naj nam pomaga knjigovodstvo gospodariti?! Saj smo se vendar odločili, da po starem ne bomo več gospodarili. Mi delavci iz proizvodnje menimo, da je pač treba nekaj storiti. Če imamo knjigovodstvo v podjetju, naj dela za nas. Če pa dela za nas, pa naj se ravna po takem gospodarjenju, kakršnega smo uvedli. Če je predpisov po nepotrebnem preveč, se jih je treba pač znebiti. Če pa jih je premalo, pa jih je treba narediti. Če so prekomplicirani, pa poenostaviti. Tako mislimo mi delavci iz proizvodnje, ki ne prenesemo kompliciranih zadev, ker jih pač ne razumemo.

● *Ne razumemo tega, kako lahko delimo dohodek, ko pa knjigovodstvo ugotavlja dobiček?!* Saj nam potemtakem knjigovodstvo ohranja mezdne odnose, ko pa se vendar borimo proti takim odnosom z delitvijo dohodka po delu! Prav čudno je to, ampak resnično. To knjigovodstvo najbolj ve in to mu moramo verjeti. Ne razumemo pa tega, kako je lahko pri tem ostalo, kljub temu, da so kontni načrt, torej osnovo dela v knjigovodstvu, v zadnjih letih že večkrat povsem spremenili. Morda je tako zato, ker je uredba o knjigovodstvu starejša od novega gospodarskega sistema, kot pravijo...

Če je tako, potem vsaj nekaj razumemo: zakaj v mnogih podjetjih še vedno delijo plače in dobiček in pravijo temu osebni dohodki in uspeh ekonomske enote. Zato pač, ker knjigovodstva šele na koncu procesa knjiženja in preknjiževanj pridejo do dohodka. Tako kot da gre za neki stranski pokazatelj gospodarjenja. Zaradi tega bržčas sicer govorijo o ekonomskih enotah, ne naredijo pa iz njih to, kar naj bi bile po pojmih delitve dohodka. Ponekod pa ekonomskih enot niti nimajo.

Ampak kaj naj zaradi tega očitamo knjigovodstvu? Saj je tovarišem iz te službe že itak dovolj nerodno: *sami ne vedo, kam spadajo. Delajo v podjetju, ampak njihovo delo je delitev dohodka podjetja z družbo. Za nas ekonomske enote in sploh za delovno organizacijo jim ostane bore malo časa. Tako vsaj pravijo. Razen tega se o gospodarjenju pogovarjajo neekonomsko. Zanje še vedno velja lastna cena kot osnova gospodarjenja. Za nas pa so važne cene, ki nam jih prizna tržišče. Tu nekje vmes pa je dohodek. Samo — na tak način ga je težko predvideti.*

Nemara bi bilo res bolje, če bi se dokopali do novega in enostavnega kontnega načrta. Do takšnega namreč, ki ustreza delitvi dohodka in je praktičen. Moral bi bili le osnova za pregled in ugotavljanje razmerij z družbo. Tak pač, da bi omogočil ugotavljanje enotnih družbenih kazateljev. Knjiženje raznih, s predpisi opredeljenih posebnosti naj bi bilo prepuščeno presoji gospodarskih organizacij. Ker pa so to želje praktikov, naj bi ga prav ti tudi pomagali sestavljati. Tako bi se, pravijo, izognili spremembam celotnih kontnih načrtov v bodoče. V prejšnjih letih so namreč prišle takšne spremembe kar sredi leta. Res nerodno je med letom zaključiti vse že opravljeno delo in ga potem začeti na nov način in ga seveda tudi zaključiti. Kam bi pa prišli, če bi mi v proizvodnji tako delali?! Tako (novo) delo gre silno počasi od rok. Tako pač kot vsako delo, kateremu se človek šele priučuje. Mar bi ta čas, ko ga izgubljajo, uporabili za nas in naše gospodarjenje.

● Ne razumemo se veliko na predpise, ampak v knjigovodstvu pravijo, da jih je preveč in da so nekateri čisto po nepotrebnem še vedno veljavni. S tem je podobno kot s kontnim načrtom: neekonomski so in administrativno vplivajo na gospodarjenje. Z drugimi besedami: ne vzpodbujajo gospodarjenja po sistemu delitve dohodka. Nekateri novi predpisi pa veljajo daleč za nazaj in nič boljše ne učinkujejo na gospodarstvo.

Na primer?!

Obresti od poslovnega sklada! Od tistih lastnih sredstev, ki jih gospodarske organizacije ne uporabljajo ali pa ne smejo uporabljati. Čim več je teh sredstev, tem več možnosti je, da podjetja dobijo posojila. Ampak delovne organizacije plačajo obresti tudi od posojil. Torej — če podjetje dobi posojilo iz takega vira, potem plača obresti dvakrat. Kako bi se temu reklo ekonomsko? Če posodimo denar drugim, smo upravičeni na odškodnino. Tedaj bi morali mi dobiti obresti. Če si ga izposodimo, pa moramo plačati obresti. Če nam pri tem posreduje banka ima pravico do dela teh obresti za svoje poslovne stroške.

Na tak način menda posluje samo gospodarska banka, če prav razumemo njeno akcijo razpisa obveznic. Na tak način bi si nedvomno vsako podjetje rade volje ustvarilo rezerve, brez katerih dober gospodar ne more biti. Toda tako, da bi se nam rezerve z nalaganjem v sklade s tudi dvojnimi obrestmi zmanjševale, ni prijetno gospodariti. Potem je bolje imeti denar v poslovnih stroških. Tam je dinar dinar, če se količkaj razumemo na računstvo.

Pa ni samo ta primer, v katerem damo družbi dvakrat. Tako je tudi z osebnimi dohodki, ki jih delavci ne dvignejo. Tisti, ki odidejo in se več ne brigajo za to, če imajo še kaj dobiti od podjetja, v katerem so prej delali. Ko ti delavci po treh letih izgubijo pravice do tega osebnega dohodka, jih mora gospodarska organizacija znova razdeliti med delovni kolektiv. In seveda znova plačati vse prispevke. Mar bi jih naložili v sklade, kjer bi ti dinarji več veljali, čeprav navadno ne gre za večje vsote. Ampak princip je le princip, zlasti če gre za princip gospodarjenja.

Takih predpisov pa je še več. Izredni prispevek iz dohodka, ki spodbuja neintenzivnost pri delu, na primer. Pa amortizacija, ki ne spodbuja izkoriščanja proizvodnih zmogljivosti, pa medfazni prometni davek, ki onemogoča nekatere panoge gospodarstva na tržišču, kot pravijo v knjigovodstvih in ekonomisti.

Povsem razumljivo je torej, zakaj se dostikrat odločimo za kanaliziranje svojih sredstev v razne gradnje in dela v komuni. Navadno se o tem sporazumejo direktorji s predsedniki občin, ampak tudi mi proizvajalci nismo proti, ker imamo od tega precej. Če pa nekateri predpisi lahko dvakrat obrnejo naša sredstva v prid družbe, potem smo pač zato, da raje komune dvakrat in čim bolje obrnejo naša sredstva v svojo korist. Tega nam nihče ni rekel, toda vemo, da je kljub mnogim predpisom vendarle možno najti še kak predpis, ki to omogoča. Če ga pa ni, pa so to seveda »nečisti posli«. V takšnem primeru pa nam tega, kako so to storili, nihče ne pove. Tudi občina ne pritiska na upravo podjetja, da bi o tem podrobno informirala delovni kolektiv. Zato pa tudi ne verjamemo vsega, kar nam knjigovodstvo pove.

Ne verjamemo pa tudi česa drugega. Da so namreč takšni predpisi, zaradi katerih ni mogoče gospodariti po ekonomskih enotah. Res je sicer, da delajo predpisi z veljavnostjo za nazaj težave knjigovodstvu. Res je v toliko, da ni mogoče predvideti stroškov, ki jih prinašajo takšni predpisi. Ker pa je tako, je tudi obračun po ekonomskih enotah nerealen. Tako je na primer s prispevki za socialno zavarovanje. Šele nedavno je zvedelo knjigovodstvo, kakšen je prispevek (ki velja od začetka leta) za zdravstveno zavarovanje. Za invalidsko zavarovanje pa tega še ne vedo in še za nekatere stroške za socialno zavarovanje. Takih predpisov seveda tudi mi v ekonomskih enotah nismo veseli. To pa ne pomeni, da zaradi tega sploh ni mogoče gospodariti po ekonomskih enotah.

● Res je, zelo radi verjamemo knjigovodstvu, da je način obračunavanja dohodka z družbo zelo kompliciran. To vidimo iz obračuna osebnih dohodkov. Saj ga pravzaprav sploh ne razumemo, čeprav vemo približno, koliko smo kateri mesec zaslužili. Ampak ta obračun je za podjetje še težji. Neki ekonomist nam je kratkomalo povedal, da je obračun osebnih dohodkov že prava znanost. Drugi nam je skušal to »znanost« razložiti. Od vsega razlaganja pa nam je ostala le predstava o gozdu rednih, izrednih, dopolnilnih, dodatnih in menda še nekakšnih prispevkov iz osebnega dohodka občinam, od koder so delavci prišli, kjer stanujejo, kjer delajo...

Nismo trdno prepričani, da je samo trinajst takšnih prispevkov. Dobro pa smo si zapomnili, da obstajajo štiri vrste osebnih dohodkov: dve neto in dve bruto. Knjigovodstvo trdi, da bi lahko zelo zmanjšali obseg obračuna osebnih dohodkov. Tako da ne bi imel nihče škode od tega. Občine bi pač morale prevzeti svoj delež delitve. Lahko bi na primer ukinili tudi teritorialno obračunavanje proračunskega in stanovanjskega prispevka. Lahko bi storili še kaj več. Lahko bi torej prihranili gospodarskim organizacijam veliko časa in denarja. Prav tako tudi bankam.

Malce smo poračunali, kako bi to izgledalo. Mimogrede bi prihranili milijardo dinarjev in nad tisoč ljudi bi potrebovali manj samo za obračun osebnih dohodkov. Toda to je najmanj, kar bi bilo mogoče doseči. Ves ta čas bi bil na razpolago knjigovodstvu za analiziranje gospodarjenja v delovnih organizacijah. Od tega pa bi bile znatne milijarde koristi. Za vso Jugoslavijo pa je to vendarle nekaj. Zakaj sicer govorimo v ekonomskih enotah, da je treba varčevati prav s slehernim dinarjem?!

To pa seveda ni vse. Tudi druge obračune, na primer amortizacije, obresti, potrošniških posojil, bi lahko tako poenostavili ali izločili in prihranili še marsikaj. To pa bi se hitro odrazilo v vsem gospodarjenju.

● Takšna so torej dejstva o tem, kako novi gospodarski sistem spodbuja samostojnost delovnih organizacij in kako jih stari gospodarski sistem v tem ovira. Nekje sredi tega pa je knjigovodstvo, ki bi rado delalo za nas, pa mora delati za družbo več kot za delovno organizacijo. Prav zato, ker je tako, pa tudi ne verjamemo vedno svojemu knjigovodstvu, da stori vse, kar lahko stori za nas. Če že nimajo prav vseh predpisov za delo v delovnih organizacijah, pa bi vendarle lahko na lastno pobudo še kaj naredili. Res je, da niso razmejene pristojnosti in dolžnosti, ki jih nalagajo knjigovodstvu novi odnosi, ki nastajajo iz gospodarjenja po novem sistemu. Res je tudi to, da so zanemarjeni mnogi problemi okrog gospodarjenja ekonomskih enot. Res pa je tudi to, da smo mi proizvajalci pripravljeni gospodariti tako, kot naj bi ekonomske enote v resnici gospodarile!

Prav zaradi tega želimo, naj se knjigovodstvo močneje uveljavi v gospodarjenju po sistemu delitve dohodka. Naj nam pomaga gospodariti! Naj ne išče izhoda samo v svoji knjigovodski tehniki. Naj se še bolj približa vsebini gospodarjenja po zakonih ekonomike. To je tisto, kar najbolj pričakujemo od knjigovodstva. Saj skupnost sploh ne bo več imela problema z delitvijo dohodka med podjetjem in družbo, če bomo mi lahko več dohodka ustvarili. V tem je, tako mi mislimo, pomen knjigovodstva: da nas v takšnih prizadevanjih podpira in da nam pomaga. Saj se mi v ekonomskih enotah šele učimo gospodariti. Zato potrebujemo takšno evidenco gospodarjenja, da bomo lahko vsak čas vedeli, kaj je dobrega in kaj slabega v našem prizadevanju, da bi dobro gospodarili.

VIKTOR ŠIREC

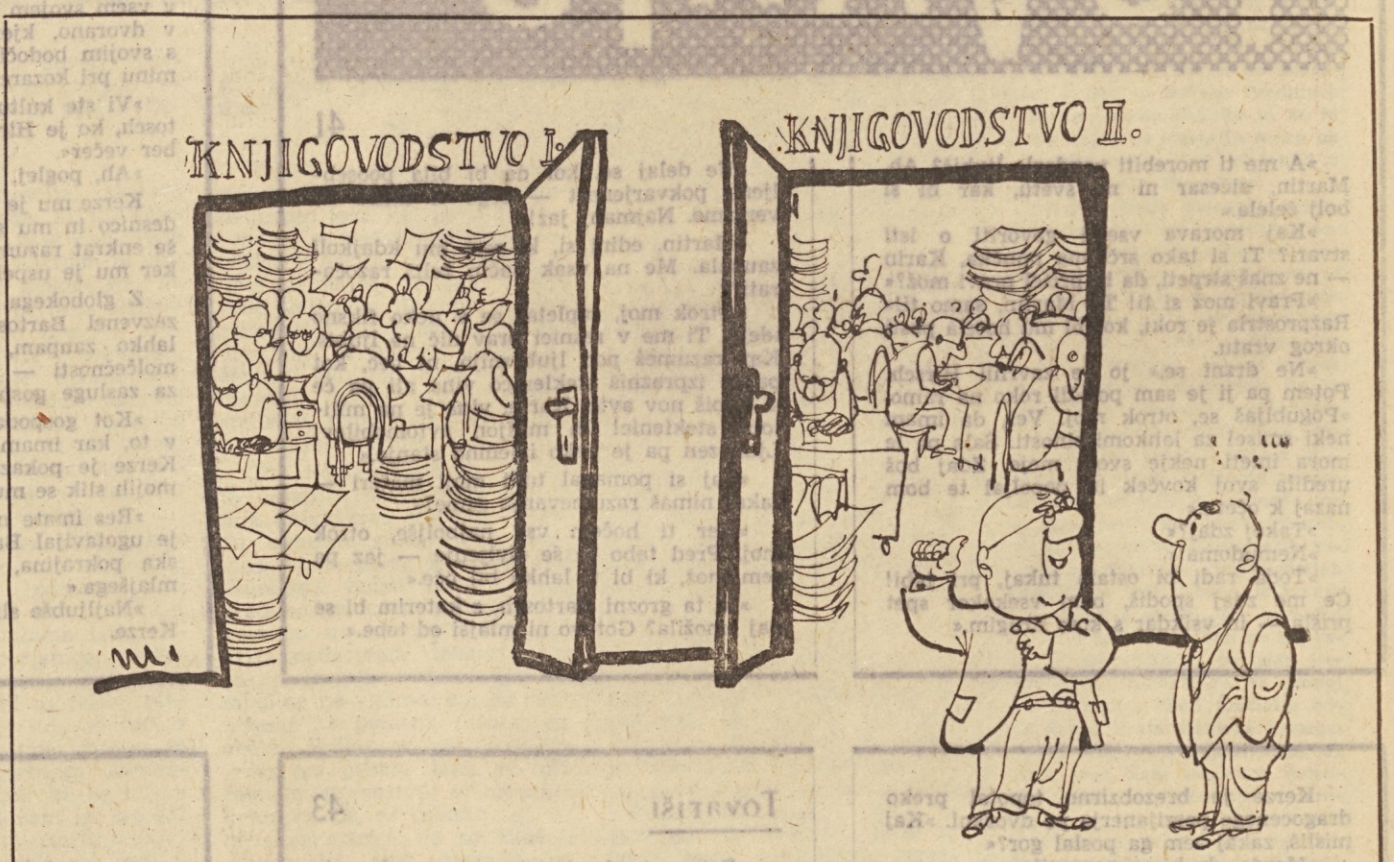

Zapletena evidenca

— Tile tu nam tisto, kar so tam preko izračunali, pa mi ne potrebujemo, preračunavajo v ono, kar nam oni niso izračunali, pa mi potrebujemo...

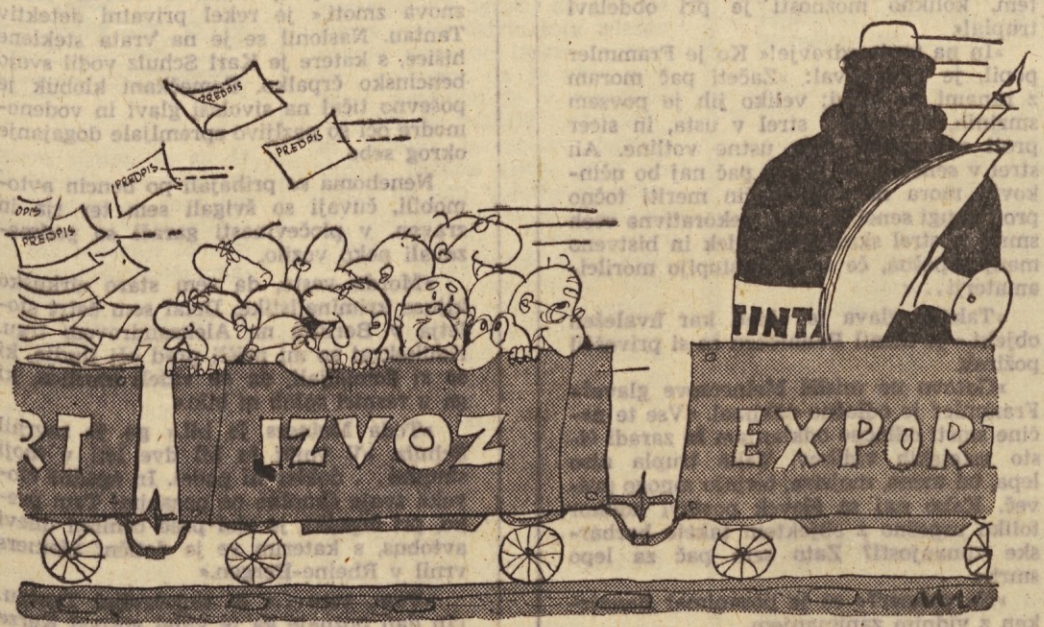

Ena izmed možnosti za pocenitev knjigovodske službe...

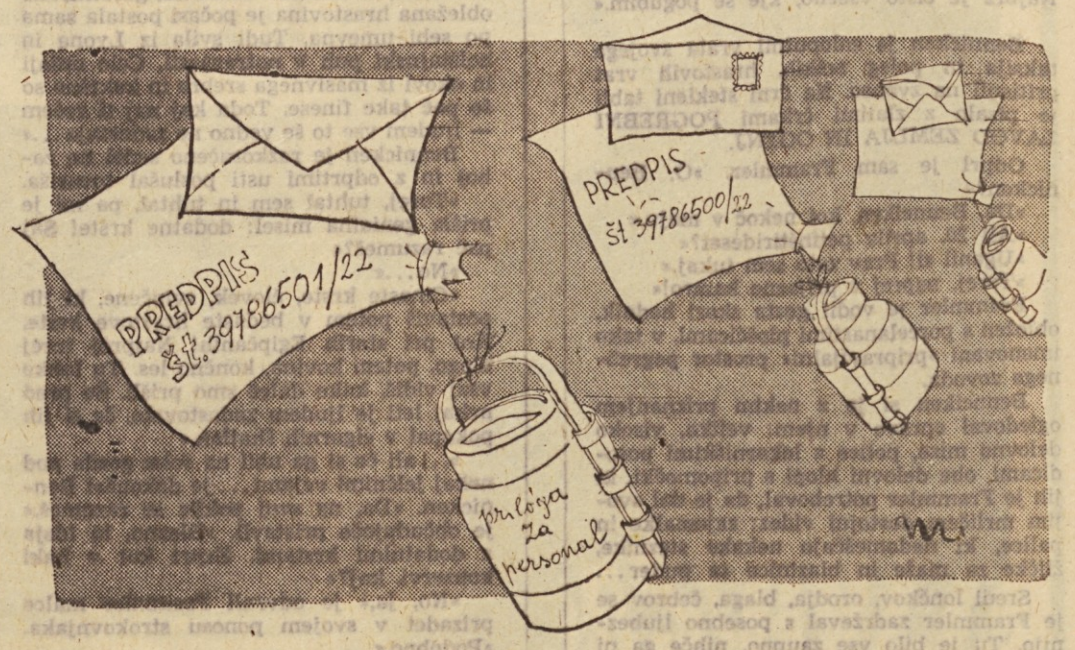

...in še ena: kako knjigovodsko službo materialno osamosvojiti od gospodarskih organizacij

Hans Hellmut Kirst: TOVARIŠI

41

»A me ti morebiti vendarle ljubiš? Ah, Martin, ničesar ni na svetu, kar bi si bolj želela.«

»Kaj morava vselej govoriti o isti stvari? Ti si tako srčkana punčka, Karin — ne znaš strpeti, da bi prišel pravi mož?«

»Pravi mož si ti! Ti, Martin, samo ti!« Razprostrla je roki, kot bi mu hotela pasti okrog vratu.

»Ne drzni se,« jo je zavrnil Hirsch. Potem pa ji je sam položil roko na ramo. »Pogubljaš se, otrok moj. Veš, da imam neki smisel za lahkomiselnosti. Šala pa le mora imeti nekje svoje meje. Zdaj boš uredila svoj kovček in popeljal te bom nazaj k očetu.«

»Takoj zdaj?«

»Nemudoma!«

»Toda radi bi ostala tukaj, pri tebi! Če me zdaj spodiš, bom vsekakor spet prišla — in vsikdar s kom drugim.«

»Ne delaj se, kot da bi bila poosebljena pokvarjenost — tega ti nihče ne verjame. Najmanj jaz!«

»Martin, edini si, ki sem mu kdajkoli zaupala. Me na vsak način želiš razočarati?«

»Otrok moj, zapletaš se v neko fiksno idejo. Ti me v resnici prav nič ne ljubiš. Kar razumeš pod ljubeznijo, ni več, kot pa če izpraznis steklenico vina ali pa če si kupiš nov avto. Karin, vina je na milijone steklenic! In milijon avtomobilov! Ljubezen pa je neko izjemno stanje.«

»Saj si pomagal tudi moji materi — zakaj nimaš razumevanja zame?«

»Ker ti hočem vse najboljše, otrok moj. Pred tabo je še življenje — jaz pa sem mož, ki bi ti lahko bil oče.«

»In ta grozni Bartosch, s katerim bi se naj omožila? Gotovo ni mlajši od tebe.«

»Če ga nočeš, ti ga ja ni treba vzeti. Izberi si pameten poklic — pri tem ti bom rad pomagal.«

Karin je zložila svoje razmetane obleke nazaj v kovček. Zaklenila je ključavnico. Obrnila se je k Martinu Hirschu in ga gledala. »Omožila se bom z Bartoschem! Torej prav! In čeprav tudi samo iz trme, ker me nočeš!«

Martin Hirsch je zmigal z glavo. »Mislim, da ti res ni pomoči. Najbolje, da te popeljem domov tako hitro, kot je le mogoče.«

Ko je Hirsch prišel tega večera h Kerzeju, se je bleščal dvorec industrialca v vsem svojem krasu luči. Povabili so ga v dvorano, kjer je sedel tovariš Kerze s svojim bodočim zetom ob odprtem kaminu pri kozarcu wishyja.

»Vi ste kulturen mož,« je potrdil Bartosch, ko je Hirsch glasno pozdravil »Dober večer«.

»Ah, poglej, moj prijatelj Hirsch!«

Kerze mu je prišel naproti z iztegnjeno desnico in mu stisnil roko, da bi mu dal še enkrat razumeti, kako hvaležen mu je, ker mu je uspelo pripeljati Karin.

Z globokega, brokatnega naslonjača je zazvenel Bartoschev glas: »Morda vam lahko zaupam, pod pogojem najstrožje molčečnosti — podelitev zveznega križa za zasluge gospodu Kerzeju je urejena.«

»Kot gospodarstvenik verjamem samo v to, kar imam v žepu. Med drugim...« Kerze je pokazal na Bartoscha. »Zbirka mojih slik se mu zdi dobra.«

»Res imate nekaj odličnih primerkov,« je ugotavljal Bartosch. »Na primer Zimska pokrajina, lahko bi bila Breughela mlajšega.«

»Najljubša slika moje hčere!« je jecljal Kerze.

Bartosch se je rahlo poklonil. »Zdi se mi, da imava marsikaj skupnega.

»Gotovo pa se tudi v mnogočem razlikujeta!« je nehote vzkliknil Hirsch. »Gospod Bartosch, kako je pravzaprav, če človek naenkrat odkrije svoje nagnjenje do ženskega spola.«

»Kaj ti pride na misel, Hirsch!« je bruhnilo z Kerzeja.

»Ah, gospoda Hirscha sem že prav razumel!« Bartoschev obraz dirkača se je smehljal hladno in vzvišeno. »Prava ljubezen pride vendar vselej nenadoma.

Kerze je z zadovoljstvom sledil odrezavosti svojega bodočega zeta. Zaupno je pomežiknil Bartoschu: »Dragi moj, vedeti morate, da je naš dobri Martin Hirsch šaljivec. Njegove šale sicer niso vselej lahko prebavljive, toda človek se jih privadi. On je... stari prijatelj naše hiše. Ob neki priliki je postal zaupnik moje hčere.«

Bartosch se je smehljal. Dvignil je kozarec in Hirschu rekel: »Tudi jaz se želim potruditi, da bi si zaslužil zaupanje gospodične Kerze.«

»Bravo!« Kerze ga je vzpodbudno potrepljal. »Dragi moj Bartosch, najbolje, če takoj pričnete. Pojdite gor in prosite mojo hčer, naj pride semkaj. Ne da bi bil lačen — pač pa me skrbi, ko vas gledam, kako čakate.«

»Z največjim veseljem.« Bartosch je vstal.

»Druga soba levo poleg stopnic je Karina,« je pojasnil Kerze.

»Dragi moj Hirsch,« je srdito pričel Kerze, »nisem te povabil, da bi poslušal tvoje netaktnosti.«

»Resnice, Kerze! Saj nisi edini na svetu, ki so mu resnice neprijetne.«

Kerze je brezobzirno topotal preko dragocenega perzijanerja po dvorani. »Kaj misliš, zakaj sem ga poslal gor?«

»Morda, da bi se pomenila...«

»Ne. Da bi govoril s teboj! In sicer jasno! Zakaj zbadaš Bartoscha?«

»Ker mi ne ugaja!«

Kerze je zardel. »Ta človek te en drek briga, Hirsch! Karin oče sem jaz! Ali dvomiš morda celo v to?«

»Na žalost pozabljaš, da mi je všeč.«

»In to mi upaš reči v obraz?« Kerze se mu je preteče približal. »Naj to morebiti pomeni, da ti in Karin...«

»Ne, ni tako!«

»Moška beseda?«

»Moška beseda! Toda kolikor te poznam, te celo moja moška beseda ne bo pomirila. Zato ti povem še nekaj: zaradi tebe Kerze sem se zavzel za Karin! Lahko imenuješ to prijateljstvo ali tovarištvo...«

»Ah, gotovo misliš, da imamo prav zdaj resničen razlog, da železno držimo skupaj?« Kerze se je zamislil. »Zna biti, da imaš prav. Naravno... najbolj jasen povod na svetu...«

»Šele zdaj si se spomnil Meinersa?«

»Da, Meiners...« Kerze se je pogreznil v naslanjač. »Gospod v nebesih... kaj potem, če se reč napihne kot gnojni mehur? Kaj potem, če bi bili res prisiljeni, da se branimo? Potem, moj ljubi, potem bo vsakdo izmed nas odvisen od podpore drugega! Toda potem, Hirsch moj dobri, vedi naslednje: name se lahko zaneseš — seveda, če se jaz lahko zanesem nate.«

»Gotovo meniš, da se bo potlej moral eden izmed nas žrtvovati za vse ostale? Si skuhal to to sekundo?«

»Toda prosim te! Bil je le preblisk misli.«

»Naravnost satanska ideja! Z vami človek ne mora biti prijatelj — če ni ravno na smrt utrujen.«

»Potem je ja zopet vse v redu,« je zažarel Kerze. »In kar se tiče Karin... ne poznaš je.«

»Ne, Martin Hirsch me v resnici ne pozna!« je zazvenelo izza stopnic.

Karin je prihajala z zgornjega nadstropja, ob njej Johannes Bartosch. Z izzivalno nežnostjo je položila svojo roko v njegovo.

»Le vselej živahno!« je zaklical Willy Kerze, »takšno imam rad mladino!«

Bartosch se je ustrežljivo upognil. »Mislim, da vam želi vaša gospodična hči — kot si drznem upati — sporočiti razveseljivo novico.«

»No, le!«

Karin je pogledala preko svojega očeta k Martinu Hirschu. »Zaročila se bova!«

»Privolila je,« je dejal Bartosch. Smehljal se je kot diplomat, ki je malo pred tem, da bo podpisal državni dogovor.

»No, iz srca čestitam,« je vzkliknil Hirsch in dvignil svoj kozarec.

Kerze se je trudil, da bi igral zaskrbljenega očeta. »Se zavedata posledic?«

Razoroženo odkrito se je Bartosch zazrl v svojega bodočega tasta. »Dobro sem premislil in vse to je želja, ki sem jo dolgo gojil — vas smem zdaj poprosit za roko vaše hčerke?«

Kerze je s težavo prikimal. Na ta prizor se je pripravljal že dneve in dneve. »Karin, ljuba moja hči... veš, da si ničesar ne želim bolj kot pa tvoje sreče.«

Karin ga je objela prva. Pri tem je z velikimi, vprašujočimi očmi gledala Hirscha.

Ko je objel Bartosch njenega očeta, se je pomaknila k Hirschu, ki je stal nekoliko ob strani.

TITOVI ZAVODI

LITOSTROJ

NAŠ PROIZVODNI PROGRAM

VODNE TURBINE vseh vrst (Francisove, Kaplanove in Peltonove) do največjih zmogljivosti — Oprema za hidrocentrale

ČRPALKE: centrifugalne (nizko in visokotlačne), polaksialne za ozke vodnjake, eno ali večstopenjske, propelerne in Kaplanove za velike vodne količine, specialne črpalke za goste tekočine, samosesalne in vakuumske črpalke — Oprema za črpalne postaje

NAJRAZLIČNEJŠA OPREMA ZA INDUSTRIJO, zlasti kemično in cementno

ŽERJAVI vseh vrst, električna mostna dvigala, specialne transportne naprave, reduktorji do največjih zmogljivosti, vse vrste specialnih strojev po posebnem naročilu

V MALOSERIJSKI PROIZVODNJI: Vakuum stiskalnice za izdelavo opeke — Hidravlične stiskalnice za plastične mase in odpadni material — Črpalke za globoke vodnjake in namakanje — Razna sredstva talnega transporta, kakor viličarji po 3.5 in 5 ton, prevozna dvigala po 4 in 7 ton po licenci angleške trvdke R. H. Neal & Co. Ltd — Dieslovi motorji za ribiške ladje in ladje male obalne plovbe, pomožne ladijske motorje za ladje vseh vrst, stacionarne Dieslove motorje itd. po licenci danske tvrdke Burmeister & Wain

NEOBDELANI IN OBDELANI ULITKI iz sive litine, posebne litine, jeklene in manganske jeklene litine

OB 16. OBLETNICI PODJETJA POŠILJAMO BORBENE POZDRAVE VSEM NAŠIM DELOVNIM LJUDEM!

»Martin...« je pošepetala. »Ena sama tvoja beseda in bo ves čar izginil.«

»Tvoje odločitve ti ne morem vzeti!«

»Reci samo, da me ljubiš, in prišla bom k tebi.«

»Ah!« je neobrzdano izbruhnila Karin. »Takšen si, kot vsi ostali! Govorite in vedno govorite, sicer pa ne znate ničesar! Najbrž je čisto vseeno, kje se pogubim.«

Bennicken je zaloputnil vrata svojega taksija in poleg težkih, hrastovih vrat pritisnil na zvonec. Na črni stekleni tabli je pisalo z zlatimi črkami POGREBNI ZAVOD ZEMLJA IN OGENJ.

Odprl je sam Frammler. »O, Bennicken?«

»Da, Bennciken, kot nekoč v maju.«

»Ali 20. aprila petinštirideset?«

»Uganil si! Prav zato sem tukaj.«

»Torej, naprej v prijazno kamro!«

Frammler je vodil gosta skozi hodnik, obložen s porcelanastimi ploščicami, v tako imenovani »pripravljalni« prostor pogrebnega zavoda.

Bennciken si je z nekim priznanjem ogledoval opravo v njem: veliko, visoko delovno mizo, police z lekarniškimi posodicami, obe delovni klopi s pripomočki, ki jih je Frammler potreboval, da je dal svojim mrličem dostojni videz: zajemalke in palice, ki nadomeščajo nekake steznike, žličke za maže in blazinice za puder...

Sredi lončkov, orodja, blaga, čebrov se je Frammler zadrževal s posebno ljubeznijo. Tu je bilo vse zaupno, nihče ga ni motil in tu je celo jedel, kadar je hotel imeti svoj mir.

»Da,« je dejal zdaj s smehljajočim zadovoljstvom, »razumem se na svoj posel. Veš kaj je moj najnovejši domislek? Dodatne krste!«

»Dodatne krste?«

»Pazi! Ljudje imajo danes denarja kot smeti — in pogreb je končno samo enkratni izdatek, dostojen naj bo — naj stane, kar hoče! V zadnjih letih sem vse bolj in bolj zboljševal kvaliteto materiala — in s tem cene, se razume. Masivna, garantirano obležana hrastovina je počasi postala sama po sebi umevna. Tudi svila iz Lyona in holštajnski puh v notranjosti. Celo držaji in okovi iz masivnega srebra in kakršne so še pač take finese. Toda kaj naj ti rečem — ljudem vse to še vedno ne zadostuje...«

Bennicken je razkoračeno sedel na zaboj in z odprtimi usti poslušal tovariša.

»Torej, tuhtal sem in tuhtal, pa mi je prišla genialna misel: dodatne krste! Saj pač razumeš?«

»Ne...«

»Cinaste krste, človek, svinčene, ki jih postaviš potem v bedaste hrastove krste. Kot pri starih Egipčanih! Najprej torej blago, potem kovina, končno les. Tu lahko vsaj vidiš, kako daleč smo prišli. Še pred nekaj leti je ljudem zadostovalo, če si jih pokopal v cigarnih škatlah.«

»...ali če si ga ubil na robu gozda pod nekaj jelčnimi vejami... je dokončal Bennicken. »Da, na svoj poklic se razumeš.« je občudujoče pristavil. »Blazno, ta ideja z dodatnimi krstami. Zaprt kot v kaki konzervi, kaj?«

»No, ja,« je odvrnil Frammler malce prizadet v svojem ponosu strokovnjaka. »Podobno.«

»Ne da bi lahko še enkrat pogledal, kdo je znotraj, kaj?«

»Na žalost vendarle!«

»Kako dolgo?«

»No, kakih par let le.«

»Lahko človek enkrat to vidi?« je hotel vedeti Bennicken.

»Kaj?«

»Ko boš nekoga cinal.«

»Meniš koga določnega?«

»Morebiti...«

Frammler je zavihtel na mizo steklenico višnjevca in dva kozarca. Nalil ju je z močno razprostrtimi rokami.

»Potem te lahko najprej poučim o nekaterih finesah svojega poklica, posebno o tem, kolikno možnosti je pri obdelavi trupla!«

»In na tvoje zdravje!« Ko je Frammler popil, je nadaljeval: »Začeti pač moram z ranami na glavi; veliko jih je povsem smrtnih, na primer strel v usta, in sicer proti zgornjemu delu ustne votline. Ali strel v sence — ki pa, če pač naj bo učinkovit, mora na vsak način meriti točno proti drugi senci. Najbolj dekorativna vseh smrti je strel skozi podbradek in bistveno manj uspešna, če se je postopijo morilci-amaterji...«

»Takšna glava je videti kar hvaležen objekt,« je menil Bennicken in si privoščil požirek.

»Gotovo ne misliš Meinersove glave?« Frammler je odločno odkimal. »Vse te načine smrti odločno odklanjam že zaradi čisto estetskih vidikov. Taka trupla niso lepa, od mene, mojstra, terjajo mnogo preveč. Kako naj se človek postavi kolikor toliko uspešno z objektom takele barbarske zunanjosti? Zato sem pač za lepo smrt.«

»Na primer?« se je pozanimal Bennicken z vidnim zanimanjem.

»V bistvu sem zadovoljen z vsakim načinom smrti, ki pusti malo nelepih sledov. Najlepši je še vedno soliden, direkten strel v srce.«

»Ti si mi sila!« je s priznanjem dejal Bennicken. »Od tebe se človek lahko marsičesa nauči.«

Frammler je bil zadovoljen.

»Končno sva se vselej dobro razumela! Povej mi, če me boš rabil... Če zaciniva truplo midva, ne bo nikoli več vstal.«

»Presenetljivo, kako se človek vselej znova zmoti,« je rekel privatni detektiv Tantau. Naslonil se je na vrata steklene hišice, s katere je Karl Schulz vodil svojo bencinsko črpalko. Pomečkani klobuk je poševno tičal na sivolasi glavi in vodenomodre oči so pazljivo spremljale dogajanje okrog sebe.

Nenehoma so prihajali po bencin avtomobili, čuvaji so švigali sem ter tja in zraven, v pločevinasti garaži so podmazovali neko vozilo.

»Morda veste, da sem staro cirkuško kljuse kriminalistike. Delal sem četrt stoletja v Berlinu na Aleksandrovem trgu. Kolikokrat so mi prišli pred oči ljudje, ki so si domišljali, da so videli morilca, ki ga v resnici sploh ni bilo.«

»Toda Meiners je bil,« ga je zavrnil Schulz. »V vojni je bil dve leti v moji skupini... dokler ni padel. In zgodbe človeka svoje skupine ne pozabim! Tam preko, pri črpalki, je stal pred osmimi dnevi avtobus, s katerim se je dotični Meiners vrnil v Rheine-Bergen.«

»Vem, vem...« je zagotavljal Tantau. »In dan pozneje ga je videl gospod Kerze v razstavišču...«

»In predvčerajšnjim je gospod Hirsch celo govoril z njim... med neko plesno točko v kavarni Pariz...«

»Nenavadno...« je priznal Tantau. »Kako, da ga pravzaprav pozna toliko ljudi?«

Brezvetrje

Devetnajsti atletski šampionat je mimo. Izmenjala se je domala vsa garnitura lanskoletnih šampionov.

Omembe vredni uspehi?

Žal jih je bolj malo.

Ne v moških ne v ženskih vrstah nobenega državnega rekorda. Trije republiški in dva juniorska rekorda so slaba uteha. Končna rezultanta: povečini slabši uspehi kakor na lanskem šampionatu...

Omembe vredna nova imena?

Žal jih je bilo malo. ŽUNTAR in FARČIČ med moškimi in MRNJEK med ženskami. Vsem drugim letošnjim zmagovalcem je že pred dvema, tremi ali petimi leti visel zlat lovorov

venec okoli vratu. Na enaki atletski prireditvi.

Sedemnajst novih zmagovalcev, toda starih športnih imen. Povprečna starost šampionov se je od lani povečala za eno leto, pri šampionkah pa od 23,7 na 26,2 leta. In v ženskih vrstah ni bilo niti enega rezultata, ki bi ga kazalo posebej omeniti...

Očividno je v atletiki, ki ima tako blagozveneč epiteton: kraljica športov, zatišje. Brezvetrje. Zveste, toda premalo pomlajevane vrste. Znano dejstvo, ki gre od ust do ust, med razgovori o denarju pa končna v prazni ali domala izpraznjenih klubskih in društvenih blagajnah. Kraljica športa nima denarja za množičnost. Zato se posveča

predvsem tistim, ki so že poželi lovorike in jim pomaga, da bi poželi nove. Od tod zatišje v vrhovih atletike, od tod vračanje lovorovih vencev nekdanjim zmagovalcem.

Ne, ne, nihče jim ne zavida ponovnih zmag. Toda te zmage niso bleščeče... Na letošnjem šampionatu so bili rezultati slabši kakor na lanskem... Ni morda to v kakršnikoli zvezi z brezvetrjem v atletskih vrstah tam spodaj. V klubih in v njihovem zavračanju vseh, ki niso favoriti?

Oprostite, nočem žaliti. Samo zaskrbljeno sprašujem. Ne morem se sprijazniti z dejstvom, da bližč kraljice športov zaradi tega temni.

ŠILO

NA TEMO: KRIVA POTA IN ODKLONI V NAŠI TELESNI KULTURI

RADI BI ŽELI, NE DA BI SEJALI

Prvi jugoslovanski kongres telesne kulture v Beogradu leta 1958 in dobri dve leti pozneje kongres telesne kulture v Sloveniji sta jasno in razumljivo nakazala smernice za nadaljnji razvoj na področju temeljne telesne vzgoje, športne rekreacije in tekmovalnega športa. Naloge smo planirali glede na pomen in koristi, ki nam jih prinaša telesnovzgojna dejavnost, in zato smo logično dali poudarek telesni vzgoji šoloobveznih otrok in srednješolcev ter splošni skrbi za zdravo in koristno razvedrilo vseh državljanov v obliki aktivnega oddiha, športne rekreacije. Glede vrhunskih rezultatov in storitev pa smo menili, naj postanejo plod množičnosti, redne telesne vzgoje že od mladih let naprej, sistematičnega, požrtvovalnega in dolgoletnega dela s tekmovalci, skratka — logičen rezultat selekcije tisočev in tisočev dobrih športnikov.

Če se danes bežno ozremo nazaj in skušamo oceniti ves naš trud, prizadevanja, pa tudi malomarnost in nezainteresiranost, ki je pustila svoje sledove v razvoju naše telesne kulture, v zadnjih letih opazimo dvoje pomembnih značilnosti:

— da smo dosegli kljub vsemu tako na področju temeljne telesne vzgoje, kot športne rekreacije in tekmovalnega športa neki določen napredek...

— da pa so deviacije in notrajna protislovja, brez katerih običajno sicer nikakor ni razvoja in progresa, prav na tem področju naše družbene dejavnosti vedno bolj očitna, posledice pa zaskrbljujoče.

*

Zanimivo, če izvzamemo šolsko telesno vzgojo, ki je v osnovnih šolah in šolah druge stopnje obvezna, lahko rečemo, da sodi pri nas telesna kultura še vedno v glavnem v področje stihije, področje prostovoljnih akcij in volonterstva. Vendar, glede šol se zdi, da je problem telesne vzgoje rešen...

Spričo nove koncepcije, zares dobrega, potrebam sodobne mladine prikrojenega programa bi človek pričakoval tudi ustrezno vnemo in pomoč pri realizaciji celotne zamisli — vnemo s strani učiteljev, pomoč s strani šolskih uprav, šolskih odborov, komun itd. Progres pa je majhen in še zdaleč ne tak, kot smo pričakovali. Del krivde za to nosijo učitelji telesne vzgoje, ki niso doumeli bistva šolske reforme in še nadalje delajo po starem, neupoštevaje nove programe, novo vsebino, nove metode. Nekateri poučujejo nepripravljeni in se sklicujejo na slabe pogoje. Vzrok za to je v tem, pravi neki ugleden telesnovzgojni delavec, da v primeru izredno uspešnega dela ni pričakovane stimulacije. Če učitelj dela in se trudi, je dobro — če ne dela in se ne trudi, je marsikje prav tako dobro. Seveda, tako stanje ni spodbudno in je nevarno za vse tiste učitelje, ki v čutu dolžnosti niso dovolj trdni.

Osnovne vzroke za slabo kvaliteto pouka telesne vzgoje na šolah oziroma neizvajanje učnega plana moramo seveda iskati tudi drugje. Skušajmo na primer odgovoriti na vprašanje, kje so vzroki za to, da ima v Sloveniji komaj vsaka enajsta šola svojo telovadnico, samo vsaka osma šola telovadnico v najemu in da je 948 šol še vedno brez nje? Dalje, kako to, da nima niti polovica šol svojih najbolj skromnih prepotrebnih igrišč, da ima še danes vsaka četrta šola telesno vzgojo samo ob lepem in toplem vremenu, da je učni program predelan le v manjšem delu šol, da znašajo funkcionalni izdatki za šolsko telesno vzgojo učenca samo 36.50 dinarja na leto, izdatki za nabavo opreme in orodja pa po 110.50 din na učenca? Brez dvoma vsega tega niso krivi samo učitelji. Verjetno bo vzrok vse prej kot rožnatega stanja tudi v tem, da številni odgovorni činitelji: od zvez, odbornikov, prosvetnih delavcev, pa tja do staršev, še niso telesno kulturno osveščeni, še ne čutijo dovolj živo problema, zato tudi nimajo pravega odnosa. V nasprotnem primeru se namreč ne bi dogajalo, da bi dandanes izkoriščali ure telesne vzgoje za različna dela in poučevanje drugih predmetov, da bi upravitelji šol samovoljno krčili število ur šolske telesne vzgoje, da za šolsko telovadnico običajno ni moč najti denarja, da pa se najdejo težki milijoni za nakup nogometnih igralcev, večmilijonske premije za prestop iz kluba v klub in da je istočasno dovolj sredstiv za silno drage športne objekte, ki služijo le peščici ljudi...

*

Oddih, rekreacija, aktiven počitek... Besede, ki jih slišimo skorajda že vsak dan. Toda spoznanjem, resolucijam in številnim tehtnim diskusijam, da je odvisna prosperiteta slehernega človeka od njegove vsestransko razvite osebnosti, zdravja, delovne sposobnosti, skratka, da je določena športna aktivnost vsakdanja potreba vseh tistih ljudi, ki so zaradi spremenjenega načina dela biološko oškodovani — še niso sledila logična dejanja.

Tako je aktiven oddih, zdravo in koristno razvedrilo, še vedno stvar posameznikov, manjših družb, stvar stihije. Kdor se je v mladih letih naučil odbojko, perjanico, namizni tenis, kdor se je že v rani mladosti navadil na izlete, plavanje, smučanje itd., bo tudi v poznejših letih vnet pristaš in zagovornik športnega razvedrila. Kaj pa oni, ki so bili v mladosti oškodovani za vse to? Kaj smo doslej storili zanje? Kaj smo napravili za ljudi v poklicih, ki jim standard ne dopušča, da bi se v zimskih mesecih vozili na smuko v gore, poleti pa na morje? Kaj nudimo vsem tistim, ki nimajo dostopa na športne objekte, ker niso tekmovalci, ker niso sposobni vrhunskih storitev?

Brez zamere: bore malo. Skoraj nič. V delovnih organizacijah smo nastavili nekaj športnih referentov, lahko bi jih prešteli na prste ene same roke — pa še nekateri od teh se skorajda izključno ukvarjajo le z organizacijo letnih dopustov. Nedvomno pomeni to eno največjih odstopanj od načel telesne kulture, od smernic, ki smo si jih začrtali že pred leti. Skrbimo za tekmovalce, to je športne nadarjence, zanje trošimo ogromna sredstva, zanemarjamo po potrebe tistih, ki bi se morali ukvarjati s športom zaradi zdravja, višje stopnje delovne sposobnosti, zaradi splošnega blagostanja.

*

Uspehi v tako imenovanem vrhunskem športu — v glavnem niso taki, kot pa si jih želimo — so nedvomno tesno povezani z našimi prizadevanji za dvig temeljne telesne vzgoje naše mladine. Pravim, nismo zadovoljni, saj iz leta v leto zaostajamo za našimi sosedi, pa čeprav vlagamo prav v tekmovalni šport veliko večino sredstev, namenjenih za splošno telesno kulturo.

Pri mnogih načrtih, željah in dejanjih, v športnih klubih ima največkrat odločilno besedo trenutna zmogljivost posameznika in poleg še upanje na skorajšnji boljši rezultat. Vse gradimo pri vrhu, navadno dobesedno na peščici ljudi, peščici nadarjenih tekmovalcev. In to iz leta v leto. Kot da mladine ne vidimo, kot da nam ničesar ne pomeni, ničesar ne obeta. Potlej se pa vprašujemo (na primer letos po državnem prvenstvu v atletiki), kako to, da ni mladih, da ni nove generacije, da so letošnji zmagovalci spet starejši od lanskih...?

Dejstva kažejo, da mnogi naši klubi in funkcionarji mislijo le na atraktivnost, na vrhunske storitve, da pa za svoje delo nimajo svojega lastnega koncepta, izhajajočega iz naših razmer in potreb. Zakaj se na primer še danes ravnamo po tekmovalnem programu Mednarodne smučarske zveze in gojimo vse smučarske tekmovalne discipline z enako intenzivnostjo, ko pa vemo, da na primer pri nas, ni niti pogojev za teke na smučeh, niti zanimanja. (Tovarna Elan proda na leto pri nas komaj nekaj več kot sto parov smuči za teke, 55-krat več pa za alpsko smučanje!) Zakaj smo bili prav do novejšega časa za potrebe 50 tisoč smučarjev skorajda brez smučarskih vlečnic, medtem ko smo za sto skakalcev zgradili sto smučarskih skakalnic...? In, zakaj že danes gradimo v »dolini smučarskega športa« novo 160 metrsko skakalnico, ko pa vemo, da nimamo ljudi, ki bi skakali na 120-metrski, ko vemo, da so šole brez telovadnic, mladina pa brez potrebne sistematične telesne vzgoje?!

Podobnih protislovij je v našem športu še veliko. Morda zato, ker se ne držimo načela, da je treba graditi od spodaj navzgor, od temeljev k vrhu, od množičnosti h kvaliteti. Osnova vsemu naj bi bila redna in sistematična telesna vzgoja v šolah, množična aktivnost v šolskih športnih društvih in drugih telesnovzgojnih organizacijah, na končni stopnji pa selekcija najboljših, najbolj nadarjenih, najmarljivejših.

*

Namesto zaključka:

Povsem v nasprotju z našimi koncepti zanemarjamo in puščamo ob strani množični mladinski šport, skrb za športno razvedrilo, skratka gradnjo od spodaj navzgor kot osnovo kvalitetnemu športu. Radi bi želi, ne da bi sejali. Radi bi imeli vrsto kvalitetnih športnikov brez telesne vzgoje v mladosti, brez pravočasnega usmerjanja v specializacijo, brez množičnosti, brez dolgoletnega požrtvovalnega dela — radi bi zasloveli v svetovnih športnih arenah ob zanemarjeni telesni vzgoji v šolah, ob malomarnem odnosu do šolskih športnih društev. Škoda take prakse je dvojna: prvič — velik del mladine živi brez športa, kar neugodno vpliva na rast, zdravje in delovno sposobnost, drugič — zaradi majhnega števila dobrih športnikov je tudi selekcija tekmovalcev manjša in so rezultati slabši. Precej slabši, kot pa si jih želimo.

Kdor hoče žeti, mora sejati. Če bi se držali tega načela, potlej bi se verjetno v naši športni praksi marsikaj spremenilo. In mi želimo, da bi se.

A. U.

»Pozabljene« planinske postojanke?

Številni zasavski delovni kolektivi že imajo svoje počitniške domove. Tako letujejo rudarji iz Zagorja v Crikvenici, steklarji iz Hrastnika v Crikvenici in Pulju, rudarji iz Trbovelj in Hrastnika na Rabu in v počitniški koloniji TVD Partizan Trbovlje na Braču, člani kolektiva litijske Predilnice v Novem gradu itd. Še in še bi lahko naštevali mesta in otoke ob jadranski obali, kjer bi lahko v teh dneh našli Zasavčane.

Večina članov delovnih kolektivov želi še vedno preživeti dopust v poletnih mesecih, se pravi, sredi sezone. Zaradi tega je razumljivo, da so zmogljivosti počitniških domov v teh dneh premajhne, da bi lahko sprejeli vse, ki želijo letovati. Hkrati s tem pa je mogoče ugotavljati, da je pred in po sezoni v počitniških domovih dovolj prostih mest, čeprav je tudi tedaj letovanje prijetno, saj traja ob morju sezona letovanja od maja do oktobra, ne pa samo julija in avgusta. V zadnjem času so se v nekaterih zasavskih delovnih organizacijah odločili za nižje cene letovanja v pred in posezoni. Na ta način želijo podaljšati sezono za letovanje in omogočiti še večjemu številu članov kolektivov, da skupaj z družinskimi člani preživijo oddih izven kraja stalnega bivanja.

Že leto nazaj ugotavljamo, da vlada med člani zasavskih delovnih kolektivov premajhno zanimanje za letovanje v planinskih postojankah. Pred leti so številne delovne organizacije iz Zasavja pomagale s sredstvi in z materialom pri gradnji planinskih postojank, zato bi bilo prav, da bi na zasavskih vrhovih preživelo več članov kolektivov svoj letni dopust, saj bi si ob dobri postrežbi in hrani ter lepem planinskem okolju prav gotovo dodobra odpočili. Letos je že opaziti prva prizadevanja v tej smeri. Zagorski rudnik daje regres za letovanje tudi na Zasavski gori in Čemšeniški planini; Rudnik Trbovlje-Hrastnik pa omogoča letovanje na Partizanskem vrhu, Mrzlici, Kalu, Gorah in Kumu, dnevni penzion pa je cenejši kot ob morju.

Ko bodo prihodnje leto komisije za letovanje v zasavskih delovnih organizacijah razpravljale o krajih za letovanje, naj v večji meri vključijo med kraje, kjer bo mogoče letovati, tudi prijubljene zasavske planinske postojanke, do katerih je mogoče že zdaj priti skoraj povsod z motornimi vozili.

-k-

KOLESA NA ROČNI POGON

Slovenski kolesarji so na dirki »Po Jugoslaviji« dosegli lep uspeh: Boltežar prvi, Roner drugi. Zato smo z izidi tega tekmovanja lahko zadovoljni, čeravno se je naši reprezentanci izmuznila tradicionalna moštvena zmaga.

Nismo pa zadovoljni z organizacijo dirke. Precej je bilo pripomb zaradi slabih sodnikov, neurejenega prometa in drugih zmešnjav. Kot da bi bili prireditelji zadovoljni z varietejskimi dodatki dirki, zaradi katerih so proglasili tekmovanje za jugoslovanski »tour« po zgledu profesionalnega »Tour de France«, s katerega so kopirali nekaj točk.

Pri tem pa so spregledali mnogo hujše nepravilnosti, ki so jih žal videli milijoni gledalcev ob televizijskih zaslonih. Že ko so kolesarji vozili v prvi etapi po beograjskih ulicah, so jim številni gledalci pomagali tako, da so jih po strminah potiskali za sedala. Vsakomur se smili kolesar, ki omaguje v neznosni vročini na neprijetnem vzponu. Vendar pa je vsaka pomoč v takih primerih strogo prepovedana...

Maloštevilne kazni niso mogle zbrisati madeža neresnosti tekmovanja, na katerem so nekaterim tekmovalcem vsak čas — tudi v poznejših etapah — pomagali sodelavci z roba ceste.

Ne gre zanikati, da se podobne nepravilnosti ne dogajajo tudi na tujih dirkah. Točno pa je, da jih je tam mnogo manj in da jih dosti strože kaznujejo. Množična »tuja« pomoč na dirki »Po Jugoslaviji« pa prav za gotovo (letos si jo je prvič ogledoval izvedenec mednarodne zveze) ne bo dvignila naše prireditve na mednarodno raven!

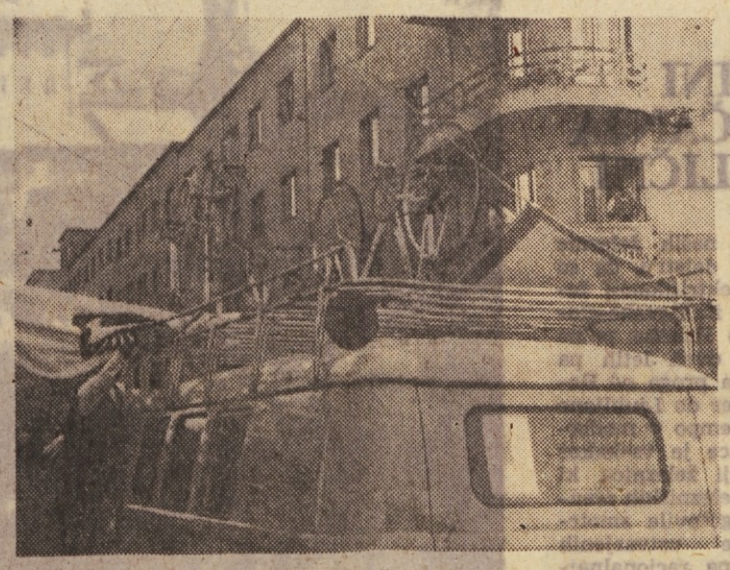

Letošnja dirka »Po Jugoslaviji« je bila v znamenju številnih organizacijskih spodrsljajev. Na sliki: Prizor s cilja v Ljubljani, ko se je avtomobil s kolesi na strehi zapletel v ciljni transparent, se ustavil sredi ceste in zaprl pot drvečim kolesarjem. Posledica: nekaj hudo poškodovanih tekmovalcev, ki so zapeljali namesto v cilj v stoječi avtomobil

Škerlj tik po prihodu na cilj v Ljubljani

7. komuna NOVO MESTO

Razgovori o novomeški komuni

»Nova cesta nas bo približala svetu!« smo ujeli tam v dolenjski metropoli pred leti; v mislih je bila cesta »Bratstva in enotnosti«, svet pa domovina, ki je bila dolga desetletja malce oddaljena od krajev ob Krki, saj so bile prometne zveze vselej slabe in zanemarjene... Zdaj je drugače! Asfaltna steza povezuje Novo mesto z drugimi kraji ter ljudem iz drugih krajev približuje svet dveh bregov zelene reke, dveh krajin, senčno območje Gorjancev, razkošje Trške gore... NOVOMEŠKA KOMUNA je s preštevanjem kilometrskih kamnov preštevala uspehe lastnega gospodarskega razvoja: skladno z dograditvijo ceste je dogradila pomembne gospodarske celice, ki so in še izpreminjajo njeno zunanjo podobo.

10 tisoč in več delavcev, zaposlenih v gospodarskih organizacijah komune, mnoge med njimi so mlajšega datuma, pomeni s svojim delom v komuni zajeten delež pri oblikovanju narodnega dohodka. Povprečna stopnja letnega porasta proizvodnje in delovne storilnosti zagotavlja komuni predčasno izpolnitev vseh načrtovanj, ki segajo do leta 1965. Povprečje izpolnjevanja planov v primerjavi z minulim letom marsikje presega republiška in zvezna povprečja: tako v obsegu letošnje proizvodnje in storitev, ki so v primerjavi z lanskim letom za **22 odstotkov** višje pri oblikovanju **vrednosti družbenega bruto proizvoda**, za **19 odstotkov** pri **družbenem proizvodu**, pri realizaciji **narodnega dohodka** pa za **19 odstotkov**.

Navedene številke o gibanju gospodarstva so toliko značilnejše za novomeško komuno, saj pripoveduje živost diagramov o naglem nastajanju novih gospodarskih organizacij v komuni, o hitrem osvajanju proizvodnje, o vitalnem uvajanju sodobnega kmetijstva, gozdarstva in živinoreje, o vidnem nagibanju družbeno-gospodarske dejavnosti k smotrnemu izkoriščanju lastnih osnovnih sredstev, strojnih mehanizmov in sodobne agrotehnike, kar je za dolenjsko metropolo in njeno komuno resnična pridobitev šele zadnjega, poldrugega desetletja.

Zdajšnje gospodarjenje s poudarkom na nadaljnji razvoj seveda zahteva še nadaljnje izpopolnjevanje izredno obširnega programa komune:

- Skrb velja intenzivnejši krepitvi ter poglabljanju poslovnega sodelovanja; industrijska podjetja gladijo pota do večjega sodelovanja s proizvodno obrtjo.
- Gospodarske organizacije uveljavljajo načelo serijske proizvodnje ob nadaljni notranji organizacijski učvrstitvi ter ob še boljšem izkoriščanju notranjih zmogljivosti.
- Delavci v kmetijstvu hite s socializacijo vasi ter z uveljavljanjem donosnejšega gospodarjenja v gozdovih, ki so družbena last.
- Posebno poglavje je investicijska politika komune, ki usklaja razvoj industrijske dejavnosti z neindustrijsko: skrb za razvoj turizma je pravzaprav poseg v neizmerno bogato zakladnico naravnih lepot Dolenjske, ki je bila vse do nedavnega malone nepristopna domačim in tujim obiskovalcem. S številnimi prenovitvenimi deli, z novogradnjami, z ureditvijo cesta, gostišč in bencinskih črpalk pa postaja novomeško turistično območje enakovredna gospodarska dejavnost drugi industrijski dejavnosti v komuni.
- Povečana prizadevnost, produkcija in storilnost — so imperativi za oblikovanje osebnega dohodka delavcev, nikakor pa ne posledica ugodnih tržnih pogojev in sploh zunanjih vplivov.
- Izpopolnjevanje organizacije ekonomskih enot poglablja delo organov samoupravljanja ter jasneje začrtuje mejo med dolžnostmi, ki so dolžnosti kolektiva, in dolžnostmi, ki sodijo v pristojnost manjših samoupravnih organov v kolektivu.
- Osnovni pogoj za uspešno poslovanje je dobro poznavanje domačega in tujega trga, v ureditvi dobre komercialne službe ter spretnosti in sposobnosti v prilagoditvi proizvodnje zahtevam in potrebam porabe.

To je **sedem načel** iz programa razvoja komune; to so misli iz osnutka statuta komune, zakona, ki prav te dni drami številne pogovore ter dobiva iz dneva v dan natančneje izražene dolžnosti in pravice občanov. Nesklajeno pojmovanje skupnega hotenja pa je temelj za življenje v komuni, je ritem v rasti družbenega in osebnega standarda občanov.

V vsej tej nameri je načrtovana možnost komune, da letos omogoči zaposlitev nadaljnjim 670 delavcem, je nemotenost poslovanja 14 osnovnih šol z dvajsetimi podružnicami, srednjih in strokovnih šol v mestu, so ustvarljivi pogoji za nadaljnjo stanovanjsko gradnjo (letos: 130 stanovanjskih enot!) ter za izpopolnjevanje omrežja objektov družbenega standarda od trgovine do otroško-varstvenih ustanov ter tja do nove bolnice in zdravstvenih domov...

Tako je danes v novomeški komuni. Včeraj je bilo drugače, jutri bo spet drugače: nezadržna je silovitost vzpona vsakdanjih uspehov ljudi ob Krki. Kramljanja o posameznih dejavnostih s posamezniki, s predstavniki delovnih kolektivov, organov samoupravljanja in družbenih organizacij dopolnjujejo uvod in hkrati utemeljujejo domnevo o jutrišnjem dnevu.

NAČINI IZKORIŠČANJA SO RAZLIČNI

Nadaljnji razvoj naših železnic zaznamuje zanimivo dejstvo, da so potekala dela pri elektrifikaciji železnic od nekdanje italijansko-slovenske meje ter do Rakeka polno desetletje, v pičlih dveh letih pa je bila elektrificirana proga od Rakeka do Borovnice ter do Ljubljane in Zaloga. Hitrejši tempo v modernizaciji naše železnice je vsekakor zrcalo decentralizaciji železnice, ki si je z organizacijo železniških transportnih podjetij zagotovila smotrnejše razdeljevanje ustvarjenih sredstev, predvsem pa racionalnejše izkoriščanje osnovnih, četudi že iztrošenih sredstev.

Uvodno misel potrjuje pogovor s predstavnikom **ŽTP Novo mesto**, železniškega transportnega podjetja, ki sega od Vinice do Ljubljane. 70 let stara proga sicer preprečuje marsikatero novost, nikakor pa ne onemogoča tamkajšnjemu delovnemu kolektivu, da ne išče primernejših načinov pri organizaciji železniškega potniškega in tovornega prometa. Tako si je delovni kolektiv z **novim voznim redom** zagotovil smotrnejše izkoriščanje voznega parka, predvsem pa je pridobil na hitrosti s starimi železniškimi veterani. Uvedel je namreč križno upoštevanje posameznih železniških postaj: vlak, ki obstane na prvi, preskoči drugo, naslednji vlak pa preskoči prvo in obstane na drugi. S tem je prihranjenih samo v smeri Ljubljano—Novo mesto dobre tri četrt ure, potniki hitreje potujejo, uvajanje motornih vlakov pa jim hkrati še zagotavlja udobno in varno vožnjo. Skladno z uvajanjem boljšega načina izkoriščanja v potniškem transportu izpopolnjuje podjetje v Novem mestu tudi tovorni transport, ki je z letošnjo preizkušnjo, ko je primanjkovalo vagonov, resno opozoril delovni kolektiv na vedno večje potrebe industrije in na malce zaskrbljujoč razvoj tovornega transporta. 440 vagonov, ki so last ŽTP Novo mesto, je odločno premalo, (upoštevati moramo celotno jugoslovansko železniško omrežje kot domovino teh vagonov!) ne le po številu, pač pa tudi po karakteristikah. Novomeški bazen daje trgu in industriji znatne količine lesa, za katerega prevoz pa novomeškemu železniškemu transportu primanjkuje štiriosnih odprtih vagonov!

Primer je postal očiten z decentralizacijo upravljanja osnovnih sredstev, z ukinitvijo administrativnega formiranja skupnega ter osebnega dohodka, z uvedbo stimulativnejšega nagrajevanja po delu. Zdajšnji sistem samoupravnega gospodarjenja na železnici sicer še ne rešuje v celoti nekaterih problemov — tarife v transportu so še zmerom centralizirane — vsekakor pa s prenosom vrste dolžnosti na posamezna železniška transportna podjetja omogoča prizadevnejšim kolektivom boljše izkoriščanje osnovnih sredstev in razsodnejšo uporabo lastnih sredstev za morebitne izboljšave, za modernizacijo.

Elektrifikacija je zdaj prva potreba naše železnice. Sredstva za elektrifikacijo so skupna dogovorjena sredstva, ki jih posamezna železniška transportna podjetja tako rekoč »posojajo« podjetju, ki elektrificira na svojem območju. Ta sredstva se bodo prej ali slej vrnila na svoj naslov in tedaj jih bo moč izkoriščati tudi drugim podjetjem. Tako presoja ŽTP Novo mesto ter pri tem spreminja desetine kilometrov svoje proge, ki je že dodobra iztrošena ter bo kmalu izterjala potrebne investicije za obnovitvena dela, za modernizacijo. Modernizacija zahteva že zdaj hitrejše izpopolnjevanje prevoznih sredstev, ne le vagonov in lokomotiv, ampak že tudi tovornih avtomobilov in avtobusov, ki lahko kot dopolnilo železniški progi zagotove hitrejše prevoze, predvsem pa prevoze od naslova do naslova komitentov. S tem bi postala železnica enakovrednejši sopotnik cestnemu prometu, vsekakor pa bi si utrla pot do višje tarifiranega kosovnega blaga. Potlej zasluži pozornost le še dogovor, koordanicija železniškega s cestnim tovornim prometom, ki bi si lahko razdelila delovno področje v transpotru s poudarkom na ekonomiko posameznikovega poslovanja.

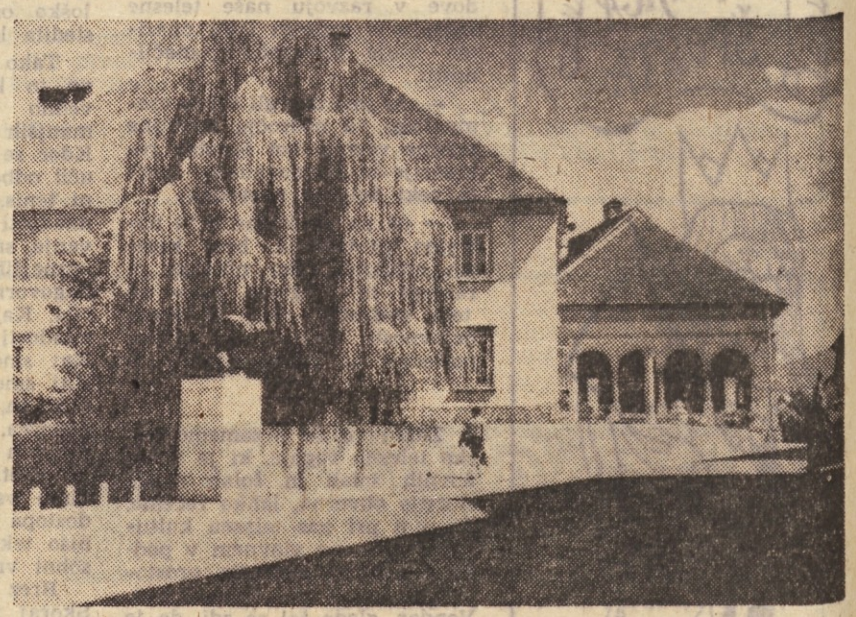

NOVOMEŠKA VRATA s spomeniki NOB

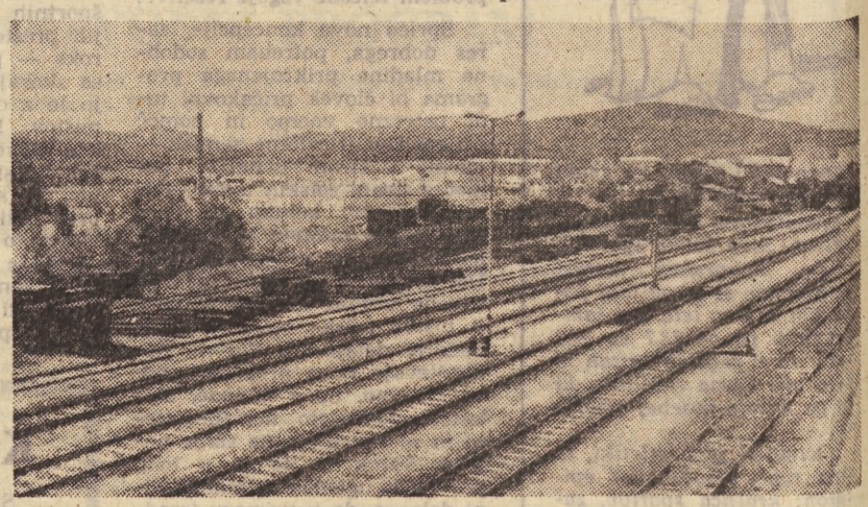

Križišče železnih poti v Novem mestu

Novo mesto ob Krki

PRIBLIŽEVANJE POSLEDNJI STOPNJI ZMOGLJIVOSTI

Novomeška tekstilna industrija **»Novoteks«** sodi med specializirane tekstilne tovarne v Sloveniji. Proizvodnja, ki ji je dala ime, so kvalitetni težki in lahki kamgarni ter v zadnjem času izdelki predilnice, novozgrajenega obrata v Metliki. Glede na kvaliteto izdelkov je enaka **»Novoteksu«** tekstilna industrija »Bača« v Podbrdu, ki prav tako kot Novo mesto izdeluje težke in lahke kamgarne.

Ravno ta enakost proizvodnje pa je osnova za razmišljanje »Novoteksa« o morebitni kooperaciji (če ne sploh o integraciji!) ali vsaj tesnejšem pogodbenem sodelovanju z »Bačo«, kar bi vsekakor ugodno vplivalo na zmanjšanje proizvodnih stroškov, zlasti z možnostjo uvedbe nekaterih skupnih služb (komercialni oddelek, nabava in prodaja, skladišča surovin, pomožnega materiala...) pa bi bila obema omogočena zanesljivejša proizvodnja z načrtnejšo prodajo na domačem in na tujem trgu.

Izhodišče za to razmišljanje so zmogljivosti metliške predilnice, ki ustrezajo zmogljivostim novomeške in podbrdske tkalnice. Še več: Metlika lahko proizvaja tudi razno sintetično predivo, ki prebija klasičen okus za zgolj volneno blago ter si pridobiva iz leta v leto večje število odjemalcev. Predilnica kot surovinska osnova, aperatura (oplemenilnica!) pa bi lahko spet kot končna postaja služila obema tkalnicama, saj so zmogljivosti novomeške apreture zadovoljive. Z usposobitvijo teh dveh služb — predilnice in apreture — bi obe tkalnici in v kakršnemkoli medsebojnem odnosu bi že bile, dosegale maksimalno izkoriščanje obrata za predivo in obrata za apreturo.

Apretura je izrednega pomena za tekstilno industrijo. Dobro apreturo — s sodobnimi mehanizmi, s potrebnimi surovinami, kemikalijami — si le težko privošči ena sama tovarna, privoščijo pa si jo lahko dve, tri tovarne. Apretura daje končni izgled nekemu blagu in obsega vse od morebitnega barvanja, likanja, škrobljenja pa do doseganja raznih kvalitet pri blagu, kot npr. nepremočljivost, odpornost zoper molje... Razumljivo potemtakem, da je takšen oddelek nadvse pomemben, saj njegova kvaliteta občutno vpliva na odločitev potrošnika, ki največkrat izbira po sodbi očesa, manjkrat kot strokovnjak.

Skupno izkoriščanje dveh obratov seveda terja tudi smotrnejšo delitev dela v samih tkalnicah. Misel velja stari resnici o takšni specializaciji, ki v svoji strogi omejenosti omogoča najvišjo stopnjo izkoriščanja strojnih kapacitet, maksimum produktivnosti ter do idealnih možnosti uvedeno notranjo organizacijo dela. Konkretno: »Novoteks« bi lahko proizvajal predvsem težke tkanine, »Bača« pa lažje. Kolektiva bi si med seboj razdelila ustrezne statve. Vsaka tovarna bi imela po 100 statev. Nabava takšne mehanizacije ni nobeno vprašanje, saj proizvodi domače industrije tekstilnih strojev »Tekstilstroj« iz Zagreba zadovoljujejo po kvaliteti in preciznosti izdelave.

Presojanje o morebitnem tesnejšem sodelovanju dveh naših sorodnih industrij je sicer utemeljeno v zdajšnjih razgovorih predstavnikov obeh kolektivov, vsekakor pa je legitimacija delovnemu kolektivu »Novoteks«, ki se nikakor ne zadovoljuje s svojimi proizvodnimi uspehi, in četudi niso majhni, ampak še vnaprej tiplje za številnimi možnostmi nadaljnjega poglabljanja kvalitete proizvodnje, zmanjševanja proizvodnih stroškov in doseganja ter preseganja svojih vsakoletnih proizvodnih programov.

Bržkone zadeva takšno razmišljanje našo volnarsko združenje, saj ni nikjer rečeno, da so pogodbeni odnosi možni le na ožjem območju republike, da smemo spregledati ostale možnosti glede na območje Jugoslavije. Tu so Krapina, Varteks, manjša in večja tekstilna središča na jugu, ki imajo iste želje, iste cilje. Vprašanje je le nekega koordinacijskega organa — morda ravno volnarskega združenja, kot v bombažni stroki združenja predstavnikov bombažne industrije — ki bi z delitvijo dela ter z uvedbo specializirane proizvodnje v vsako posamezno tovarno lahko ugodno vplival na vse tiste elemente proizvodnje, ki so v končni vsoti cena proizvoda, njegova kvaliteta in vsekakor tudi njegove količine.

Razgovor s predstavnikom Novomeške tekstilne industrije je osnova za tole razmišljanje; nikakor pa ni slučaj, da naletimo na takšnole razmišljanje prav v »Novoteksu«, saj pomeni njegov delovni kolektiv izkušenega delavca v tekstilni industriji volnarske stroke.

Delež pri oblikovanju življenskega prostora tekstilne industrije kot pridobitne gospodarske organizacije, ki hoče zadovoljiti trg in potrošnika, hkrata pa zadostiti družbenim obveznostim ter obveznostim, ki jih ima do lastnega delovnega kolektiva, je trgovina in sploh trgovosko poslovanje.

»Novoteks« ima edino lastno trgovino v Novem mestu! Njegov trg pa je območje Jugoslavije. Razumljivo potemtakem, da svojo proizvodnjo v mnogočem prilagaja tistemu okusu jugoslovanskih potrošnikov, ki ga zazna s pomočjo trgovine, predstavnikov posameznih trgovskih hiš. No, okusi potrošnikov so precej različni, bolj ali manj zahtevni, bolj ali manj v koraku z modo... Tudi signali trgovine industriji so precej različni, več ali manj natančni, skrbnejši in prizadevni... Analiza potrošnikovih zahtev in želja pa je vendarle v rokah trgovine, saj ima več možnosti za vsakodnevno ocenjevanje potrošnikovega okusa. Hvale pri tej, tudi in predvsem trgovski dejavnosti, posrednika med proizvodnjo in potrošnjo, pa za zdaj še ni na pretek. Trgovina je v marsikaterem primeru le zgolj posrednik v pravem, preveč dobesednem pomenu, analizo trga in študije potrošnika pa prepušča industriji, ki mora hkrati z nenehnim izpopolnjevanjem tehnologije in notranje organizacije dela pokloniti del svojih moči tržišču, od katerega je vsekakor odvisen njen dohodek, njena proizvodnja.

Vprašanje je seveda, kdaj bo zavel drugačen veter v tej dejavnosti, ki jo proizvajalec ne sme zanemariti. Tako povsod, tako v **»Novoteksu«**, ki načrtuje letos proizvodnjo 850.000 kvadratnih metrov česanih tkanin (s proizvodnjo mikanih bo prenehal!), 230 ton mikane preje, ki planira 2 milijardi in 700 milijonov dinarjev družbenega bruto proizvoda ali za 25 odstotkov večjo proizvodnjo kot lani! Povečanje proizvodnje — letos bo delovni kolektiv vložil iz lastnih skladov 70 milijonov dinarjev v gradnjo industrijske hale z novimi desetimi šedi — pomeni povečan napor prodajnega oddelka kolektiva, ki bo pač moral prodati ter zadovoljiti mnogostranski okus potrošnika z večjimi količinami blaga, tovarniških izdelkov. Dokaj laže pa bi bilo delo prodajnega oddelka, če bi mu ponudila zanesljivejšo roko trgovina in tudi trgovina bi lahko dokaj zanesljivejše prodajala, če bi znala z natančnejšimi analizami svojega neposrednega trga vplivati na tovarniško proizvodnjo.

Takšno razmišljanje kaže na visoko stopnjo razvoja tekstilne industrije v Novem mestu, saj vendarle ni vse samo proizvodnja, stroji, količina in kvaliteta blaga, ampak terja precejšnje upoštevanje tudi odgovor na vprašanje: kaj proizvajam in za koga, za kakšen in za čigav okus.

Pogovori niso končani. Tu ni nobene pike. So le uvod in nadaljne odgovorno prizadevanje novomeških volnarjev, da uveljavijo v naši skupnosti, v krogu svojih dobaviteljev, predstavnikov in odjemalcev, poglobljeno gospodarsko dejavnost, ki bo omogočila procvit njihovi stroki in vsem drugim dejavnostim, ki so s to stroko tako ali drugače povezane, ki ob njenem uspehu zrcalijo svoj uspeh.

Tekstilna tovarna »Novoteks« Novo mesto

FARMACEVTSKA IN KEMIČNA INDUSTRIJA

Morje belih cvetov z ljudskim imenom — marjetica — v Parecagu nad Sečovljami preseneča; mimoidoči ne ve, ali naj pripiše temu razkošju narave kaj več kot očarljiv videz, ali nemara ždi za skrbno negovanimi cvetličnjaki gospodaren namen, o katerem pa le malo ve!

In vendar se skriva za nasadi strokovno imenovanega »bolhačevega cvetja« obsežen program nadaljnjega razvoja domače farmacevtske industrije **»Farmis,** natančneje

Pri novem predilnem avtomatu

— obrata »Krka« v Novem mestu. Obrat prerašča svojo prvotno dejavnost: farmacijo dopolnjujejo s kemijo, svojim več ko stotim dosedanjim farmacevtskim proizvodom dodaja nove proizvode nefarmacevtske karakteristike.

Med prve novosti obrata **»Krka«** sodi preparat, za katerega proizvodnjo je osnovna surovina bolhačevo cvetje, ki ga goje v ta namen na posestvu zadruge nad Portorožem. Z ekstrakcijo pridobljen **piretrin** pa je izvrstno insekticidno sredstvo. Ime samo pove da je to sredstvo namenjeno za uničevanje raznih insektov, muh, komarjev, rastlinskih zajedalcev, žuželk... V primerjavi z znanim DDT vsebuje piretrin substanco, proti kateri insekti ne postanejo sčasoma odporni. Piretrin je potemtakem trajnejši, njegova uporaba pa zanesljivejša in učinkovitejša. Mimogrede: v boju proti insektom je svoje dni Dalmacija že uporabljala piretrin, ki ga je pridobivala iz bolhačevega cvetja, toda proizvodnja piretrina je povsem zamrla ob uvedbi DDT. Šele v zadnjem času, ko so insekti postali nenavadno odporni proti nekdaj učinkovitemu DDT, je spet obveljala nekdanja misel o nepogrešljivosti proizvodnje insekticidnega sredstva iz naravne osnove, iz bolhačevega cvetja.

Gospodarski pomen proizvodnje piretrina predstavlja možnost uspešnega zatiranja raznih škodljivcev, insektov, v poljedeljstvu, gozdarstvu, v živinoreji, v prehranski industriji, v gostinskih ter trgovskih lokalih, v gospodinjstvu, skratka učinkovita uporabnost piretrina sega v malone vse človeške dejavnosti; pomislimo samo na nepogrešljivost takšnega sredstva v krajih, kjer je zbranih večje število ljudi, na kolonije, taborjenja, na logorovanja...

Odlika nameravane proizvodnje obrata **»Krka«** so dolgoletne raziskave v obratu za zdravilna zelišča Parecag, kjer so vzgojili in selekcionirali visokokvalitetno sorto bolhača z visokim odstotkom piretrina. To cvetje zdaj že pokriva nekatere predele nad Sečovljami, bržkone pa bo skoraj prekrival še prenekatero livado pri nas, saj je njegova gojitev razmeroma preprost, donosen in koristen posel.

Namera obrata **»Krka«** pa ne ostaja le pri proizvodnji piretrina. V Ločni pri Novem mestu raste veliko poslopje, nov obrat slovenske farmacevtske industrije, ki že sodi v program razvoja jugoslovanske kemične industrije s poudarkom na specializirano vejo dejavnosti. **»Krka«** bo v tem industrijskem središču proizvajala CTC — antibiotik, uporaben v zootehniki (priporočljivo kot dodatek močnim krmilom!), s to proizvodnjo bo »Krka« dopolnjevala razvoj živinorejske in kmetijske proizvodnje, saj bodo njeni proizvodi odločilnega pomena za nadaljnje uspehe na tem področju gospodarstva.

Ob tem seveda **»Krka«** v svojem razvojnem programu ne zanemarja strogo farmacevtske proizvodnje. Priprave za izdelovanje kirurške nitke so v polnem teku: **»Krka«** bo prvo podjetje v Jugoslaviji, ki bo uvedlo proizvodnjo tega potrebnega kirurškega pripomočka. S to svojo proizvodnjo bo vplivala na zmanjšanje uvoza, predvsem pa bo zagotovila domači kirurgiji zadostne količine ter ustrezne kvalitete. Z uvajanjem te proizvodnje soustvarja **»Krka«** program razvoja jugoslovanske farmacevtske industrije, ki postaja z »Galeniko«, »Plivo«, »Lekom« in drugimi enakovreden spremljevalec domači medicinski znanosti, prizadevnosti v raznih zdravljenjih in vsekakor v učinkovitosti domače terapije.

Prepletanje farmacevtske proizvodnje in specializirane kemijske industrije je osnovano v sorodnosti obeh dejavnosti, ki sta sicer na oko različni, v številnih podrobnostih pa sta si enaki. Kemija je pravzaprav osnova farmacije in nič čudnega ni, da z mislijo na vizualnost raste v našem primeru iz farmacije — kemična industrija.

Obrat **»Krka«** stoji v središču Novega mesta. Nastal je iz neznatne obrtniške delavnice, prerasel je v industrijo, ki je doslej že povsem osvojila proizvodnjo antibiotikov, kar je tudi specializirana dejavnost novomeškega obrata Farmacevtske industrije Slovenije.

Pas, aminopyrini, acetiysal, nadalje razne vazeline, borvazelin, črne češnje, pasta zinci — so eni izmed mnogih proizvodov, ki vežejo

Bera bolhačevega cvetja na posestvu v Parecagu

spomin na nekdanje skromne prostore, kjer spoznavamo danes prenovljeni analitski in biološki laboratorij. Prvi koraki nas seznanjajo še s prvimi problemi pri iskanju kvalificiranih delavk, s katerimi pa novomeška okolica ni razpolagala. Delovni kolektiv — zdaj prešteva malone 450 članov — si je v vsem tem času znal pridobiti s smotrnim razdeljevanjem štipendij, zlasti pa z organizacijo stalnih seminarjev v okviru lastnega izobraževalnega središča in večernih šol potrebno število visokokvalificiranih in kvalificiranih farmacevtskih delavcev. Vsekakor drami pozornost ugotovitev, da danes v »KRKI« le težko srečaš človeka, ki imaj manj k osemletno šolsko izobrazbo; tisti, ki so v zaostanku, hite s študijem, da dohitijo zamujeno, da skupno z ostalimi člani delovnega kolektiva že s stopnjo svoje šolske izobrazbe opravičijo pričakovanja skupnosti od te proizvodne panoge, ki sodi med najodgovornejše naloge visoke kemije.

Zdajšnji učni program pa ne zadeva le poglabljanje farmacevtske znanosti, pač pa že tudi formiranje kadrov za skorajšnjo dejavnost Novega mesta v novozgrajenih ter opremljenih obratih v Ločni. Ne le stroji, predvsem strokovno usposobljeni delavci so lahko primeren uvod v razmišljanje o uspehih nove proizvodnje, ki je po svoji tehnologiji precej zahtevna in bo ob naporu delovnega kolektiva terjala tudi precejšnjo mero odgovornosti.

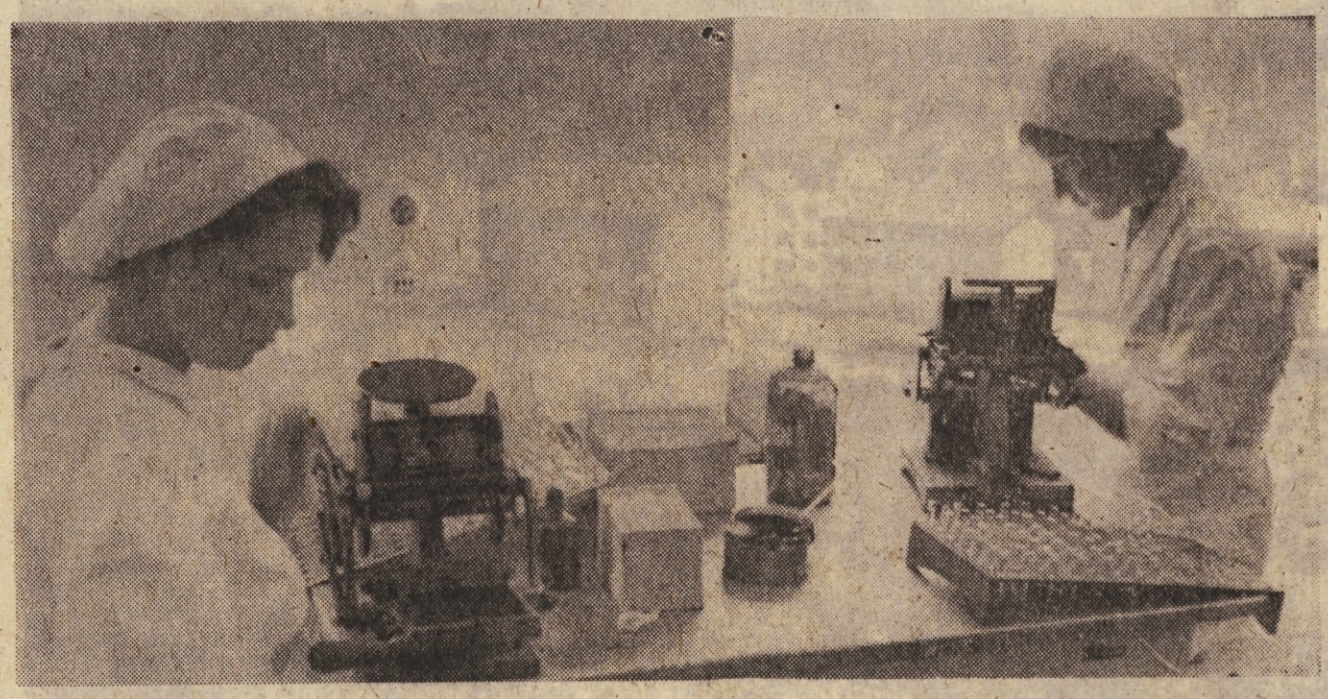

»FARMIS« — obrat KRKA — kontrola kvalitete v centralnem laboratoriju

IZVEDLJIVA NAČRTOVANJA GRADBENE INDUSTRIJE

Gradbeno podjetje **»PIONIR« v Novem mestu** je vpeljano industrijsko podjetje, ki gradi v enajstih komunah naše republike. Z mehanizacijo, desno roko gradbene dejavnosti, in z doslednim upoštevanjem določenih standardov in tipskih elementov, poroka za ceneno in hitro gradnjo, je »PIONIR« uveljavil v pravem pomenu besede svojo dejavnost kot izrazito industrijsko, kar mu danes omogoča solidno uvrstitev med tista gradbena podjetja pri nas, ki začenjajo z zidavo stanovanj za tržišče, ki skladno z gospodarskimi organizacijami približujejo našo gradnjo minimalnim stroškom, maksimalni kvaliteti in zmerni ceni.

Pri tem seveda »PIONIR« opozarja na nekatere odvisnosti, ki še zmerom preprečujejo dobronamernost delovnega kolektiva, da je v svojem poslovanju hitrejši in solidnejši. Med njimi je bržkone na prvem mestu odvisnost gradbenika od urbanističnih načrtovanj, ki pogosto zaostajajo za časom in jih želje ter možnosti morebitnih interesentov prehitevajo. Hkrati so urbanistični plani v tesni zvezi z ekonomiko gradenj: podjetju namreč ni vseeno, v kakšnem obsegu načrtuje urbanist posamezna stanovanjska naselja, ali išče celoto v vertikalah ali v diagonalah, ali se navdušuje za gostejšo ali za razdrobljeno naseljenost območja, ki je v generalnem urbanističnem načrtu namenjeno stanovalcem. Dejstvo je namreč, da razpolaga s primernim računom le stanovanjska gradnja na večjem kompleksu. Pri takšni zidavi služi podjetju manjše število gradbenih strojev — za primer: en sam žerjav lahko služi za zidanje petim zgradbam, če so na istem mestu, sicer je treba za razdrobljene zgradbe postaviti pet takšnih žerjavov — stroški za razne napeljave — vodovod, kanalizacija, elektrika, cesta — so manjši, manjše je število delavcev, zlasti strokovnjakov v posameznih poslih, ki lahko hitreje in natančneje opravljajo svoje delo.

Druga odvisnost zadeva kupno moč prebivalcev, katerim osebni dohodek sicer dovoljuje nakup stanovanja, vendar pa le s pomočjo banke, s pomočjo ustrezne kreditne politike, ki pa pri nas še ne velja. Krediti na daljše razdobje in z manjšo obrestno mero bi nedvomno pospešili stanovanjsko gradnjo za trg, saj bi se ljudje dokaj hitreje odločevali za samostojnejše reševanje lastnega stanovanjskega vprašanja, gradbenemu podjetju pa bi večje število interesentov omogočilo ostvarljive plane tudi na daljša razdobja. Večletni načrti gradenj bi vsekakor ugodno vplivali na storitve v predvidenem času, saj bi podjetje na podlagi potreb laže naročalo potreben material ter razporejalo delovno silo in stroje.

Zunanje odvisnosti — našli smo le dve — pa ne preprečujejo podjetju, da iz leta v leto ne izpopolnjuje notranje organizacije dela, brez katere si pač ne moremo zamišljati gradbene industrije. To izpopolnjevanje zadeva predvsem v časovno vsklajevanje posameznih dejavnosti na gradbiščih. Začenja pri pravočasni nabavi potrebnega gradbenega materiala ter opreme. Podjetje je vezano na stalne dobavitelje — opekarna, kiuvaja razne gradbene elemente, stropnike, predelne stene, notranje obloge — osnovnega in pomožnega materiala. Z lastno mizarsko delavnico izpolnjuje vrzeli, ki jih terja specializirana gradnja raznih reprezentančnih ali namenskih poslopij, sicer pa dosledno upošteva tipska okna in vrata, kakršna izdelujejo po predpisanih standardih domača mizarska podjetja. V zadnjem času se uveljavljajo železne konstrukcije kot osnova industrijske gradnje: takšna je proizvodna dvorana obrata »Iskre« v Semiču, kovinskega podjetja Videm-Krško.

Obrtniška opravila zagotavljajo pravočasno izgotovitev poslopja; podjetje ima s svojimi stalnimi obrtniškimi delavnicami pogodbe o medsebojnih odnosih celo na pet, v glavnem pa na eno leto. Tako ni nikoli v zagati za obrtniške storitve ter se zavoljo njih ne opravičuje investitorju ob morebitnih zakasnitvah.

S svojim projektivnim birojem, predvsem pa s svojo revizijsko komisijo dosega podjetje **»Pionir«** smotrno izkoriščanje časa, namenjenega zamisli neke gradnje ter realizaciji in hkrati odobritvi načrta. Izkušnje povedo, da so ravno načrtovanja ter delo revizijskih komisij doslej po nepotrebnem zavlačevali predpriprave; kjer sta ta dva organa člana delovnega kolektiva graditelja, je njuno delo dokaj hitrejše, natančnejše in zanesljivejše. Lastni projektivni biro tudi zmanjšuje stroške projektiranja, saj so v takšnem primeru razne dvotirnosti ter dvojna plačevanja istih projektov malone nemogoča, skrbnejše in upoštevanje raznih gradbenih elementov, tipov ter predpisanih standardov, načrti so izgotovljeni do dogovorjenih rokov, sodelovanje graditelja, izvajalca del, pa je neprimerno tesnejše s projektantom, z ustvarjalcem načrta.

Lastna projektantska organizacija ugodno vpliva še na formiranje cene, na trdnost sklenjenih pogodb. Če rastejo stroški gradbenega materiala, razne manjše storitve, cena končnega izdelka — zgradbe — ostaja pri predhodnem dogovoru. Razliko krije podjetje z zmanjševanjem lastnih stroškov, s smotrnim izkoriščanjem časa, predvidenega za gradnjo, s preračunano uporabo mehanizacije in dela, z nekakšno »strategijo« pri uresničevanju svojih vsakomesečnih delovnih načrtov.

Takšna organizacija podjetja omogoča **»Pionirju«** gradnjo raznovrstnih blokov, stolpnic, reprezentančnih poslopij, industrijskih objektov. Zdaj gradi **»Pionir«** v enajstih komunah: med njimi v Mostah pri Ljubljani naselje s 350 stanovanjskimi enotami, v Savudriji, na »mestnih njivah« pri Novem mestu 16 stanovanjskih blokov, pa spet 3 stolpiče na Kodeljevem, tako da so njegove zmogljivosti dodobra zasedene.

Značaj njihovega dela na raznih gradiliščih razumljivo vpliva na odnose v delovnem kolektivu, ki tako rekoč na raznih krajih ožje domovine oblikujejo svojo tri in več milijardno letno realizacijo. Vsako gradbišče je v podjetju ekonomska enota s svojimi organi upravljanja. Uprava podjetja v Novem mestu le koordinira delo, izvajalci na terenu pa skrbe za ekonomiko opravljenega dela, za organizacijo dela ter za produktivnost, skratka za skupni in osebni dohodek, ki sta odvisna od prizadevnosti, iznajdljivosti ter delovne vneme. Vsi ti elementi dela postajajo vse bolj izrazni s stalnostjo članov delovnega kolektiva, ki jih podjetje z reševanjem stanovanjskih problemov, z urejanjem življenjskih pogojev na gradbiščih, s skrbjo za oddih posameznikov veže na kolektiv.

Stalnost članov delovnega kolektiva, pa je po sodbi **»Pionirja«** najzanesljivejši porok, da bo podjetje realiziralo svoje načrte, da bo zmoglo naloge, ki jih je iz leta v leto več.

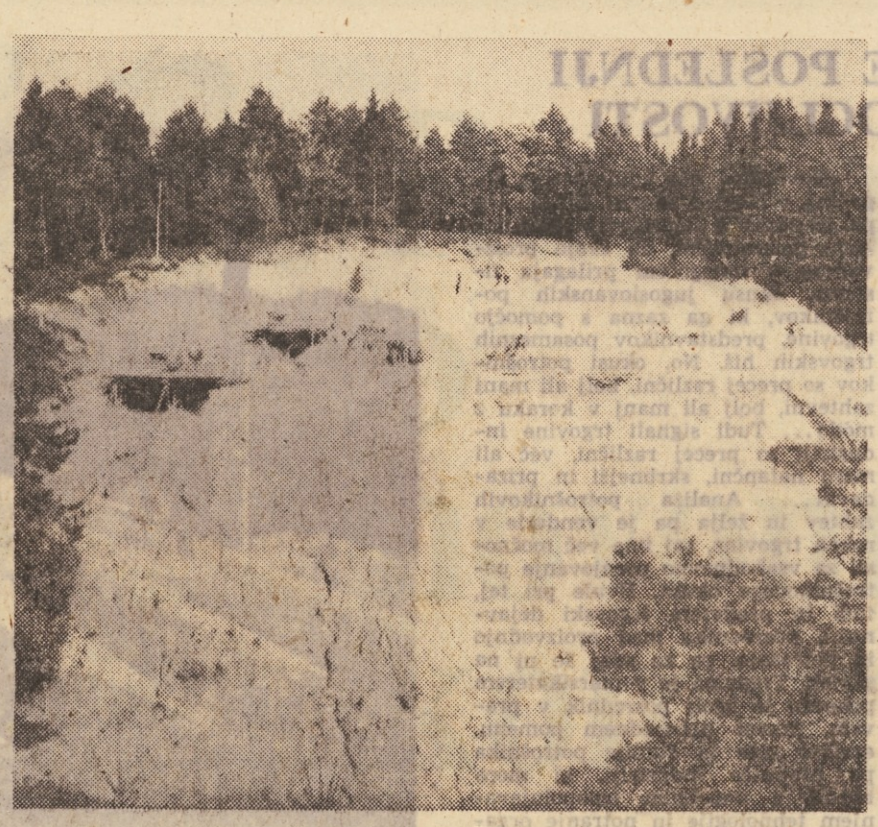

Kop kremenčevega peska

Izpirališče kremenca

OD SKLADOV PESKA DO PROZORNEGA STEKLA

V črni in barvni metalurgiji, v proizvodnji stekla ter brušenju kristala, v tovarnah detergentov, v industriji ognja varnih mas, v keramiki in še marsikje v proizvodnji uporabljajo pesek — kremenec in kvarcit — kot nepogrešljiv element v tehnologiji, kot spremljevalec dolgih proizvodnih poti od prvega do poslednjega strojnega mehanizma.

Potemtakem je v uporabnosti peska utemeljen nagel razvoj podjetja **»Kremen« iz Novega mesta,** ki je v pičlih dvanajstih letih podeseterilo svojo proizvodnjo: **prej 77 ton, zdaj proizvaja 318 ton peska letno!**

Pravimo: proizvodnja! Najpoprej bi vsekakor pomislili le na odkope, na bogata ležišča kvalitetnega kremenca in kvarcita tam v Krmelju, na Mirni, v Birčni vasi, na Mokrem polju in v Ravnem pri Krškem, pomislili bi na številne, zdaj že opuščene peskokope, ki jih je izkoriščalo podjetje za odkop peska. Manj pa preudarjamo o dejanski proizvodnji, o **pripravi** peska, o oblikovanju iskanih kvalitet, čistoče, zrnatosti... Priprava peska je proizvodnja, zahtevna in težka. Terja stroje, transport, vodo, velike količine vode.

Voda je bržkone za zdaj nemajhen problem, ki ga hitro podčrtajo sušni in zimski meseci. Problem je tudi transport od peskokopov do obrata v Novem mestu, saj je drag in razdalja od posameznih obratov za odkop peska ter tja do Kandije, do »tovarne ob Krki« je dolga in v prenekaterih primerih slaba cesta. Delovni kolektiv rešuje oba problema z združevanjem obeh komponent: vode in transporta! Presoja namreč o vodnem transportu surovine po ceveh. Takšen način dobave peska bi ugodno pocenil transport, hkrati pa bi bila opravljena prva faza čiščenja peska v cevi, po kateri bi pravzaprav močan curek vode potiskal pesek k cilju, v nadaljnjo obdelavo.

Misel velja obratu v Kandiji, kjer pripravljajo ognja varne mase ustreznih kvalitet; neizpremenjena pa sme ostati flotacija v Ravnah ob Krškem, ki je tesneje povezan s surovinsko bazo.

Malone neizmerljive količine kvalitetnega peska — kremena — so odlična surovina za proizvodnjo stekla, predvsem ravnega različnih debelin, ki ga pri nas ob naraščajoči gradnji in uvajanju sodobne arhitekture z velikimi zasteklenimi površinami poslopij odločno primanjkuje. Tu je torej tudi ključ do odločitve podjetja **»Kremen«,** da zgradi v Bršlinju ob obratih »Iskre« in »Novoteksa« steklarno, prvo takšno tovarno v Sloveniji in drugo v Jugoslaviji. (Sedaj obratuje edinole tovarna za proizvodnjo ravnega stekla v Pančevu pri Beogradu.)

Z odkopom in pripravo peska dosega »Kremen« 530 milijonov dinarjev vrednosti proizvodnje, vrednost bruto dohodka bodoče steklarne pa bo presegla dve milijardi 300 milijonov dinarjev! Delovni kolektiv se bo povečal za 300 novih članov, kvalificiranih steklarjev.

Nekatere od njih — od novih članov delovnega kolektiva »Kremen« — že srečujemo na praksi v Pančevu. Veščina glažutarskega ceha zahteva tradicijo, kjer te ni, zahteva toliko napornejši čas učenja, usposabljanja na delovnem mestu. Potemtakem čaka že zdaj na praksi mlade Dolenjce odgovorna naloga, saj bodo od njihovega zdajšnjega učnega uspeha odvisni poznejša proizvodnja nove steklarne, kvaliteta proizvodov in količinsko doseganje vsakoletnega plana, smotrno izkoriščanje razpoložljivih strojnih zmogljivosti.

Višje kvalificirani steklarji pa odhajajo po potrebno strokovno znanje na Poljsko, v deželo, ki bo dobavila novomeški steklarni vse potrebne stroje in naprave. Odgovornost teh ljudi ne bo le v zaupnici skupnosti, ki izroča njihovi strokovnosti, njihovemu znanju ter izvežbanosti milijardna osnovna sredstva niti ne v štirih milijonih kvadratnih metrov ravnega stekla, kolikršna bo letna zmogljivost steklarne, pač pa predvsem v nadaljnjem poučevanju novih prizadevnejših delavcev, ki bodo z leti prevzemali od starejših odgovornejše položaje v tovarni, ki bodo sproti izpopolnjevali delovna mesta, ki jih bo terjala tehnologija proizvodnje.

Omembe vredna je lastna udeležba podjetja — rudništva in industrije nekovin **»Kremen«** — ob udeležbi zveznega in republiškega investicijskega sklada, združenih sredstev slovenskih komun in okrajev, saj je udeležba kolektiva jamstvo za prvi kredit, ki ga najema podjetje. Vse doslej je namreč tako spretno gospodarilo, da je lahko dograjevalo svoj matični obrat za proizvodnjo peska ter izpopolnjevalo tehnologijo proizvodnje le z lastnimi privarčevanimi sredstvi.

Lastna sredstva za nadaljnjo razširjeno in osnovno reprodukcijo pa so odlična legitimacija za delovni kolektiv, ki je znal z dobro organizacijo dela, predvsem pa s stalnim povečevanjem produktivnosti tako prilagoditi lastne proizvodne stroške dostopni ceni svojega proizvoda na tržišču, da je uspel ob skrbi za sklade izoblikovati tudi primeren osebni dohodek. S takšno legitimacijo dosedanjega gospodarjenja je precej na dlani perspektivnost upravljanja steklarne, nedvomno dosti večjega in zahtevnejšega gospodarskega obrata ter sploh proizvodnje, kot je bilo podjetje v dosedanjem obsegu.

Dolenjska ima svoj pečat iz preteklosti: zemlja in gozdovi ter tema dvema elementoma prilagojeno življenje domačinov! Z osvoboditvijo je začel domačin ubirati drugačna pota: že skoraj druga generacija stopa v vrste industrijskih delavcev. Tu so tekstilci, tu je lesna in avtomobilska industrija, tu je **»Kremen«** in tu bodo skoraj steklarji... Inustrija več — pomeni za Dolenjsko večji narodni dohodek, boljše počutje ljudi, ki ostajajo ob domačem pragu v brezbrižnosti za poklice svojih otrok, je naposled nov vir pri oblikovanju družbenega standarda. Prav ta razlog pa govori v prid odločitvi skupnosti, ki je določila Novo mesto za središče slovenske proizvodnje ravnega stekla. Z izgradnjo te steklarne bo naša republika izpopolnila vrzel med Hrastniško steklarno za proizvodnjo ambalažnega stekla ter Steklarno v Rogaški Slatini, ki proizvaja visokokvalitetno kristalno steklo, saj so in bodo proizvodi ravnega stekla čedalje bolj iskano blago na domačem in na tujem trgu.

Načrtovana steklarna pa seveda ne pomeni prekinitve **»Kremena«** s proizvodnjo peska. Nikakor, steklarna pravzaprav drami razmišljanje o še nadaljnji modernizaciji peskovnikov in flotacij, transporta, na nadaljnji dvig proizvodnje, saj bo **»Kremen«** moral še naprej oskrbovati zdajšnje odjemalce, obenem pa še zadostiti dnevnim potrebam lastne steklarne.

Novo mesto — v ospredju novi stanovanjski bloki, ki jih je zgradilo gradbeno podjetje PIONIR Novo mesto

VSAK DAN — TRIJE NOVI AVTOMOBILI

Novomeška **Industrija motornih vozil — »IMV«** preseneča s silovitim vzponom v proizvodnji; preseneča z intenzivnim osvajanjem zahtevnim motornih delov, z naglim izpopolnjevanjem asortimenta stotih izdelkov, ki nam v končni fazi predstavljajo vozila raznih oblik in za razne koristi. To so vozila za izlete, za transport, za potrebe bolniške službe, za gasilce, to so vozila za izpopolnjevanje voznega parka raznih specialnih služb. Njihova odlika je domača konstrukcija, ki ob domiselni iznajdljivosti ter strokovni sposobnosti domačega konstrukcijskega oddelka dovoljuje številne variante glede na funkcionalnost in estetiko avtomobila.

Lani je Industrija motornih vozil dala trgu 1100 avtomobilov in je preseglo podjetje s to proizvodnjo za 8 odstotkov predvideni plan. Njegov skupni dohodek lani presega tri milijarde za 407 milijonov dinarjev, kar uvršča »IMV« med najmočnejše gospodarske organizacije na Dolenjskem. Z uveljavitvijo na domačem trgu pa se je podjetje tudi uveljavilo na tujem tržišču. Lani je izvozilo 76 avtomobilov. S tem izvozom si je zagotovilo letošnja naročila — 400 vozil — kar je vsekakor rezultat kvalitete.

Letošnja proizvodnja predvideva 1800 raznih vozil; s to proizvodnjo bo podjetje ustvarilo 4 milijarde skupnega dohodka ali za 18 odstotkov več kot lani. Vse to mu bo kmalu omogočilo delo v novi proizvodni dvorani — plan rekonstrukcije je bil že lani na dnevnem redu — ki jo podjetje za zdaj dograjuje z lastnimi sredstvi. Z rekonstruirano dvorano si bo podjetje ustvarilo možnost za povečanje proizvodnje ter produktivnosti, doslej malce utesnjeni v prostoru, ki ga je začela preraščati proizvodnja s svojim programom.

Problemu prostora pridružuje »IMV« še problem pomanjkanja strokovnega kadra. 1200 zaposlenih predstavlja vsekakor močan delovni kolektiv, vendar pa terja zahtevna proizvodnja še nadaljnje izpopolnjevanje delovnih mest s kvalificiranimi ter visokokvalificiranimi delavci. Teh pa na Dolenjskem ni na pretek! Če pripovedujemo o nekdanji zaostalosti tega podjetja, potlej lahko podčrtamo sled zaostalosti, ki se kaže v pomanjkanju delovnih tradicij, raznih poklicev, industrijskih delavcev. Nedvomno, industrija avtomobilov je zahtevna industrijska panoga ter vsekakor temelji na izkušenosti in znanju delovnega kolektiva z večletno tradicijo. Tradicija pa ne nastane čez noč — tu sta potrebna čas in upornost v politiki kadrovanja. Ne le štipendije, pač pa predvsem številni pogovori z mladino, ki razsoja o bodočem poklicu, so ključ pri reševanju kadrovskega problema.

Morda je ravno politika kadrovanja in dobršna mera strpnosti kot njen spremljevalec, osnova za razširjanje delovnega kolektiva, da počasi, skladno s številmo usposobljenih delavcev in strokovnjakov ter s potrebno strojno opremo, povsem osvoji proizvodnjo avtomobila od motorja do zadnjega vijaka. Za zdaj je »IMV« odvisen od uvoza motorjev: vse ostalo je njegova lastna proizvodnja. Motor pa je zahteven izdelek, ki mu je težko biti kos z minimalnimi delovnimi izkušnjami ter s pomanjkljivo strokovno opremo. Vsekakor pa je njegova proizvodnja osvojljiva in podjetje, o katerem je beseda, že dolgo časa razmišlja o pogojih, ki jih mora ustvariti za lastno proizvodnjo motorjev ter s tem temelj za popolno osamosvojitev v proizvodnji avtomobilov, ki bi bila odvisna samo od domačih kooperantov in ne več od uvoza.

Semkaj sodi razumni odlok Zveznega sekretariata za zunanjo trgovino, ki je odobril Industriji motornih vozil uvoz pogonskih agregatov. Odobritev tesno zadeva avstrijskega uvoznika, ki je že lani naročil pri »IMV« 500 vozil raznih tipov, toda naročilo je umaknil zavoljo trenutne prepovedi uvoza originalnih motorjev »Auto» Union«. S tem zastojem je podjetje izgubilo 200.000 dolarjev, saj bo kolektiv le delno izpolnil obnovljeno pogodbo z avstrijskim uvoznikom ter bo izvozil le nekaj nad 300 avtomobilov do konca leta.

Začasna prepoved uvoza je imela jasen namen: spodbuditi domače proizvajalce, da začno z lastno proizvodnjo motorjev. Ampak motor ni preprost izdelek! »IMV« je od leta 1959 v tesnih stikih s številnimi domačimi proizvajalci, ki lahko uresničijo ali kakorkoli pomagajo pri uresničitvi načrta o proizvodnji močnejšega domačega avtomobilskega motorja za osebne in druge avtomobile. Rezultati teh stikov so sicer ugodni, še zmerom pa ne govore v prid minimalnemu času, ki obeta tovrstno domačo proizvodnjo.

Srečanje z dolenjsko avtomobilsko industrijo je potemtakem srečanje s problemom naglega osvajanja določene proizvodnje v korist zmanjšanju uvoza in hkrati v korist povečanja izvoza. Vsekakor nam to srečanje predstavi odličnega dobavitelja raznovrstnih vozil domačim odjemalcem, ki so jim znane odlike avtomobila znamke »IMV« z lastovico; njihova vsestranska uporabnost, nezahtevnost pri oskrbovanju, ekonomičnost pri potrošnji goriva in maziva, je legitimacija, za katero bi se potegovala marsikatera tovarna avtomobilov.

Obdelava ohišij za znana vozila IMV — karoserijski oddelek

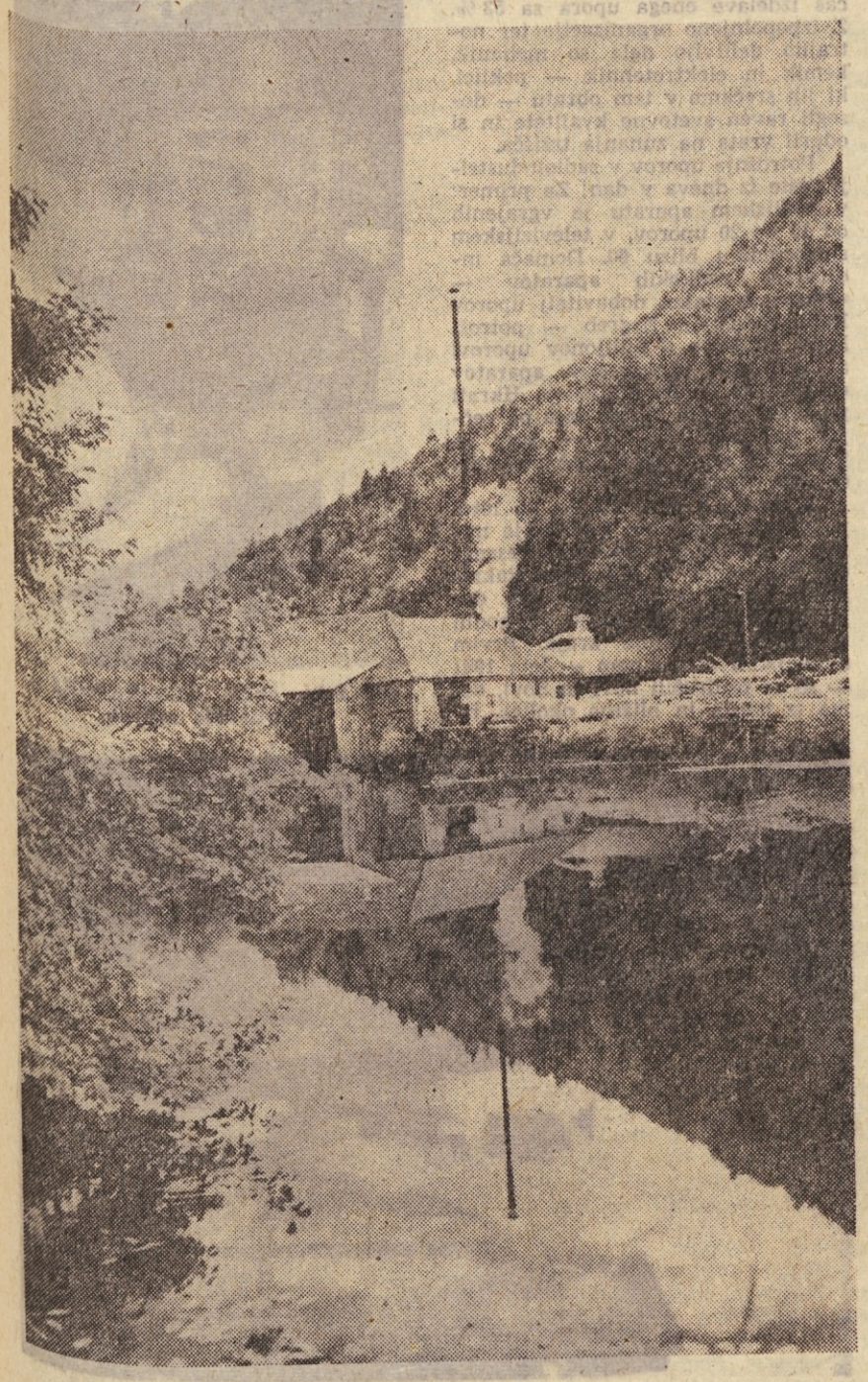

»NOVOLES« Novo mesto — obrat Žaga v Soteski

OD GOZDNEGA GOSPODARSTVA DO LESNE INDUSTRIJE

Gozdovi v naši republiki s količinami lesa, ki ga dajejo lesni industriji, pomenijo **10 odstotkov** skupnega narodnega dohodka, s **30 odstotki** pa so udeleženi pri skupnem letnem izvozu Slovenije. Prav zategadelj zaslužijo posebno pozornosti; njihova vrednost je toliko večja, kolikor prizadevnejše gospodarimo v njih, kolikor smotrneje izkoriščamo letni prirastek, kolikor vitalnejša je lesna industrija s svojo raznoliko proizvodnjo.

Tako povsod, tako v novomeškem središču lesne industrije **»Novoles«**, ki daje s proizvodnjo žaganega lela iglavcev, šivanih zabojev, sredic za panelke in panel plošč, lameliranega parketa in nekompletnega malega pohištva znaten delež pri oblikovanju narodnega dohodka komune. Ta delež pa pomeni v lanskem letu milijardo 735 milijonov dinarjev družbenega bruto proizvoda — 12 odstotkov nad predvidenim planom in še za 12 odstotkov več kot predlanskim. Podjetje je namreč razžagalo 23.200 kubičnih metrov lesa namesto predvidenih 17.800, kar je 30 odstotkov nad planom. Letošnji plan podjetja predvideva realizacijo milijarde 833 milijonov družbenega bruto produkta, pri čemer bo narodni dohodek podjetja presegel 733 milijonov dinarjev.

Takšen plan je vsekakor odvisen od številnih pogojev, ki lahko vplivajo na njegovo izvedbo.

Osnova za proizvodnjo je vsekakor — les! Lesa je v novomeškem bazenu dovolj. Za primer: **»Novoles«** potrebuje letno 25.000 kubičnih metrov bukovine; bazen je zmore 25.700! Zamotano vprašanje je seveda, če daje tamkajšnje gozdno gospodarstvo potrebno količino lesa svojemu najbližjemu odjemalcu? Na žalost — ne! Odjemalcev je dosti več in njihove potrebe so dosti večje, kot je zmogljivost novomeških gozdnih predelov. Veliko povpraševanje in skromna ponudba pa seveda rojevata različne načine trgovanja, ki niso vselej najprimernejši. Bržkone je dokaj negospodarno, da **»Novoles«** nabavlja surovino nekje daleč v Bosni, iz gozdov v njegovi neposredni bližini pa gre les kdo ve kam.

Ekonomsko utemeljen je edinole račun, ki govori v prid izkoriščanju na najkrajši relaciji gozd—industrija, utemeljuje ga tudi namen komune, ki je organizirala lesno predelovalno proizvodnjo s ciljem, da ob izkoriščanju gozda daje ob minimalnih proizvodnih stroških najboljše proizvodne rezultate.

Ozko grlo v **»Novolesu«** sta žagi: tista v Straži in ona v Soteski! Stari sta, iztrošeni ter majhne zmogljivosti. Nedvomno, žaga je osnova nadaljnje proizvodnje. Razumna presoja tehta dve možnosti: ali postavitev popolnoma nove, moderne žage, ki bi razbremenila delavce, ugodno vplivala na zmanjšanje števila zaposlenih, pocenila proizvodnjo ter povečala dnevno zmogljivost, ali temeljita obnova starih veteranov in še nadaljnja vztrajnost v iskanju kdo ve kakšnih načinov za boljše izkoriščanje. Vsekakor: izbira je odvisna od sredstev!

V Straži stoji nov obrat **»Novolesa«**. Te dni bo začel z delom. Staro poslopje v Novem mestu je odslužilo. Delavci sicer razmišljajo o drugačnih delovnih pogojih, ki jim jih bo nudil obrat, težko pa je prijateljstvo z vsakodnevnim potovanjem v Stražo in domov. Prvo zmaguj drugo, novi stroji so vabljivejši, saj napovedujejo višji skupni in osebni dohodek; prostorna, svetla dvorana je mikavnejša, saj razpolaga s študiozno razporejenimi delovnimi mesti, ki ustrezajo vsem higiensko-tehničnim in varnostnim predpisom. Naposled so tu še razvojni načrti lesne industrije, ki potrebuje neomejen življenjski prostor, če hoče v korak z že razvitimi sorodnimi industrijskimi podjetji.

Rešljivi problemi, ki trenutno spremljajo lesno industrijo **»Novoles«**, so več ali manj vnaprej predvidene težave, o katerih se pogovarja delovni kolektiv podjetja ter jih odklanja skladno z rekonstrukcijskimi deli in novogradnjami, vendar pa bi bili ti problemi hitreje odklonljivi ob večji pomoči skupnosti, ob pogostejšem medsebojnem pogovarjanju gospodarjev, ki s podobno proizvodnjo lahko uveljavijo smotrnejše medsebojne odnose v prid produktivnosti in vsakoletni realizaciji.

UVELJAVLJANJE MEHANIZIRANE PROIZVODNJE

Modelarni blok — MOB 3 krat 2 krat 2 — paralit 5 in 8, BH 4, rapid — so strokovni izrazi, s katerimi nas seznanja **Opekarna Zalog**, so predhodniki gradbenih elementov, ki so zamenjali klasičen zidak. Opekarna, podjetje, ki smo ga obiskali, hiti s proizvodnjo iskanih voltakov različnih oblik in dimenzij, saj je trg imperativ takšne proizvodnje, pogodbeni odnos s stalnimi odjemalci — »Pionir« Novo mesto, GP Grosuplje, »Zidar« Kočevje — pa z Opekarno hkrati iniciatorji takšne, sodobne opekarske proizvodnje.

Moderna proizvodnja terja tudi moderno tehnologijo: podjetje razmišlja o žični vlečnici, ki bi omogočila hitrejši, cenejši in manj napornejši dovoz surovine iz že moderniziranega glinokopa (buldožerji Pionirja, Kremena in ljubljanske Agroobnove so prilagodili zdajšnji glinokop sodobnejšim in smotrnejšim možnostim izkoriščanja!), razsoja o skorajšnji gradnji nove sušilnice s sušilnimi komorami, ki naj enkrat za vselej zamenja tako imenovane »kozolčke«, z uvedbo specialnih traktorjev za prevoz zidakov in tako imenovanih »ogokulijev« za prevoz votlakov, pa je podjetje znatno zmanjšalo proizvodne stroške ter hkrati število zaposlenih. Povedati moramo namreč, da ima podjetje z delavci težave — trenutno, v poletnih mesecih, si pomaga z dijaki na počitnicah — in lahko edinole z mehanizirano proizvodnjo zmanjša potrebno število delavcev — 60 — na 40 ali celo manj. Obenem pa pomeni mehanizacija ter modernizacija proizvodnje za podjetje 4 mesece daljšo sezono, saj moderne peči ne vprašujejo za vremenom, ki je v mnogih primerih nekakšna »vis maior« opekarske proizvodnje.

Uspehe in načrtovanja deli obrat v Zalogu z obratom v Prečni — kjer dela 30-članski delovni kolektiv — nekdaj samostojno tovarno, ki pa je zdaj združena s svojo sosedo. Z uvedbo skupne uprave ter komercialne službe, tehničnega vodstva dosegata oba obrata znatno manjše proizvodne stroške ter vsekakor dokaj hitreje uresničujeta svoje plane o modernizaciji proizvodnje, o približevanju svojih proizvodov zahtevam gradbeniške industrije.

Pred novim poslopjem PTT v Novem mestu

VSAKDANJI BOJ ZA KILOMETRE

Avtopromet — tuzemsko »Gorjanci Novo mesto — Straža, ima tri dejavnosti:

23 avtobusov, s katerimi vzdržujejo promet na vseh pomembnejših relacijah v Sloveniji ter s sosednjo republiko, krajevne proge in priložnostne izletniške ter sezonske. V zadnjem času podjetje dokaj izpopolnjuje svoj avtobusni park. Odslužena vozila je zamenjalo z novimi, ki so že zavoljo vzdrževanja in sploh ekonomičnosti cenejša, še uporabna vozila pa je podjetje moderniziralo in usposobilo v lastnih delavnicah. Zdajšnji vozni park — avtobusi — ustvarja letno blizu 200 milijonov prometa.

Mehanična delavnica s servisom je samostojna proizvajalna enota. Kolektiv delavnice popravlja težje avtomobile in avtobuse ter je specializiran za popravila vozil znamke FAP in TAM. Zdajšnja presoja podjetja velja gradnji novih garaž in servisne delavnice z vsemi pomožnimi obrati v Bučni vasi. Značilnost te proizvajalne enote je njen značaj šole, usposabljanja delavcev. Delavnica sprejema vajence, ko postanejo kvalificirani delavci, se lahko usposobijo za šoferja kamionov, sprva manjših pozneje večjih. Vešči volana in ceste lahko naposled prevzamejo avtobuse...

44 kamionov in 27 prikolic pa je proizvajalna enota spediterjev. Poslovalnice »Gorjancev« v Ljubljani, na Reki, v Zagrebu, Mariboru, Osijeku, Novem Sadu, Beogradu ter Sarajevu sestavljajo osnovno organizacijsko omrežje spedicije, ki jo še dopolnjuje kooperantski odnos podjetja s sorodnim podjetjem v Loznici in Ljubljana-transportom. Tako so vozila »Gorjancev« stalno na poti: njihovo območje je Jugoslavija. Njihov promet se približuje 630 milijonom letno, letošnji polletni obračun pa kaže, da ta poslovna enota podjetja pogumno prekoračuje svoj delovni plan.

Naposled je tu še nova avtobusna postaja v prostorih nekdanje pošte v Novem mestu. Za sedaj le urejena prodaja vozovnic in urejena turistično-informativna služba, ki jo vodi »Kompas«, podjetje »Gorjanci« pa ima v načrtu ureditev sodobne čakalnice in sploh gradnjo nove avtobusne postaje, kot je že predvidena v urbanističnem načrtu tega dela Novega mesta.

Transportni avtomobili podjetja AVTOPROMET GORJANCI odhajajo vsak dan na pot

V OBRATU »ISKRA« ŽUŽEMBERK

Skopa številka v poročilu občinskega ljudskega odbora pove, da bo ekonomska enota podjetja **»Iskra« v Žužemberku** ustvarila letos s proizvodnjo kolutastih in cevastih keramičnih kondenzatorjev več ko 100 milijonov narodnega dohodka. V programirani proizvodnji 3,6 milijonov kondenzatorjev tiči planiranih 1,9 milijona kosov za izvoz, kar pomeni 126 milijonov dinarjev vrednosti.

Žužemberk, idiličen kraj ob Krki, do nedavnega ni imel industrijskega objekta. **Obrat »Iskra«**, ki mu teče tretje leto obstoja, je prvi in bržkone edini industrijski objekt, ki zaposluje danes **osemdeset** delavcev, jutri pa jih bo, ko bo razširjen, **sto štirideset**, prostora pa ima za **tristo** parov delovnih rok.

Podčrtano: **pridnih!** Ko sem odhajal iz obrata, sem baral vratarja za dohodek, ki naj bi ga imel za ravnanje žic na tuljavah, za delo, ki ga opravlja ob svoji vratarski službi. Možak mi je smeje odvrnil, da mu je tole ravnanje v razvedrilo ter da zanj ne prejema nobenega plačila! »Zakaj le,« je dejal, »saj mi posel dovoljuje opravilo, ki mi krajša čas...«

Srečanje ne potrebuje nadaljnjega komentarja!

Srečanje pa potrjuje vednost, da so tamkaj v okolici Žužemberka pridni ljudje. Potrjuje jo diagram produktivnosti, ki je sicer nizek ob uvedbi novih proizvodov, raste pa dokaj hitro in zadovoljivo. Potrjuje jo statistika obrata, ki pove, da kolektiv tako rekoč ne pozna neupravičenih izostankov, čeprav se njegovi člani vozijo na delo od več ali manj oddaljenih krajev.

Z dokazom za domnevo se še srečamo z ugotovitvijo, da mladi domačini odlično zmagujejo šolske težave s ciljem, da postanejo kvalificirani delavci v lastnem, žužemberškem podjetju. Tako so doslej uspešno končali šolo keramiki, uspešno opravljajo izpite kemiki, formirata svoje znanje še dva štipendista, prvi v ekonomski, drugi v administrativni šoli. Obrat skrbi za delavce, ki jih ter jih bo potreboval; njegova skrb velja mladim domačinom, ki usmerjajo svoj študij v pridobivanje znanja za potrebe obrata in njegove tehnologije.

Delavce z manj zahtevno stopnjo izobrazbe pa usposablja obrat s tečajem za uvajanje v proizvodnjo, ki je nekakšna vstopnica za delo, ter z enoletnim tečajem za polkvalifikacijo. Ti tečaji so v popoldanskem času ter dajo obiskovalcem primerno mero znanja iz vseh osnovnih šolskih predmetov in seveda iz predmetov, ki so neposredno vezani na proizvodnjo obrata.

Sicer pa terja delo v obratu izredno spretne roke in dobre oči. Z rokavicami opravljajo delo zaposlene žene. Sprva so jim delale rokavice težave, pozneje so izvežbale občutek, ki ga potrebujejo pri zahtevnem poslu.

Obrat »Iskre« v Žužemberku je povezan z drugimi obrati tega velikega podjetja; brez njegove proizvodnje lahko prekrižajo roke v obratih tam v Sežani ali v Višnji gori, lahko zastane proizvodnja v matičnem obratu v Kranju. Ta povezanost seveda narekuje delovnemu kolektivu v Žužemberku toliko večjo mero odgovornosti pri vsakdanjem izpolnjevanju plana, hkrati pa ga zbližuje z drugimi delovnimi kolektivi »Iskre« pri uresničevanju odgovornih nalog te velike družine.

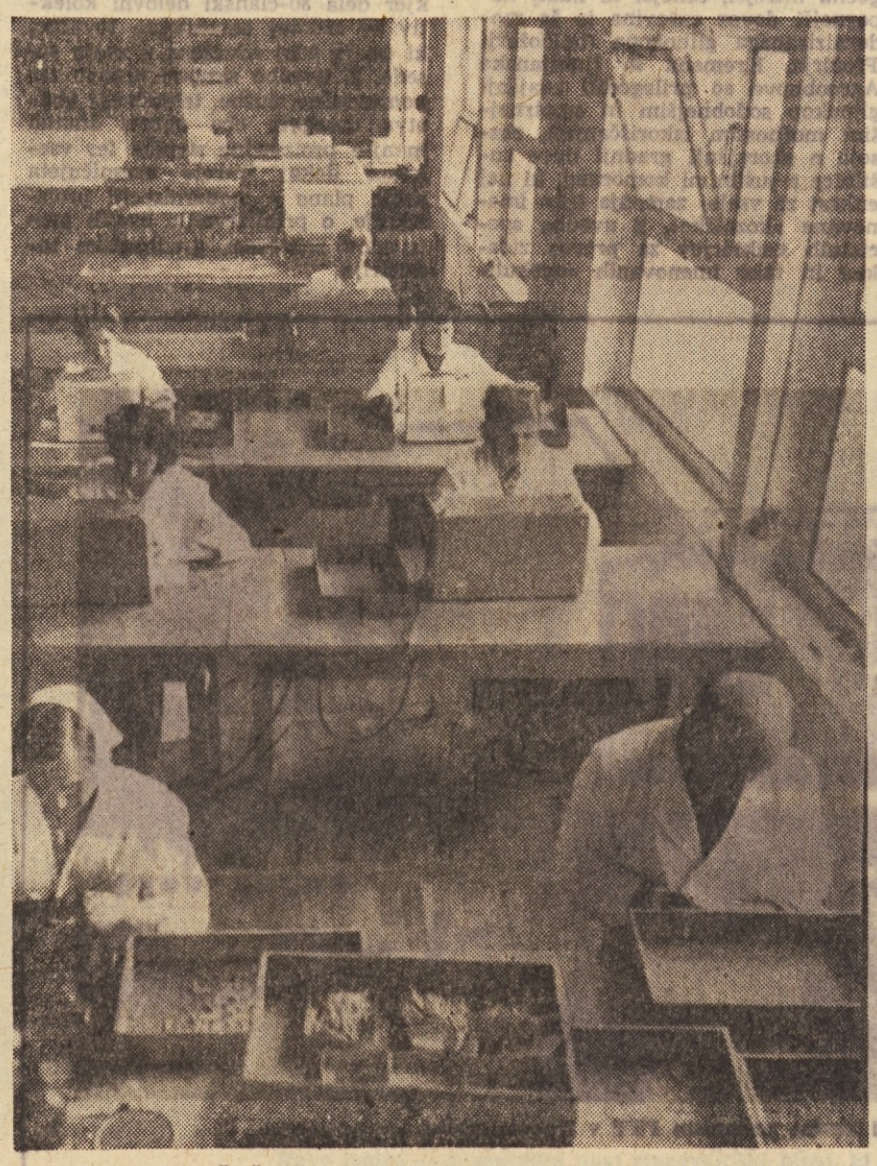

»ISKRA« obrat ŽUŽEMBERK — končne meritve keramičnih kondenzatorjev

TAKOJŠNJA PROIZVODNJA ZAHTEVNE TEHNIKE

V popolnem nasprotju z razvojno potjo obrata »Iskre« v Žužemberku je začetek in proizvodnja novomeškega obrata **»Iskre« — v Bršljinu!** Obrat je popolnoma novo proizvodno poslopje; njegov delovni program so usmerjevalne naprave. Izvedba teh naprav, ki sodijo v zvrst visoke telefonije, je zahtevala že od prvega dne visokokvalificiran kader, ki se je in se loteva izdelave zamotanih instrumentov od načrta pa do končne popolnosti.

Zategadelj je razumljiv napor **»Iskre«**, da je skladno z izgradnjo obrata, z opremo, morala usposobiti tudi ustrezno število kvalificiranih delavcev, da je lahko začel obrat z nemoteno proizvodnjo. Med prvimi naročili — obrat je star komaj dobro leto dni — je bilo naročilo za usmerjevalno telefonsko napravo za Skopje. To je bil blizu pet metrov dolg in dva metra visok mehanizem tisočerih med seboj povezanih detajlov, izdelava vsakega zase terja strokovnjaka, izdelan po osnovnih načrtih ter ugotovitvah **Zavoda za avtomacijo**, ki je enako obrat **»Iskre«**. Zavod izdela le generalne načrte, detajliranje načrta glede na specifičnost naročnikove zahteve, pa seveda izvedejo strokovnjaki, ki načrt realizirajo.

Usposabljanje kadrov za delo v tem obratu je potemtakem opravilo, ki terja največjo mero pozornosti: obrat trenutno štipendira dva inženirja in štiri tehnike, neposredno v proizvodnji pa zaposli ali vzame v uk osem vajencev za elektrotehnično in mehanično stroko. S takšno politiko kadrovanja zagotavlja nemoteno poslovanje, hkrati pa s tem formira odgovoren delovni kader, ki prevzema zahtevnejša delovna mesta skladno z izpopolnjevanjem izpraznjenih, manj zahtevnih delovnih mest.

Ne le usmerjevalne naprave, ki zadevajo neposredni razvoj telefonije, pač pa tudi še zahtevnejše avtomatske naprave za potrebe visoke kemije — za primer: elektroliza! — so perspektivni delovni program obrata **»Iskre« v Bršljinu.** Z razvojem obrata za proizvodnjo silicijevih diod v Trbovljah, oblikuje svoje proizvodne programe Bršljin: razvoj kemične industrije v Jugoslaviji že zdaj upošteva strokovne in tehnične zmogljivosti **»Iskre«** in mnoga načrtovanja kemične proizvodnje vsebujejo avtomatske naprave, ki naj jih izdela obrat **»Iskre«**. Ta načrtovanja, pravzaprav pričakovanja, spet govore v prid visoke strokovnosti delovnega kolektiva, obenem pa z individualno proizvodnjo še bolj poudarjajo zahtevnost opravil. Obrat v Bršljinu malone ne pozna serijske proizvodnje: od 10 do 100 enakih kosov je komajda serijska proizvodnja, najpogostejša naročila pa so izrazita individualna, enkratna izdelava tega ali onega zahtevnega avtomatskega mehanizma in če so pri njegovi proizvodnji standardne osnove, so detajli zmerom različni, zmerom novo odkritje ljudi, ki jih izdelujejo.

DRAGOCENOST SEKUND ZA PROIZVODNJO

Eden najstarejših obratov »Iskre« je obrat v Šentjerneju. 12 ljudi je nekje v letu 1951 spremenilo zapuščen hlev v skromno delavnico za proizvodnjo uporov. Zdaj stoji tamkaj sodobno tovarniško poslopje v katerem dela 273-članski kolektiv. Primitivne stroje so zamenjali sodobnejši mehanizmi, proizvodnja je glede na količino in kvaliteto prilagojena domačemu in tujemu trgu.

Danes je obrat **»Iskre«** v Šentjerneju proizvajalec tako imenovanih miniaturnih uporov. Začetek te proizvodnje sodi v prehod leta 1960 v leto 1961. Z osvojitvijo proizvodnje miniaturnih uporov je kolektiv povečal mesečno realizacijo za 50 odstotkov; s proizvodnjo je porasla produktivnost, saj je zmanjšal čas izdelave enega upora za 53 %. Z izpopolnjeno organizacijo ter notrajno delitvijo dela so mehanik, kemik in elektrotehnik — poklici, ki jih srečamo v tem obratu — dosegli raven svetovne kvalitete in si odprli vrata na zunanja tržišča.

Potrošnja uporov v radioindustriji raste iz dneva v dan! Za primer: v radijskem aparatu je vgrajenih od 15 do 20 uporov, v televizijskem sprejemniku blizu 60. Domača industrija radijskih aparatov — **»Iskra«** je stalen dobavitelj uporov Radio-industriji Zagreb — potroši letno od 5 do 6 milijonov uporov, a industrija televizijskih aparatov celo od 50 do 60 milijonov. Hkrati pa tudi zunanje tržišče sega po večjih količinah, saj je — spet za primer — samo trg v ZDA naročnik 600.000 uporov letno.

Srečanje z obratom, ki bo letos približal svojo letno realizacijo milijardi dinarjev, vsekakor presenča: Šentjernej je kraj brez kakršnekoli tradicije industrijskega delavca. Tamkajšnji ljudje so hodili po poslu v daljne kraje. Prvim dvanajstim domačinom — leta 1951 — so se pridružili novi in novi, doma iz mesta in bližnje okolice, izpod Podgorij. V koraku z rastjo tovarne so ubirali pot osnovnošolci, ki so vseskozi prebirali med poklici in zdaj že prenekatero vodilnejše delovno mesto v obratu zaseda strokovno usposobljen domačin.

Pomen obrata v Šentjerneju pove samo podatek, da dosega mesečni dohodek zaposlenih 11 milijonov, ki odločno vplivajo na oblikovanje osebnega standarda, toliko odločneje, če še poudarimo, da je v obratu zaposlenih 80 odstotkov deklet in žena, ki so se dolga leta zaman ogledovale v bližnji okolici za ustrezno zaposlitvijo.

Ob uporih pa izdeluje **»Iskra«** v Šentjerneju še potenciometre. Njihovo proizvodnjo je osvojila leta 1955. S količino krije domače potrebe.

•

Srečanje s tremi obrati, ki nosijo naslov **»Iskra«**, je pravzaprav srečanje s tremi samostojnimi tovarnami, ki proizvajajo skladno s proizvodnim programom ostalih **»Iskrinih«** obratov kot seveda matična tovarne v Kranju. Značilnost vseh teh obratov je v njihovi prilagodljivosti vsakdanjim potrebam ostalih obratov in pa potrebam domačega ter tujega trga. Tako se pojavljajo njihovi izdelki enkrat kot polizdelki tovarne za nadaljnjo proizvodnjo sosednega obrata, enkrat pa kot izdelki tovarne, pripravljeni za prodajo. V obeh primerih pa predstavljajo proizvodi **»Iskrinih«** obratov legitimacijo kolektivu, ki je pred davnimi leti začel s skromno proizvodnjo kinoprojektorjev.

BELEŽKA O MEDOBČINSKI ZAVAROVALNICI

V svetu Medobčinske zavarovalnice »DOZ« Novo mesto so predstavniki Črnomlja, Metlike, Trebnja, Kočevja in Novega mesta. Območje, ki šteje 120.000 prebivalcev, ima blizu 40.000 zavarovalno sposobnih občanov in 13.000 življenjsko zavarovanih, za primere nezgod pa je zavarovanih 80 odstotkov. Hkrati z zavarovanjem oseb opravlja zavarovalnica zavarovalne posle tudi za premoženja, premičnine, živino. Poseben odnos ima do gasilske dejavnosti: poudarek je vsekakor na preventivi, za katere potrebe daje zavarovalnica letno 6 milijonov v sklad gasilske zveze.

Zavarovalna kultura na Dolenjskem počasi dosega povprečja ostalih področij Slovenije, vsekakor pa je v skladu z gospodarskim razvojem ter z izpreminjanjem strukture prebivalstva. Struktura pa se hitro izpreminja. Še lani je bilo na področju nekdanjega novomeškega okraja nad 60 odstotkov kmečkega prebivalstva, letos le 48 odstotkov, kar govori v prid industrializaciji ter rasti proizvodnih gospodarskih organizacij.

»ISKRA« obrat ŠENTJERNEJ sortiranje uporov

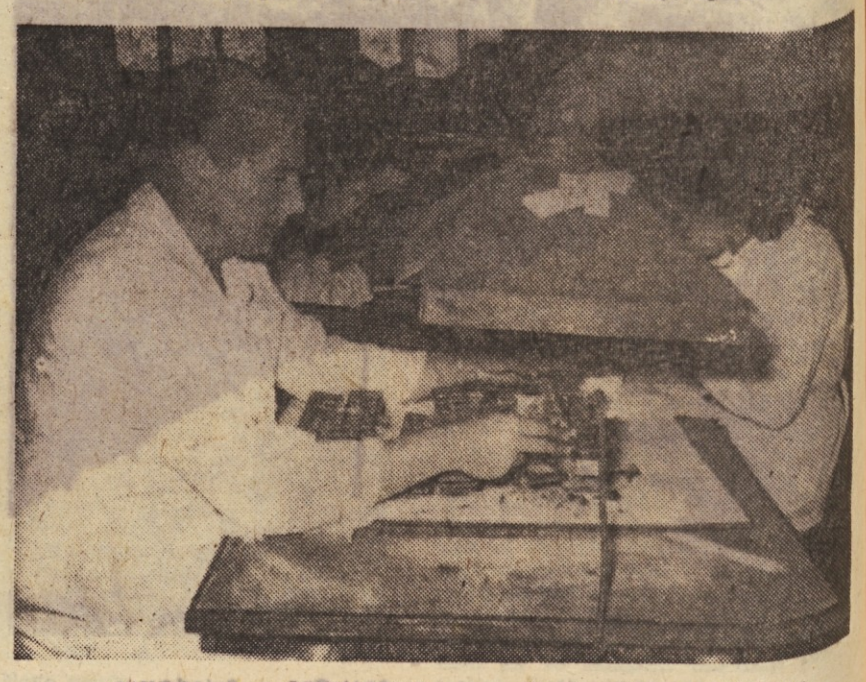

»ISKRA« obrat ŠENTJERNEJ — spajkanje žičnih priključkov

VABLJIVO RAZKOŠJE DOLENJSKEGA TURISTIČNEGA GOSPODARSTVA

Svet ob Krki je svet zase, poln značilnih lepot, mavričnih mikavnosti, preproste očarljivosti, neskaljene domačnosti... Vsi ti in še drugi **superlativi** so do nedavnega ždeli za zapečkom; Dolenjska je odklanjala drugačne težave pri oblikovanju svojega standarda, standarda svojih prebivalcev. Šele z dograjeno cesto — ne le s cesto »Bratstva in enotnosti«, pač pa tudi z asfaltnim trakom, ki povezuje kraje ob Krki vse od najzahodnejše meje novomeške komune pa tja mimo Žužemberka, Dolenjskih Toplic do dolenjske metropole — je izzvenel imperativ domačim gospodarjem, da so začeli z intenzivnejšim izgrajevanjem tistih turističnih zmogljivosti, ki dopolnjujejo sicer vabljivo razkošnost naravnih lepot in mikavnosti.

Trška gora, Hmeljnik, Gorjanci so začeli odpirati svoje dveri mimoidočim popotnikom; znameniti gradovi v »dolini gradov« že privabljajo številne domače in tuje obiskovalce. Letno prešteje novomeška komuna 10 odstotkov več domačih in malone 25 odstotkov več tujih gostov kot v predhodnem letu. Z novimi nočninskimi zmogljivostmi omogoča zadrževanje turistov na svojem področju, z uvajanjem kulturnih prireditev pa razkazuje svoje značilnosti, ki vselej zadrže prisotne.

Splošnejša izgradnja osnove za turistično dejavnost nalaga vodnogospodarski skupnosti precejšnje naloge: z ureditvijo hudournikov, bregov Krke, Kolpe in Spodnje Save ustvarja brezskrbnost domačinov do vodnega elementa.

Zdajšnji program dejavnosti vodne skupnosti Dolenjske končuje prvo etapo regulacije Topličice pri Šmarjeških Toplicah, začetek urejevanja bršlinskega potoka ter izpopolnjevanje načrtov o ukrotitvi znane Temenice, vijugave reke mlinskih koles. Semkaj sodi tudi program o nadaljnji izgradnji vodovodnega omrežja.

Voda je izredno iskan element turizma. Posebej v novomeški komuni, saj je Krka kot nalašč za ribolov: z izgradnjo ribogojnice v Prečni bo mladic šarenk in drugih salmonidov na pretek za ribiče in vsekakor je 60-milijonska investicija ribiških družin Novega mesta, namenjena razvoju ribištva, gospodarsko utemeljena in premišljena.

Ob ribolovu ponuja Dolenjska lov: z združevanjem manjših lovskih družin v kompleksnejša lovišča do 10.000 hektarov površine so dani ekonomski pogoji za smotrno doseganje biološkega ravnotežja v lovi-ščih, možnosti za povečevanje števila perjadi in druge divjačine. S tem bodo prišle bolj do veljave lovske koče. V sodelovanju s turistično zvezo in planinskim društvom pa bo delež lovske zveze pri oblikovanju tega dela turističnega gospodarstva obilnejši.

Program zatrjuje še letos ureditev trgovine z lovskim in ribiškim priborom v Novem mestu; adaptacijo lovske koče na Frati, novo voljero za fazane pri Srebrničah (od 25 do 30 tisoč fazanov letno!) — vse skupaj bo veljalo lovsko zvezo svojih 20 milijonov dinarjev.

Dolenjska turistična zveza je motor in koordinator vsakršnih dejavnosti na svojem razsežnem območju. Ne le skrb za urejenost pročelij hiš in rožnatih oken, belino steza in čistost dvorišč, ne le skrb za organizacijo izdelave znanih belokranjskih spominkov, pač pa skrb za smotrno časovno zaporedje gradenj in izgrajevanj je očitna naloga zveze, ki jo tudi prizadevno izpolnjuje. Po sodbi zveze je šepavost v splošni dejavnosti propagande in bržkone je resnično utemeljena misel, da smo skromni (lahko tudi neiznajdljivi!) pri našem uveljavljanju turističnih mikavnosti, saj poznamo le plakate z motivom Bleda, skakalnic in Bohinja, malo pa je plakatov, ki bi vabili tujca v manj znane, a zategadelj nič manj zanimive in gostoljubne predele Slovenije. Natančneje: Dolenjsko smo sploh nekoliko zanemarili in četudi ponuja raznolikost in pristno domačnost.

Sicer pa propaganda ni samo plakat! Predvsem so tu ljudje — na tisoče jih je — ki potujejo ob Krki, se zadrže v Novem mestu, ki so redni obiskovalci zdravilnih vrelcev in ti ljudje z iskreno zgovornostjo vračajo Dolenjski njeno radodarnost.

Presodimo: ob hotelu in kavarni **»Metropol«** je avtobusno postajališče z 80 avtobusnimi zvezami. Visoki številki smemo dodati še 300 avtobusov z oznako »posebna vožnja«, ki se v sezoni zadrže v Novem mestu in dobimo povprečje 3000 potnikov, ki dnevno obišče dolenjsko metropolo in njene okoliške kraje. S svojim gostiščem **Ruperč vrh** je delovni kolektiv **»Metropola«** središčni gostinski objekt, ki v svoji dejavnosti vsklajuje rekreacijski, izletniški turizem z bežnimi storitvami mimoidočim ter s kavarniško dejavnostjo, ki služi potrebnemu udobju domačinov.

GRAD OTOČEC

ŠMARJEŠKE TOPLICE

DOLENJSKE TOPLICE

Gornjemu delu mesta v ravnotežje je **Kavarna** v središču mesta. Prijetno zatočišče počitka in miru željnih ljudi: tu so časniki, je črna kava in so družabne igre; zadnji čas je dodal takšnim in podobnim razvedrilom še televizijski sprejemnik, ki nedvomno ugodno vpliva na povečevanje vsakdanjega števila obiskovalcev.

Sicer še zmerom pomanjkljive nočninske zmogljivosti Novega mesta po svoje dopolnjuje še hotel **»Kandija«**, gostinsko poslopje na levem bregu Krke. Poslopje z velikim dvoriščem ter urejenim parkirnim prostorom spominja na staro arhitekturo nekdanjih gostišč, kjer je svoje dni vrelo kmečkih obiskovalcev z lojtrniki in parizarji. Ravno to daje Kandiji čar in prenekateri obiskovalec Novega mesta se rad zadrži v njenem gostišču zavoljo starih potez, ki jih našteje v njeni prenovljeni in posodobljeni fasadi.

Naštevanje gostišč v mestu nas zadrži še v **Kolodvorski restavraciji** na železniškem postajališču; skromno urejena, čista in prijazna, je nepogrešljiv del železniškega poslopja. Z udobno senčnatim dvoriščem zamenjuje čakalnico v poletnem času in krajša čas ljudem, ki čakajo odhod ali pa na prihod vlaka.

Daljnji razvoj gostinskih podjetij in sploh turistične dejavnosti v Novem mestu je vezan na naslov: **Zavod za napredek gospodinjstva,** v poslednjem času **za napredek gostinstva.** Z organizacijo tečajev za ureditev gostišč, s priporočili za uvajanje domačih kulinaričnih specialitet, s seminarji za hitro postrežbo in pripravo mrzlih jedi ter z organizacijo tečajev za gostinske delavce pomeni zavod nepogrešljivo celico pri vzgoji strokovnih gostinskih delavcev, brez katerih je turistično gospodarstvo lahko hud siromak.

Sicer pa razgrinja novomeška občina presenetljivo bogatijo gostinskih objektov: začenjajo tam v **Žužemberku z gostiščem** (Gostinsko podjetje Žužemberk), ki privablja tik ob ruinah starega gradu, pod dvema košatima lipama, mimoidoče na kratek zastanek; zanimiv za tujca, vselej domač in vabljiv za domačina, sodi ta gostinski objekt med tiste iskane prehodnike med staro slovensko krčmo in modernim, tako rekoč evropskim gostiščem. Kaj je mamljivejše, presoja zdanjost, ki si želi domačnosti, neskaljenega gostoljubja.

Malce dlje ob Krki in že nam smerni kazalec kaže pot ob desnem bregu zelene reke: **Dolenjske Toplice.** Če zanemarimo vrednost zdravilne vode, zimski in letni bazen, ne smemo zanemariti lepih milijonov, ki jih trenutno obrača zdravilišče v prid novim gradnjam, povečevanju nočninskih kapacitet ter izgradnji raznih objektov za razvedrilo. Program razvoja govori o popolni rekonstrukciji Dolenjskih Toplic, predvideva nadzidavo in modernizacijo kopališkega doma in zdraviliškega objekta ter izgradnjo povsem novega zveznega trakta. Izreden program pomeni za zdravilišče in letovišče pridobitev sodobne hidroterapevtske, kopališke in nastanitvene ter prehranske zmogljivosti B kategorije.

Kot vmesno postajališče v Straži na poti do Dolenjskih Toplic proti Novemu mestu stoji **»Majolika«,** udobno gostišče, ki vselej postreže nenajavljenemu gostu. Odlika tega gostišča je v njegovem prizadevanju, da vsaj s skromnimi razpoložljivimi sredstvi poveča svojo zmogljivost in približa svojo dejavnost sodobni ravni gostinskih storitev.

Ogrlico gostišč vsekakor dopolnjuje privlačni grad — **Otočec** — izklesan spomenik davne preteklosti in obsežne sedanjosti. S spomenikom graditeljem ceste »Bratstva in enotnosti« simbolizira zmagoslavje dela mlajše generacije, hkrati pa pomeni kot gostišče zanimiv objekt, ki lahko nudi slehernemu okusu obiskovalca polno prgišče udobnosti in lagodja. **Otočec** je že skoraj dograjen; z ureditvijo campinga in nočnega lokala, bara, bo postal s soseščino že izgrajenega avto-campa — motela — odlično turistično središče ob Krki, ki bo tjakaj privabljalo ljubitelje lova, ribolova, počitka in ne naposled — veselega razpoloženja. Takšen že danes privablja številne domače in tuje goste, predvsem pa priložnostne avtomobiliste, ki potujejo kdo ve kam in s kakšnim ciljem. Okusno vabljive reklamne table so primerni kažipoti v romantiko razgibane Krke, gradu Otočca in tamkajšnjega sveta.

Naposled nas zadrži korak še v znanem zdravilišču **Šmarješke Toplice.** Tu je umesno razmišljanje o zdraviliškem turizmu, ki se iz dneva v dan tesneje prepleta z izletništvom, z rekreacijskim turizmom. Bazen neznatnih dimenzij že dolgo časa več ne ustreza sobotnim in nedeljskim popoldnevom, ko je gostov, da jih ne prešteješ! Prav zavoljo tega je umevna odločitev delovnega kolektiva sicer stacioniranega zdravilišča — z medicinskim osebjem — da vloži potrebne milijone v izgradnjo samostojnejšega rekreativnega središča, zdraviliški del objekta pa oddvoji ter s tem omogoči morebitnim rekonvalescentom primernejše okrevanje. V korak s tem programom hiti briga gostinskega objekta za organizacijo zasebnih sob; domačini gredo z razumevanjem nasproti turističnim potrebam in radi odstopajo sobe na razpolago gostom.

Številke utemeljujejo: nadaljni dvig diagrama osebne potrošnje in naraščanje turističnega prometa govori o družbenem bruto proizvodu gostinskih objektov, ki je dosegel lani 797 milijonov, letos pa se približuje 884 milijonom dinarjev, kar je 11 odstotkov višje v primerjavi med obema letoma. Tako nagel razvoj pa seveda terja nove investicije, hitrejšo izgradnjo gostinskih in turističnih zmogljivosti, predvsem pa uvršča turistično gospodarstvo med donosne gospodarske panoge v novomeški komuni.

DOSTOJEN SPOMENIK PARTIZANSKIM KURIRJEM

Leta 1964 bo montirana v Novem mestu avtomatska telefonska centrala — ATC — za katero bodo prispevala sredstva vsa PTT podjetja naše republike: **centrala bo spomenik padlim kurirjem narodnoosvobodilne vojske!**

Tedaj bo opravljeno veliko delo. Doslej je bilo zgrajeno novo sodobno opremljeno poštno poslopje v Novem mestu, lani je bila vanj montirana prva avtomatska **telefonska** centrala na Dolenjskem, ki bo pozneje kot **glavna centrala** povezovala vse vozelne in končne ATC Dolenjske preko tranzitne ljubljanske centrale z drugimi, že avtomatiziranimi območji. Lani je bilo v Novem mestu dograjeno novo krajevno kabelsko omrežje, letos pa bo montirana nova **telegrafska** avtomatska centrala, ki bo povezovala vse službene in naročniške **teleprinterje** z drugimi telegrafi in telegrafskimi postajami. Pomanjkljive medkrajevne zveze z Ljubljano in z Zagrebom pa bodo odpravljene v prihodnjem letu z vključitvijo visokofrekvenčnih sistemov na **koaksialni** (večžični) **kabel.**

Prvemu poštnemu poslopju, zgrajenemu po vojni, v Črnomlju sledi gradnja sodobnih poštnih poslopij v vseh večjih središčih Dolenjske: v Metliki, Sevnici, Krškem, v Brežicah. (Po perspektivnem programu še v Trebnjem, Straži, na Otočcu in v Brestanici...) Z vsemi modernimi telefonskimi in telegrafskimi napravami bo urejen sodoben telefonski promet v vseh občinskih središčih ter v večjih krajih, kot to zahteva pospešeni gospodarski razvoj. Z namestitvijo javnih telefonskih govorilnic bo tovrstna prometnost bližja in hkrati pristopnejša potrošnikom.

K izboljšanju telegrafskega prometa prispeva svoj delež vključitev treh novih teleprinterjev z vključitvijo telegrafskih naročnikov na novo ATC. Nedvomno: poslovni pogovori po teleprinterju so najsodobnejša in najzanesljivejša oblika hitrega ter dokoumentiranega sporazumevanja.

Skrb za telefonske in telegrafske linije pa ne zasenčuje nadaljnjega izpopolnjevanja pisemske ter sploh dostavne službe v novomeški komuni in v njeni neposredni soseščini.

PRVO SREČANJE Z MESTOM OB KRKI

V Novo mesto vodi več poti: železna cesta in asfaltna! Iz katerekoli strani prideš tjakaj, povsod se najprej srečaš z drevjem, z zelenicami, z urejenimi gredami in s temnozeleno reko, ki staplja svojo barvo z barvo svojih bregov.

Videz je očarljiv. Ostane v spominu in je vseeno, če se zadržiš v mestu le nekaj skromnih minut. Za tem videzom pa tiči dejavnost dveh novomeških delovnih kolektivov: **Komunalnega podjetja** in Komunalnega podjetja **»Vodovod«.** Prvo ima v oskrbi zeleni element mesta: njegova skrb so cvetlične grede, čistoča mestnih magistral, belina steza. Z vzrejo mladik v lastni vrtnariji oskrbuje mesto in trg, pročelja hiš in potrošnike.

Obenem pa je to podjetje uredilo primeren servis za kolesa in mopede ter lastno avtotaksi službo, ki jo Novo mesto že dolgo časa potrebuje.

Njegov soimenjak pa že s poudarjenim naslovom pripoveduje o svojih delovnih obveznostih: vodovodne inštalacije, nove in obnovitvene, kanalizacija, manjše adaptacije ter skrb za dovozne ceste, je obširen delovni program njegovega kolektiva.

O obširnih nalogah obeh komunalnih podjetij nazorno govori program komunalne dejavnosti v občini, ki obsega obsežno območje od Žužemberka do Šmarjeških Toplic. Že samo nadaljnja izgradnja vodovodnega omrežja (Gotna in Vavta vas, Šmihel...), kanalizacije (Novo mesto, Škocijan, Šentjernej...), modernizacija cest (Plana—Brezova reber, Vrh—Mali Podljuben...), pokopališča (Dolenjske Toplice, Mirna peč...), mostov (Selišče, Draga, Dvor...) so ne vsa našeta dela, ki bodo terjala precejšnja sredstva komune in dokajšnje prizadevanje dedovnih kolektivov obeh komunalnih podjetij, da jim bodo v predvidenem času kos.

Umljivo pa je, da je od vseh teh del odvisen tisti zunanji videz dolenjske metropole in njene komune, s katerim se najpoprej sreča bežen obiskovalec.

KRATKA INFORMACIJA

K opisovanju dejavnosti, ki vplivajo na rast družbenega standarda v novomeški komuni, sodi vsaj kratka informacija o **bolnišnici,** ki je za celotno Dolenjsko tovrstni objekt. S tremi poslopji, katerim dodaja še četrtega, opravlja bolnišnica v Novem mestu vse zdravniške službe od interne, ginekologije, porodniške, kirurgije do pediatrične. Z izgrajeno novo stavbo bo bolnišnica znatno povečala svoje zmogljivosti.

Gradnja nove bolnišnice v Novem mestu

NAČELO KMETOVALCA

V dopolnitev naslova: **Kmetijsko gozdarski predelovalni kombinat Novo mesto** pravi:

naša naloga je, da osredotočimo zemljišča in proizvodnjo ter s tem ustvarimo pogoje za gospodarnejšo izrabo strojev, delavcev, zemlje in strokovnjakov ter hkrati dosežemo višjo proizvodnjo in višje osebne dohodke!

Za uresničitev tega **načela** je potrebna uresničitev dveh osnovnih pogojev: podružbljanje zemljišč in specializacija kmetijske proizvodnje! S podružbljanjem je KGPK začel že lani. **Obrat Zalog** pri Novem mestu je imel že lani 64 hektarov zemljišč, danes jih ima 285. V **Draškovcu** sicer še ni opravljeno zaokroževanje, v načrtu pa je 600-hektarska površina, ki bo dopuščala vzrejo 2000 glav govedi. Zdaj ima Draškovec 180 hektarov zemlje, v poštev pa pride nadaljnjih 120 hektarov v neposredni bližini, obrat mora le najti ustrezno zemljo za zamenjavo. **Trškogorski obrat** pripravlja 45 hektarov zemlje v okolici Bršlina in Novega mesta. Iz dosedanjih delovišč in obratov, ki so delovali kot navadni kmečki grunti z značilno drobno blagovno proizvodnjo, bodo z zaobkroževanjem zemljišč nastali sodobni kmetijski obrati družbene proizvodnje.

Uvodno presojo uresničujejo štirje kmetijski obrati KGKP, med njimi je **obrat Črmošnjice** specializiran za živinorejo in mleko. Gojijo okoli 200 krav molznic. Počasi nameravajo Črmošnjice predelovanje krme preusmeriti v pašo in v košnjo. Na Planini že opravljajo potrebne poizkuse s križanjem sivorjave in herefordske pasme.

Novomeški obrat za zdaj še ni specializiran, usmeril pa se bo v rejo prašičev bekonov. Trenutno gradi farmo v Zalogu. Njegova letna proizvodnja bo 10.000 bekonov! Enako nespecializiran **trškogorski obrat** pripravlja skupaj z okoliškimi delovišči razpoložljivo pitanje mlade živine. Potlej je tu še **obrat Šentjernej**, ki se ukvarja s hmeljarstvom, sadjarstvom in s poljedelstvom.

Podrobnejša predstava o velikih vzrejnih središčih ter pitališčih je vsekakor vezana na investicije. Letos in v prihodnjem letu sta najzanimivejša novomeški in šentjernejski obrat. V novomeškem nastaja pitališče bekonov, ki bo združevalo od 450 do 500 hektarov zemljišč, v šentjernejskem pa nastaja pitališče mladih govedi. Letošnje investicije v ta dva obrata so približno 484 milijonov dinarjev...

V Zalogu bodo zgrajeni objekti pitališča in predpitališča za bekone, mešalnica močnih krmil, ki bo pocenila izdelek za 60 odstotkov, sušilnica za žito, urejeno bo dvorišče z dovozno cesto in električno ter vodovodno omrežje. Osnovna čreda plemenskih svinj je že kupljena: 60 na Grmu in 40 na Grabnu. Potomke teh svinj bodo dobivali zasebni kmetovalci v pogodbeno rejo ter jih bodo lahko križali s švedsko pasmo in pujske v težini od 15 do 18 kilogramov prodajali pitališču. Tako je z izgradnjo pitališča z vsemi pomožnimi obrati v Zalogu položen temeljni kamen za sodobno »industrijo« bekonov, potreben pa je čas, da bodo zmogljivosti pitališča dodobra izkoriščene.

Gradnja pitališč za goveda v Draškovcu se je tudi že pričela, končana pa bo prihodnje leto. Končna zmogljivost obratov bo 2000 stojišč, na katerih bo posestvo zredilo letno 1600 spitanih govedi. Mlada čreda je že zagotovljena.

Že naslov kombinata nam pove, da se KGPK ukvarja tudi z vzgojo lesa, z oskrbovanjem gozda. V načrtu ima klasično pogozdovanje 70 hektarov, snovanje intenzivnih gozdnih nasadov na opuščenih kmetijskih površinah v Rogu, čiščenja in redčenja gozdnih površin, ki doslej niso bila negovana ter obsežna varstvena dela, kar bo rodilo zadovoljiv sad čez eno ali več desetletij. Vsekakor so investicije v gozd »dolgoročno posojilo«, vendar pa je »obrestna mera«, ki jo žanjejo gozdni obrati, razveseljiva. Treba je le uveljaviti misel, da je sedaj še potrebno vsa sredstva, ki jih ustvarja gozd, smotrno ter premišljeno vračati gozdu.

Skromna ilustracija najpomembnejših dejavnosti »Kmetijsko gozdarskega predelovalnega kombinata« Novo mesto je dopolnitev kmetijskega gospodarjenja v komuni, predvsem pa osnovna informacija o nadaljnjem razvoju tovrstne dejavnosti v mejah občine in izven nje.

Kmetijsko gozdarsko predelovalni kombinat — sadovnjak obrata »BREZOVICA« pri Šentjerneju

VPLIV TURIZMA NA KMETIJSTVO

Mimo teorij nas seznanja s praktičnimi izkušnjami o smotrni povezanosti med turizmom in kmetijstvom **Kmetijska zadruga »Straža«** Dolenjske Toplice. Svojo dejavnost namreč usmerja v proizvodnjo dobrin, ki so potrebne vsakdanji porabi domačinov in številnih obiskovalcev znamenitega zdraviliškega kraja.

Zadruga je doslej združila 650 hektarov zemlje; njen načrt pripovedujé o 1000 hektarih, ki jih bo preuredila do leta 1965 v rodovitno polje. Zemlja bo osnova za uveljavitev živinorejskega gospodarstva: vzreja plemenske govedi, pridobivanje mesa in mleka za potrebe novomeške komune. Ta proizvodnja sodi v program razvoja kmetijskega gospodarstva v komuni, saj dopolnjuje sedemletni načrt razvoja drugih kmetijskih gospodarstev ter živinorejskih središč v mejah občine.

Skladje razvoja turizma in kmetijstva (omeniti moramo predvsem vrtnarstvo, s katerim se zadruga ukvarja!) daje Dolenjskim Toplicam svojevrsten značaj. Modernizacija kmetijstva vsekakor ugodno vpliva na zunanji videz vasi ter naselij, s kompleksnejšim obdelovanjem zemljišč pa daje pokrajini ob vrelcih mikavno podobo vabljive urejenosti. Ne le gostišča v Toplicah, pač pa zasebne sobe, s katerimi razpolaga tamkajšnje turistično društvo, govore nazorno o nastajajočem turizmu, čigar osnova je kmetijstvo. Semkaj sodi razsojanje o mikavnosti rekreacije na vasi, med ljudmi, ki se ukvarjajo s poljedelstvom, z živinorejo, o nenadomestljivem vzdušju kmečkih domačij in vaških krčm, o slikoviti zgovornosti domačinov.

Spodbuda Kmetijske zadruge »Straža« je vsekakor pomembna pri nadaljnjem uveljavljanju smotrnega gospodarjenja. Morda je za zdaj malce pomanjkljiva iniciativa profesionalnega gostinstva, ki rado podcenjuje delo turističnih društev in le težko najde ravnejšo pot do skupnega sodelovanja z gospodarskimi organizacijami v svoji neposredni bližini... Morda! Naposled je pa vendarle trenutno železo v ognju in prav bi bilo, da bi ga okovalo večje število kladiv.

Kmetijska šola na »GRMU« pri Novem mestu

ORGANIZACIJA SODOBNE PROIZVODNJE

7 nekdanjih zadrug je danes sedem obratov novomeške **Kmetijske zadruge**; to je enako sedmim investicijskim elaboratom, ki jih je večja gospodarska organizacija znala prilagoditi hoteni proizvodnji s poudarkom na živinorejo in na proizvodnjo donosnejših poljedelskih kultur.

Kmetijska zadruga Novo mesto zajema 17.000 hektarov površin; (15.000 je gozdnih površin!) tod domuje 5000 kmečkih gospodarstev. Od vsega tega sveta je primerno za strojno obdelavo le kakšnih 6000 hektarov, ostale, več ali manj razdrobljene obdelovalne površine pa so kot nalašč za kooperacijski odnos zadruge z zasebnimi kmetovalci. Zadruga daje gnojila, semena, mehanizacijo — že letos je v ta namen vložila polnih 12 milijonov dinarjev — ter s tem spodbuja zasebne kmetovalce, da stopajo v pogodbene odnose z njo. Pogodbe zadevajo predvsem vzrejo govedi.

Sicer pa so usmerjena prizadevanja zadruge v organizacijo dveh večjih živinorejskih središč: v Škocijanu, kjer je že zdaj 400 stojišč, po programu pa jih bo 1000, in v Mirni peči, kjer bo najpoprej 140 glav govedi na dvorišču za 400 glav. Skladno s povečanjem števila govedi zadruga povečuje lastno krmno bazo: za zdaj ima obdelanih 52 hektarov v Mirni peči, 270 hektarov v okolici Škocijana in Šmarjete. Njen cilj je — 1000 hektarov, kar bo zadostovalo za krmne zaloge za načrtovano število govedi. Sedaj oskrbuje zadruga 70 odstotkov lastnih potreb z močnimi krmili, po izvedbi načrtov bo zadruga z lastnimi proizvodnimi površinami zadovoljevala vse potrebe proizvodnje z ovsom, koruzo in ječmenom. To bo temeljni kamen kooperacije s kmetovalci: le-ti bodo prejemali od zadruge teleta v oskrbo do določene teže, nadalje pa jih bo dopitavala zadruga v svojih živinorejskih središčih. S to proizvodnjo bodo ustvarjeni pogoji za večji donos mesa in mleka, ki je potrebno domačemu trgu, enakega pomena pa je tudi za izvoz.

KLJUČ ŽIVINOREJE

Združitev treh zadrug v močnejšo gospodarsko enoto — **Kmetijsko zadrugo Žužemberk** — je razgrnila pred kmetijske delavce ob Krki izvedljiv načrt:

z ureditvijo krmne baze, ki že zdaj daje 400 ton sena letno več kot je treba — jemlje zadruga v roke ključ za organiziranje donosne živinoreje. Ta panoga bo razdeljena na kooperacijski odnos s kmetovalci in v skrb za smotrno vzrejo pujskov v Trebči vasi. Vzrejnemu centru govori v prid skrb za kvaliteto, pasmo, kooperacijskemu odnosu pa dejstvo, da živi v teh krajih 78 % domačinov, ki so kmetovalci in žive od kmetijstva.

Za zdaj ustvarja Kmetijska zadruga letno 180 milijonov prometa, s prašičerejo 55, kar vsekakor poudarja smotrnost nadaljnega uvajanja živinoreje (pitanje volov!), saj so podnebni pogoji za to panogo kmetijskega gospodarstva izredno ugodni, izkušenost domačinov pa porok za donosno proizvodnjo.

NIKAKOR NI SLUČAJ

Naše preudarjanje o kmetijskem gospodarstvu prekinemo z informacijo o znani **Kmetijski srednji šoli na Grmu**, ki daje novomeški in drugim slovenskim komunam že polnih **sedem desetletij** strokovno usposobljene kmetijske delavce. Šola druži teorijo s prakso: njeni učenci obdelujejo 70 hektarov zemlje, skrbe za 100 glav govedi... V lastnem internatu je prostora za nemoteno bivanje ter učenje 100 učencev; letos bosta začela s poukom **dva** prva letnika, kar opozarja na precejšnje zanimanje mlade generacije za znanje s področja poljedeljstva ter živinoreje.

Dejali smo, da ni slučaj tale skromna informacija, saj je delo šole v najtesnejši zvezi z razvojem naših kmetijskih posestev, zadrug, živinorejskih središč, skratka našega kmetijskega gospodarjenja.

TRŽIŠČE HOČE PRILAGODLJIVOST PROIZVAJALCA

V naslovu je pravzaprav načelo **podjetja za proizvodnjo perila »Labod«**, ki je naposled zmagalo številne poslovne težave ter si zdaj s samostojno izbiro proizvodnje utira pot na domače ter na tuje trge.

Osnova za hitro prilagojevanje potrebam trga so stroji: podjetje jih lahko uporablja za izdelavo perila iz bombažnih ali svilenih izdelkov, iz terilena ali iz nylona. Semkaj sodi še sposobnost članov delovnega kolektiva, ki so vešči v oblikovanju izdelkov iz različnega materiala, iz raznega blaga raznih kvalitet.

To sposobnost podjetja dopolnjuje delna specializacija, saj se »Labod« ne poteguje za širok asortiment izdelkov, pač pa poglablja organizacijo dela ter strokovno sposobnost delavcev predvsem v proizvodnji treh izdelkov — moških srajc, pidžam in spodnjič hlač — pri čemer lahko dosega ob minimalnih proizvodnih stroških najvišjo stopnjo produktivnosti. Po presoji delovnega kolektiva je specializacija življenjska nujnost v podobnih proizvodnih organizacijah. Omogoča jo razmeroma širok asortiment izdelkov, ki doslej še ni povsem izkoriščen. Pomislimo samo na otroško konfekcijo, v kateri zaostajamo glede na proizvodnjo v svetu. To dejstvo je smerni kazalec v še temeljitejšo specializirano dejavnost, ki bi lahko ob razumnem dogovoru med prizadetimi podjetji enake stroke izbirala za posameznega proizvajalca le en sam proizvod, pri katerega proizvodnji bi potlej proizvajalec resnično lahko dosegal ob maksimalnem izkoriščanju osnovnih sredstev ter lastne sposobnosti maksimalne proizvodne uspehe.

Specializacija tudi omogoča skrbnejše oblikovanje proizvoda, kar sega od načina likanja (visoko likanje!) do ambalaže. Skrb za kvaliteto — ki v primerjavi z zunanjimi proizvajalci navadno presega evropske standarde v kvaliteti blaga — rada zanemarja vizualno plat proizvoda, njegove barve, modnost kroja, pakiranje. Vendar pa je vizualnost proizvoda, kakršnega vidi potrošnik v trgovini, v izložbi, nepogrešljiv spremljevalec blaga vse do potrošnika. Novomeški »Labod« v svojih prizadevanjih ne pozablja na ta tretji odstavek, ki mu s prvima dvema utira pot do kupca, izboljšuje proizvodnjo ter omogoča kolektivu primeren dohodek.

OBRT NA POTI V INDUSTRIJO

Značaj storitvene dejavnosti obrtnega podjetja elektro-tehniške stroke **»ELA«** prav nič ne zmanjšuje iznajdljivo prizadevanje delovnega kolektiva, da začenja po stopinjah industrijske proizvodnje z izdelavo nekaterih iskanih proizvodov. Tako izdeluje 24 vrst raznih spajkal, grelne naprave za avtomobile z lastnim elektromotorjem (izdelujejo jih sami!), razne grelce, tehnična stikala, dvojne lonce za kuhanje kleja i. pd Vse te izdelke išče domači trg in je potemtakem umevna odločitev kolektiva, da se je lotil njihove proizvodnje, pri tem pa ni zanemaril storitvene dejavnosti za potrebe bližnjih in daljnih potrošnikov.

V zadnjem času je prevzelo podjetje »ELA« še izdelavo nekaterih sestavnih delov za »Iskro«; v tem je zametek novega obrata tega našega velikega industrijskega središča s številnimi obrati.

SKLADNO S STANOVANJSKO GRADNJO

K hitrejšemu reševanju stanovanjskih problemov, k hitrejši gradnji stanovanj do vselitve vsekakor precej pripomore domače **Elektrotehniško podjetje**, ki opravlja 85 odstotkov vseh elektroinštalaterskih storitev na novih gradnjah.

30-članski kolektiv podjetja pa hkrati pomeni servisno dejavnost za koristnike aparatov »Himo«, »Tobi«, »Elra«, »Gorenje«, »Saturnus« in »Elma«. Z ureditvijo servisne delavnice ter z usposobitvijo potrebnega števila strokovnjakov za razna popravila opravlja kolektiv nepogrešljivo servisno službo, ki je glede na vse večjo uporabnost raznih električnih aparatov v domačem gospodinjstvu iskan spremljevalec družbenega standarda v novomeški komuni. Ob tej dejavnosti pa se je podjetje specializiralo za popravila elektromotorjev.

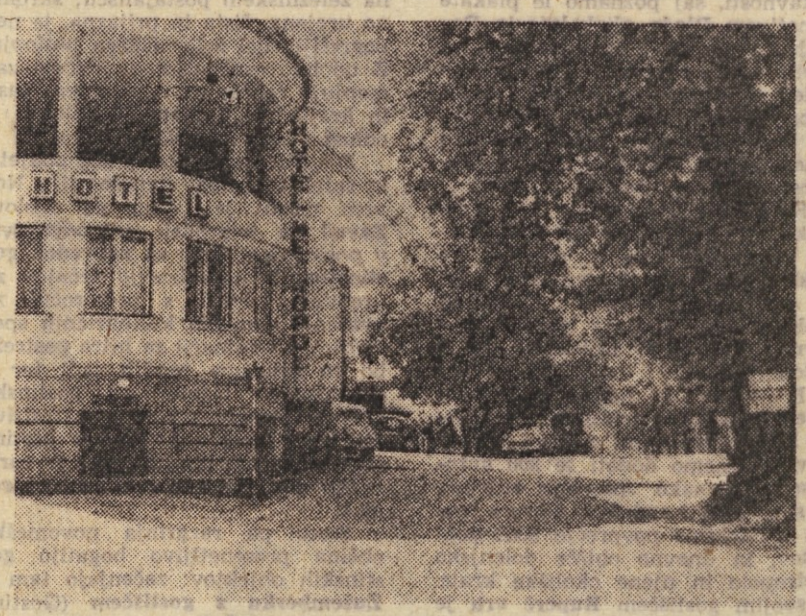

Na avtobusni postaji v Novem mestu

TEMELJNI KAMEN DRUŽBENEGA STANDARDA

Elektrifikacija je bila klic in je bila parola prvih povojnih let. Mobilizirala je ljudi, da so hiteli ob družbeni pomoči z napeljavo žic, ki so pomenile svetlobo, toploto, ki so povezala oddaljena naselja z mesti in s svetom. A ne le to, elektrifikacija je pomenila temeljni kamen za načrtovan razvoj industrije. Pri njegovem oblikovanju ima ob požrtvovalnosti domačinov pomembne zasluge **novomeško podjetje za distribucijo električne energije »Elektro«**, saj je od svojega začetnega pionirskega dela izoblikovalo iz svojega delovnega kolektiva strokovno gospodarsko organizacijo, katere poslovanje je nepogrešljiva zveza med proizvajalci električne energije — med termo in hidroelektrarnami — ter potrošniki.

Kolikšno odgovornost vsebuje omenjeno posredništvo, karakterizira široko območje dejavnosti »Elektro« podjetja, ki sega do Vinice pri Črnomlju in Metlike, Trebnjega ter Žužemberka. Lani je podjetje omogočilo potrošnjo 21 milijonov 225 kilovatnih ur, kar je malone neprimerljivo s poldrugim milijonom kilovatnih ur, kolikršna je bila potrošnja novomeškega območja leta 1945. Nemotenost porabe omogoča 1.126 km nizkonapetostnega omrežja ter 285 km visokonapetostnih daljnovodov, 107 transformatorskih postaj — kar so pravzaprav osnovna sredstva delovnega kolektiva razdeljenega na nadzorništva in podnadzorništva, ki vsako zase na svojem določenem območju vzdržuje linije in preprečuje morebitne neugodne posledice vremenskih prilik ter elementarnih nesreč.

Čas in napredek pa tudi terjata nadaljnje izpopolnjevanje električnega omrežja, saj je potrošnikov električne energije čedalje več. Zlasti z uporabo električnih aparatov v gospodinjstvu raste potrošnja kilovatnih ur, kar zahteva gostejše omrežje transformatorskih postaj, predvsem manjših, tako imenovanih jamborskih, pa tudi večjih v predelih, kjer nastajajo nova industrijska podjetja. Osebno porabo električne energije kaže primerjava med 3 milijoni 167 tisoči kilovatnimi urami, potrošenimi pred desetimi leti, in med lani potrošenimi 11 milijoni 626 tisoč kilovatnimi urami, ki govore o porastu ognjišč ter obenem o kvalitetnih spremembah pri porabi električne energije.

V oskrbi »Elektro« podjetja v Novem mestu je še manjša hidrocentrala Prečna, ki daje električnemu omrežju letno 450.000 kilovatnih ur. Elektrarna deluje paralelno z ostalim javnim omrežjem, lahko pa predstavlja v danem momentu določeno rezervo za neke konzumente.

MED OBRTJO IN INDUSTRIJO

Novomeški samorastnik je 16-članski delovni kolektiv podjetja **»Knjigotisk«**, ki je začelo s svojim delom pred tremi leti. Minimalna osnovna sredstva mu komaj dovoljujejo, da zmaguje številna naročila industrijskih podjetij v komuni. Tu so poslovne tiskovine, reklamni nalepki, plakati, tu je mavrica črk in znakov, ki dandanes spremljajo tovarniške proizvode v svet, na tržišče. Ravno naraščajoče zahteve bližnjih podjetij in skromne zmogljivosti novomeškega »Knjigotiska« pa govore v prid prizadevanju delovnega kolektiva, da z lastnimi sredstvi in z razumevajočo pomočjo komune prej ali slej spremeni z dodatnimi osnovnimi sredstvi svoje za zdaj še obrtno poslovanje v industrijsko.

DVOJNA DEJAVNOST PEČARSKE OBRTI

Krušne in kmečke peči, kamine in brušene peči raznih oblik ter dimenzij izdeluje v nekonkurenčnem tekmovanju s proizvodnjo centralnih ogrevalnih naprav obrtno podjetje, ki je pravzaprav industrija — **Keramika** — na meji med Bršljinom in Novim mestom. Njena proizvodnja ima obeležje dveh dejavnosti:

● proizvodnja, ki sloni na stari tehnologiji obdelovanja kvalitetne domače gline s primesjo kremenčevega peska in šamota v proti ognju odporno opeko, ki je žgana ob 950 Celzijevih stopinjah. Obrtni način proizvodnje — industrijski je malone nemogoč — terja strokovnjake, kvalificirane oblikovalce šamotne opeke, ki imajo na razpolago vrsto različnih modelov in prostorne peči. Takšnih strokovnjakov je iz leta v leto manj; mlajši ne kažejo zadovoljive mere nagnjenja za pečarsko obrt in tako je novo priučen kader na delovnih mestih v podjetju toliko dragocenejši za nadaljnji razvoj pečarsko-keramične industrije.

● druga dejavnost pa je v postavljanju, v izgradnji peči. Semkaj sodi še nabavna služba podjetja, ki oskrbuje omenjeno proizvodnjo s potrebnimi količinami obložnih ploščic in tlakov. Svoje storitve opravlja kolektiv individualnim naročnikom, predvsem pa kolektivnim naročnikom, izvajalcem večjih gradbenih del, hkrati pa svoje proizvode — šamotno opeko — odstopa v uporabo številnim sorodnim montažnim podjetjem, ki se ukvarjajo s pečarsko obrtjo.

Dvojna dejavnost delovnega kolektiva ugodno vpliva na počutje delavcev v podjetju **»Keramika«**. Posel je namreč tako razporejen, da so kvalificirani delavci v zimskem času, ki ni primeren za postavljanje peči na terenih — tržišče »Keramike« sega od Kopra do Ogulina, od Jesenic do Murske Sobote — zaposleni v matičnem obratu za proizvodnjo šamotne opeke. V tem času izpopolnijo zaloge, da potlej, v poletnem času, lahko brez skrbi za »surovino« opravljajo svoje delo na terenu. Takšna delitev dela zagotavlja članom kolektiva stalnost v delovnem odnosu in bržkone je podjetje »Keramika« eno izmed redkih opekarskih delovnih organizacij, ki malone ne pozna sezonske delovne sile. Razporeditev nedvomno ugodno vpliva na medsebojne odnose v delovnem kolektivu, predvsem pa na uvedeno organizacijo dela in sploh razdelitev dela, saj so posamezni člani dolgoletni člani podjetja.

NAŠ VSAKDANJI KRUH

Pekarna in slaščičarna Novo mesto oskrbuje potrošnike z 8000 kg kruha dnevno; s svojimi petimi poslovalnicami ter z dostavnimi avtomobili omogoča potrošnjo tega vsakdanjega blaga petdesetim naseljem na območju novomeške in sosednjih komun. Hkrati dostavlja kruh šolam in zainteresiranim gospodarskim organizacijam. Z lastnim slaščičarskim obratom bo Pekarna proizvedla letos blizu 2000 ton raznega blaga — lani 1791 ton, predlanskim 1463 ton — pri čemer ostaja 60-članski delovni kolektiv številčno neizpremenjen.

K ORGANIZACIJI VEČJIH OBRTNIH PODJETIJ

Bežen obisk v proizvodnih prostorih obrtnega podjetja **»Krojač«** — Seidlova ulica — ki so vse prej kot sodobno urejen obrat s svetlimi delavnicami, opozarja na osnovno misel občinske skupščine, ki v svojem programu podčrtuje potrebo, da se sredstva, ki se stekajo iz obrti v družbene investicijske sklade, v čim večji meri usmerjajo za organizacijo sodobno opremljenih obrtnih središč. S smotrnim integriranjem obrtnih strok in uvajanjem sodobne strojne opreme bodo obrtne delavnice sposobne hitro in kvalitetno opravljati storitve prebivalstvu.

Tako presoja tudi delovni kolektiv obrtnega podjetja »Krojač«, ki za zdaj vlaga vse napore, da z izpopolnjeno strojno opremo ter ob sodobnih delovnih pogojih zadovolji povpraševanju...

DALEČ OD NEKDANJE ADMINISTRACIJE

Nepoznano v nekdanjem administrativnem upravljanju cestnega omrežja, predstavlja danes **Cestno podjetje** v Novem mestu kot samostojen upravljavec in gospodar pomembno dejavnost na območju dveh okrajev, devetih komun. 900-članski delovni kolektiv razpolaga z ustrezno mehanizacijo — 35 vozil, 11 valjarjev, 8 kompresorjev, številne bagre, samonakladače, drobilce, kompresorje, greder, lastna asfaltna baza — ki mu omogoča mesečno izgradnjo ter modernizacijo 5 km cest z 8 cm asfaltnim tepihom. S svojimi štirimi obrati — Črnomelj, Kočevje, Novo mesto in Brežice — oskrbuje Cestno podjetje 1200 km cesta. Njegova dejavnost obsega ob vzdrževanju še obnavljanje in modernizacijo ter novogradnje.

Tako bo podjetje položilo asfalt čez Gorjance vse do Metlike tja do letošnjega 1. novembra; trenutno pripravlja asfaltiranje ceste Metlika Črnomelj; sodeluje v akciji za izgradnjo ceste Videm-Krško—Rateče; izgrajuje na področju novomeške komune številne kilometre doslej še ne asfaltiranih cest — proti Bršljinu, proti Žabji vasi, v okolici Dolenjskih Toplic...

Poslovno poslopje z garažami in mehanično delavnico pravzaprav razočara ob presoji dejavnosti Cestnega podjetja: odločno je preskromno, stisnjeno med cesto in hrib, neustrezno. Razumljivo potemtakem, da podjetje načrtuje novogradnjo: v Bučni vasi bodo že letos uporabne nove garaže za potrebe strojnega in terenskega obrata. Zavoljo te gradnje se je delovni kolektiv že lani odpovedal 25 milijonom osebnega dohodka, letos bo investiral nadaljnjih 80, celotna gradnja pa bo veljala blizu 200 milijonov dinarjev. Vendar pa bo objekt v Bučni vasi primerna osnova za nadaljnji razvoj podjetja, za njegovo vlogo v cestnogospodarski dejavnosti.

Gostilna »PRI ROTOVŽU« Novo mesto — poslovna enota hotela Kandija

Nova samopostrežna trgovina trgovskega podjetja »DOLENJKA« v Novem mestu

OSVOJITEV SODOBNE OBRTNE PROIZVODNJE

Poročilo Občinskega ljudskega odbora Novo mesto postavlja za zgled obrtni dejavnosti poslovanje dveh mizarskih obrtnih podjetij — **Dvor pri Žužembergu in Šentjernej — Podgorje**, ki sta lani z izpopolnjeno mehanizacijo podjetij presegli svoj letni plan, s specializirano proizvodnjo pa dosegata zadovoljive rezultate glede na potrebe domačega trga.

Dvor pri Žužembergu je osvojil predvsem proizvodnjo pisarniških oprem in elitnejših pohištev za sprejemne sobe; s tradicijo, ki je osnova za znanje kvalificiranega delovnega kolektiva, dosega ugodne proizvodne rezultate v zadovoljstvo trgovske mreže, s katero je podjetje tesno povezano ter v zadovoljstvo individualnih potrošnikov.

Mizarsko podjetje »Podgorje« pa je specializirano podjetje za izdelavo klasičnega sobnega pohištva, kombiniranih omar in pohištva raznih tipov za opremo dnevnih sob. Enako povezan s trgovsko mrežo proizvaja v serijah 90 odstotkov svojih proizvodov, 10 odstotkov pa glede na naročila posameznih odjemalcev. Mesečno daje trgu 100 oprem raznih tipov; dobavitelje lesa in pomožnih materialov za podjetje izbira med večjimi trgovskimi hišami v Novem mestu.

Sicer obrtni podjetji z močnim pečatom industrializirane proizvodnje, dosegata obe podjetji maksimum v produktivnosti, proizvodnji, kar se zrcali v kvaliteti ter okusnosti izdelkov. Njuna tehnologija zahteva v precejšnji meri visokokvalificirane mizarske mojstre, pri čemer pa podjetji ne zanemarjata uvajanja tekočih trakov v serijski proizvodnji, ki seveda zahteva manj kvalificirano, na delovnem mestu usposobljeno delovno silo.

Splošno mizarstvo DVOR PRI ŽUŽEMBERKU ima že od 1960. leta svoje delovne prostore v nekdanji železarni

RAZSOJANJE O SPECIALIZACIJI

Novomeška **»Industrija obutve«** izdeluje predvsem navadne, težke in otroške čevlje ter nekaj polizdelkov. V proizvodnji dosega letni plan, letos bo podjetje doseglo pol milijarde vrednosti svoje proizvodnje, kar je sedem odstotkov več v primerjavi z lansko vrednostjo. Pri tem bo povečalo proizvodnjo za nekaj tisoč parov, kar bo delovni kolektiv dosegel z malone neizpremenjenimi strojnimi kapacitetami, potemtakem predvsem z izpolnjeno organizacijo dela ter z boljšim izkoriščanjem strojev.

Izpopolnjevanje organizacije dela gre v prid osvajanja le nekaterih izdelkov čevljarske industrije — težka in zimska obutev, lahka in otroška obutev — ker omogoča kvalitetnejše in hitrejše delo posameznikov. Hkrati pa podjetje nagiba svoje proizvodne programe v kooperacijski odnos s sorodno industrijo, ki ji dobavlja razne polizdelke iz leta v leto v vse večjih količinah.

IZKORIŠČANJE RAZDROBLJENIH ZMOGLJIVOSTI

Industrija obutve **»Bor« v Dolenjskih Toplicah** preseneča z letošnjim planom proizvodnje, ki je za 18 odstotkov višji od lanskega. Kolektiv bo izdelal 45.000 parov čevljev (lani 37.000!), kar bo lahko realiziral z združitvijo poslovanja nekaterih manjših čevljarskih delavnic, ki so poslovale vse doslej dokaj nenačrtno in neorganizirano. Z združitvijo pa so dani pogoji za boljšo notranjo razporeditev dela, predvsem pa za smotrnejše izkoriščanje skupnih strojnih kapacitet.

MED 14 DELAVCI — 11 KVALIFICIRANIH

Naslov opozori na visok nivo delovnih kvalifikacij krajevnega mizarskega podjetja **»Remont«** v Mirni Peči. Podjetje se ukvarja z izdelavo sodobnega pohištva, ki ga izdeluje za potrebe ljubljanske »Lesnine«, novomeške trgovine »Opremales« kot seveda za posamezne naročnike. Hkrati pa »Remont« izdeluje še stavbno pohištvo za potrebe gradbeniške dejavnosti v neposredni bližini Mirne peči.

SATELIT GRADBENE INDUSTRIJE

Med satelite — **spremljevalce** — gradbene industrije v Novem mestu prištejemo lahko tudi **Inštalacijsko podjetje**, ki se ukvarja manj z instalacijo vodovodnih naprav, več pa z vgrajevanjem kompletnih naprav ter omrežja za centralno ogrevanje. Pomen njegove dejavnosti podčrtuje uvedba gradnje stanovanj za trg — letos bo v Novem mestu dograjenih 130 stanovanjskih enot — ki so več ali manj opremljene s sodobnimi ogrevalnimi napravami.

Razsojanje o obrti — storitveni in z zametki industrijske proizvodnje — Novomeščanov še ne zadovoljuje; potrebna je letošnja realizacija plana, ki je za 15 odstotkov višji od lanskega. S tem bi bila udeležba obrti pri oblikovanju narodnega dohodka komune za približno 18 odstotkov višja od lanske. Uresničitev načrta pa seveda terja od obrtnih organizacij modernizacijo, kadrovsko izpopolnjevanje, zlasti pa oblikovanje tiste proizvodnje, ki jo zahtevata tržišče in potrošnik.

NARAŠČAJOČA VLOGA STANOVANJSKIH SKUPNOSTI

Normalen razvoj storitvene obrti narekuje stanovanjskim skupnostim — obiskali smo: **Stanovanjsko skupnost v Kristanovi ulici** — iznajdljivejše ustanavljanje lastnih servisnih obratov — pralnice, šivalnice, za popravilo gospodinjskih strojev in radijskih aparatov — ki s solidnostjo in cenenostjo lahko zadovoljujejo potrošnikove potrebe, želje članov stanovanjske skupnosti. Ob organizaciji servisov pa je seveda skrb stanovanjske skupnosti še organizacija raznih služb — računovodske — katerih dejavnost je vezana na delo in upravljanje posameznih hišnih svetov na območju te ali one stanovanjske skupnosti.

ZAMETEK NOVEGA SPECIALIZIRANEGA PODJETJA

Obnovljeni zidovi Kromberga, Branika, Turjaka, gradu v Žužemberku in v Kostanjevici — so legitimacija 88-članskega delovnega kolektiva podjetja **»Remont« Žužemberk.** Z lastno, sicer skromno opekarno, s solidno opremljeno mizarsko delavnico ter z mehanizirano zidarsko ekipo pomeni ta delovna organizacija zametek novega specializiranega gradbenega obrata. Z gradnjo manjših poslopij — stanovanjskih in industrijskih — ter v pogostem kooperacijskem sodelovanju z gradbenim podjetjem »Pionir«, zmaguje probleme pomanjkljivih gradbenih kapacitet na območju Suhe krajine.

Enako imenovano podjetje **»Remont« Straža Toplice** je po svoji dejavnosti dokaj podobno podjetju v Žužemberku. Razumljivo potemtakem, da je smotrno razmišljanje obeh kolektivov — v Straži ima podjetje 25 članov — o skorajšnji integraciji obeh gradbenih podjetij v eno: močnejše, bolje opremljeno, z izbranejšim vodstvenim ter tehničnim kadrom. Z združitvijo — presojata oba kolektiva — bo dobila Suha krajina spet močnejšo delovno organizacijo, ki bo zlahka ustrezala potrebam gradbene dejavnosti v okolici Žužemberka ter Straže.

VZTRAJNO PREMAGOVANJE TEŽAV

Dve izmeni v obrtnem pletilskem podjetju **»Dolenjka«** v Mirni peči, ki izdeluje otroško trikotažo, je osnova za razmišljanje delovnega kolektiva, ki namerava prej ali slej združiti za zdaj raztresene obrate v enotno poslopje, svojo proizvodnjo pa z novo mehanizacijo oddaljiti od zdajšnjega obrtniškega načina ter jo približati industrijskemu. V uresničitvi tega namena je tudi pot do boljšega osebnega dohodka delavk iz Goriške vasi, Gorja, Biške vasi, iz okoliških krajev, ki predstavljajo v sezoni 140, izven sezone pa 90-članski delovni kolektiv.

Pletilstvo »DOLENJKA« Mirna peč — v obratu

TRGOVINSKA DEJAVNOST

Raznolikost in tehnične značilnosti blaga v trgovini terjajo strokovno usposobljene delavce, ki morajo zlasti v nekaterih trgovskih panogah odgovarjati na zahtevna vprašanja kupcev. Takšni delavci ne zapuščajo šolskih klopi: njihova značilnost je sicer splošna izobrazba, ki pa ne seže dlje od obrestno-obrestnega računa! Zatorej je umevno prizadevanje **trgovskega podjetja »Železnina«,** ki s stalnimi seminarji ter s predavanji oblikuje strokovno raven svojih delavcev, predvsem tistih, ki so v dnevnem kontaktu s potrošniki.

Strokovna raven članov delovnega kolektiva pa hkrati osvobaja »Železnino« v poslovanju, ki je le neznatno (komaj 5 odstotkov!) vezano na podobna grosistična podjetja pri nas, bolj pa preusmerja njeno dejavnost v neposredne poslovne odnose s proizvajalci po eni ter s potrošniki po drugi strani. Legitimacija uveljavljanja takšnega, za trgovino nedvomno pristnejšega poslovanja sta letošnji planirani dve milijardi v skupnem prometu, ki sta vsekakor ob nedavni komaj 250-milijonski letni realizaciji trden mejnik med nekdanjim drobnjakarskim in zdajšnjim ustvarjalnim poslovanjem. Nerazumljivo je sicer, da si nekatere podobne trgovske hiše pri nas prizadevajo, da bi z nekakšnim monopolističnim odnosom do proizvodnje zaprle pot manjšim trgovskim podjetjem do proizvajalca ter si s tem le z izpolnjevanjem faktur in s pošiljanjem računov zagotovile levji delež v skupnem dohodku, saj je na dlani korist potrošnika na nekem območju — konkretno: v dolenjskem bazenu — da izpolnjuje njegove potrebe in želje trgovina, ki posluje v njegovi bližini. Drugo je seveda vprašanje konkurenčnosti, ki jo monopolizem izključuje, primerno število trgovskih hiš z enakim ali s podobnim poslovanjem pa uveljavlja v korist skupnosti, proizvajalca in posameznikov.

Polemično obeležje misli razvozlava »Železnina« v Novem mestu z upornim usposobljavanjem kadrov, ki naj kot strokovnjaki v specifičnosti blaga posredujejo med proizvajalci in potrošniki tehnično zadovoljive ter okusu potrošnika prilagojene izdelke. Porok za uspeh je sposobnost članov delovnega kolektiva »Železnine«, da zna oceniti proizvodne zmogljivosti domače industrije in hkrati, da pozna potrošnikov okus, da sledi njegovim zahtevam.

VELIKA BLAGOVNA HIŠA je cilj, o katerem pripoveduje trgovsko podjetje **»Standard«** z utemeljitvijo, da zdajšnje zahteve potrošnika že terjajo od trgovine sodobnejšo stopnjo storitev v posredni dejavnosti med proizvodnjo in potrošnjo. Ustvaritev tega cilja — ki je hkrati interes skupnosti — pa zadeva ob številne ovire, med njimi ob razmišljanje o akumulaciji v trgovini, ki za zdaj še ne dovoljuje kdo ve kako široko razpenjanje kril.

Presodimo: podjetje »Standard« je nastalo z združitvijo **sedmih** manjših trgovskih podjetij. Ukvarja se z grosistično ter detajlistično dejavnostjo. Statistika pove, da promet v detajlistični dejavnosti raste, v grosistični pa počasi upada, kar opozarja na samostojnost posameznih ekonomskih enot — trgovin — v podjetju, ki same nabavljajo, preudarjajo o tržnem blagu, planirajo... Razdrobljene trgovinice niso pred leti prihranile niti dinarja, ki bi bil omembe vreden. Združene v večje trgovsko telo pa so uspele že lani položiti 15 milijonov dinarjev kot lastna sredstva pri udeležbi za 26-milijonsko investicijo za izboljšavo svojega poslovanja. Letos bodo položile 16 milijonov, naslednje leto... S preureditvijo skladiščnih prostorov je »Standard« pridobil trgovini ter njenemu nemotenemu poslovanju potrebno osnovo, ki ne omogoča le stalno ter številu potrošnikov primerno založenost, pač pa tudi perspektivnejše planiranje nakupa in naročila večjih količin tega ali drugega blaga.

Ta sredstva, ki jih ustvarja 130-članski delovni kolektiv v 21 poslovalnicah na razsežnem območju komune ob skoraj dveh milijardah letnega prometa, pa še ne dovoljujejo širokopoteznejšega načrtovanja pri oblikovanju sodobnejše trgovinske dejavnosti. Blagovna hiša je sicer cilj — Novo mesto in njegova okolica potrebujeta takšno poslopje — njegov iniciator je »Standard«, ustvarila pa ga bo ta trgovska hiša edinole ob pomoči skupnosti.

O vrednosti uvajanja samopostrežnega sistema v trgovino priča samopostrežni lokal **trgovskega podjetja »Dolenjka«,** ki na enaki površini ter ob enakem številu zaposlenih dosega mesečno za 100 odstotkov večji promet, kot ga je dosegal pred nedavnim, ko je na klasičen način posluževal sicer številne obiskovalce. Zategadelj je nadaljnje uvajanje samopostrežnega sistema in sploh posodobljanje trgovinske dejavnosti pomemben imperativ velikega trgovskega podjetja »Dolenjka«, ki v svojih številnih poslovalnicah v mestu in na podeželju (16 samo na podeželju!) omogoča nakup tako rekoč od šivanke pa tja do motornega kolesa.

Z 240 kvadratnimi metri letos pridobljenega novega prodajnega prostora in s tremi novimi prodajalnami v Mokronogu, Trebnjem in Mirni pomeni »Dolenjka« trgovsko hišo, ki s svojo detajlistično prodajo ter z uveljavljanjem grosistične dejavnosti lahko zadovoljuje potrošnike lastne ter sosednjih komun za raznim galanterijskim, tekstilnim blagom, z obutvijo ter kožnimi izdelki. Njena posredniška vloga postaja iz leta v leto izrazitejša: 60 odstotkov blaga v prodaji dobavlja neposredno od proizvajalcev, le 40 odstotkov nabavlja s pomočjo večjih grosističnih podjetij. Nagibanje v prid neposredni nabavi ugodno vpliva na formiranje prodajne cene posameznemu izdelku, kar je ob zmanjševanju proizvodnih stroškov v industriji tudi precej lahko zasluga trgovine, njene iznajdljive prizadevnosti pri posredovanju industrijskega blaga potrošnikom. Načelo — **manj posrednikov, cenejši smo** — je v štirih besedah predstavljena vsebina obsežne dejavnosti »Dolenjke«, ki že približuje svoj letni promet poldrugi milijardi dinarjev. Naglico približevanja tej številki označuje indeks 142, ki primerja letošnjo štirimesečno realizacijo z lanskim prometom v prvih štirih mesecih. Takšna dejavnost pa omogoča enakomernost v porastu osebnih dohodkov kot vsekakor pri formiranju skladov, ki so ključ za nadaljnjo modernizacijo in razširitev trgovinskega poslovanja druge trgovske hiše, ki smo jo obiskali v dolenjski metropoli.

Pred poslovalnico trgovoskega podjetja »ŽELEZNINA« Novo mesto

Poslovalnica z živili trgovskega podjetja »STANDARD« v Novem mestu

Poslovalnica **»Elektrotehne«** v Novem mestu je svojevrsten barometer potrošnikove navezanosti na gospodinjsko tehniko, ki postaja z uporabo elektrike neločljiv spremljevalec domačih ognjišč. S popolno elektrifikacijo novomeške komune je vrtoglavo rasel nakup radijskih aparatov, električnih pečic in bojlerjev, hladilnikov, pralnih strojev ter televizorjev, v zadnjem času tudi raznih mikserjev, sušilcev za lase, brivskih aparatov, skratka mehanizmov, ki jih smemo prišteti k več ali manj luksuznim aparatom. Trenutni trgovski lokal že ne dovoljuje več »Elektrotehni« nemoteno poslovanje, saj je lokal iz dneva v dan poln potrošnikov in raznih aparatov, ki vsekakor zavzemajo dobršen del prostora. S presojo o skorajšnji uvedbi prodaje negospodinjskih električnih aparatov — raznih elektromotorjev, kablov — razsoja »Elektrotehna«, ljubljanska trgovska hiša, o potrebni razširitvi lokala v Novem mestu. Prostora za morebitno adaptacijo je dovolj, z vsakoletnim porastom porabe pa tudi upravičenost želje, v kateri se zrcali potrošnikov okus, potreba in sposobnost trgovine, da oba zadovolji.

CILJ: NOVI DELOVNI PROSTORI

Splošno ključavničarstvo **»Kovinar«** v Novem mestu razdeljuje svojo dejavnost: 50 odstotkov dodeljuje storitveni obrti — razna popravila gradbenih strojev, obdelovalnih in kovinskih mehanizmov — 50 odstotkov pa lastni proizvodnji raznih brusilnih strojev, gradbenih vozičkov in dvigal, hkrati pa se ukvarja še z izdelavo kovinskega okovja (kooperacija s »Slovenija-lesom«!) ter z izdelavo mehaničnih dvigal in ključev za potrebe tovarne »IMV« (kooperacija!)...

Svojo obsežno dejavnost je podjetje povečalo v petih letih za **štirikrat;** potemtakem je upravičena investicija podjetja, ki gradi nove delovne prostore pri Gotni vasi, v neposredni bližini Tovarne motornih vozil. V novih prostorih, ki bodo bržkone že letos pod streho, bo 62-članski delovni kolektiv laže in produktivnejše opravljal svoje naloge ter skladno z naraščajočimi potrebami trga in kooperantov povečeval svojo proizvodnjo.

OD PROIZVODNJE DO PRODAJE

12-krat povečan izvoz pohištvene opreme dokazuje naglo afirmacijo mizarskega podjetja »OPREMALES« na tujem tržišču, hkrati pa poudarja smotrnost združitve mizarskega podjetja z dvema tapetniškima obratoma, kar je vsekakor ugodno vplivalo na povečanje proizvodne zmogljivosti ter dopolnilo strokovno raven delovnega kolektiva. Z združitvijo nekaterih služb je podjetje znatno zmanjšalo proizvodne stroške kot si je zagotovilo nemoteno poslovanje pri nabavi surovine — lesa — in pri prodaji izdelkov.

Pri prodaji pohištva za potrebe domačega trga ima podjetje nekakšen stalen razstavni prostor v skromnem trgovskem lokalu v središču Novega mesta. Lokal ima nedvomno značaj podjetju nadvse potrebnega obrata, ki z nenehno kontrolo potrošnikovih zahtev, želja, kupčevega okusa usmerja proizvodna načrtovanja. Tako »Opremales« po svoje oblikuje trgovsko poslovanje v stroki, ki je sicer novomeška trgovina nima razvite do kdo ve kako zadovoljive mere. Še več: namen podjetja je, da sčasoma spremeni svoj prodajni prostor v stalno demonstracijo lastnih proizvodov na preglednejši, privlačnejši način. Sobne in kuhinjske opreme so mikavnejše, če si jih kupec lahko ogleda v normalnih medsebojnih razmerjih med posameznimi kosi pohištva. Izgled vsekakor pridobi še z dodatnimi rekviziti, ki so vezani na estetski videz stanovanjske opreme ter poglabljajo njeno funkcionalnost. Misel zadeva prte, pregrinjala, zavese, cvetje...

Namen seveda ni uresničljiv čez noč. Osnova je lokal — namensko grajen z zadostno površino — ki pač lahko dopolni dobro voljo podjetja, ki s svojo trgovsko dejavnostjo približuje potrošnji svoje proizvode in s tem približevanjem dosega ugodne proizvodne rezultate, saj se mu blago ne kopiči v skladišču in ni večjih zagat s prodajo.

JUBILANT IN NJEGOVE POSLOVALNICE

Svečanost industrije obutve »Peko« Tržič — 60-letnica — je pomemben dogodek tudi za trgovsko poslovalnico **»Peko« v Novem mestu.** saj je **ona** ena izmed **97 poslovalnic,** ki posredujejo izdelke te znane slovenske tovarne potrošnikom. Podjetje — jubilant — bo letos izdelalo **milijon 190 tisoč** parov čevljev v vrednosti 3 milijarde 200 milijonov dinarjev. Približno 22 odstotkov proizvodnje podjetje izvozi, ostalo pa proda v lastnih prodajalnah, ki ustvarjajo letno 4,5 milijarde dinarjev bruto prometa. Odlika teh poslovalnic — tako tudi te v Novem mestu — je v tem, da samostojno naročajo glede na okus potrošnika blago iz raznih tovarn obutve ter s tem povečujejo izbiro kvalitete, modnosti in cene.

Delovni kolektiv »Peko« bo ob koncu sedemletnega plana dosegel proizvodnjo 2 milijona parov, od tega bo izvozil 800.000 parov, kar je pravzaprav njegovo najodličnejše izpričevalo za kvaliteto in okus, s katerim zadovoljuje svoje številne domače odjemalce.

POMANJKLJIVOST PRODAJNIH PROSTOROV

Značilni problemi treh trgovskih hiš v Novem mestu so tudi problemi četrte trgovske hiše **»Hmeljnik«;** težnjo k ustvaritvi večjega blagovnega prometa, četudi je že zdajšnji zadovoljiv, zmanjšuje očitno pomanjkanje trgovskega prostora, saj je v novomeški komuni promet na kvadratni meter za deset odstotkov večji v primerjavi z republiškim povprečjem. 125 prodajalen v Novem mestu s 4.464 kvadratnimi metri prodajnega prostora navidezno vara, ker so pač mnoge od teh prodajalen le skromni lokali z nesodobno ureditvijo prodaje. Zategadelj velja pozornost gradnji novih trgovskih hiš, povečevanju trgovskih lokalov, uvajanju samopostrežnega sistema, kjer je to mogoče, kar je za zdaj edina pot, da trgovinska dejavnost približa letošnji promet **sedmim milijardam** glede na lanski, ki je presegel šest milijard za 95 milijonov.

»OPREMALES«, tovarna pohištva v Gotni vasi — Novo mesto